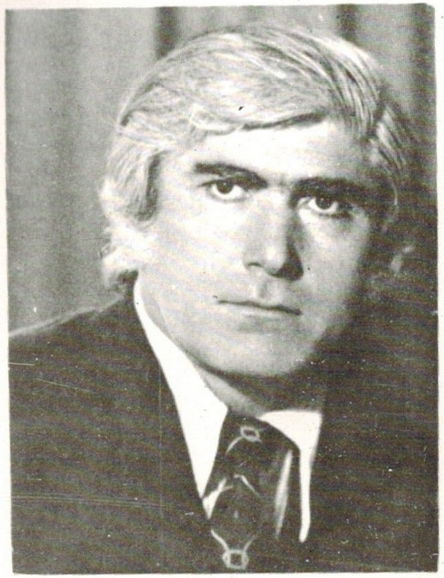

Гәзәлин имканлары
нә бөјүкмүш, илаһи!..
Мән гәзәл јаза-јаза
баша дүшдүм ки, гәзәл күлүстаны
тәкчә күл вә бүлбүл,
јар вә әғјар, гәһгәһә вә налә,
шам вә пәрванәдән ибарәт дејил.
Инандым ки, гәзәл газанында
чох мөвзу бишә биләр.
Билдим ки, гәзәл јазан гәләмлә
һәлә чох вәрәг зинәтләнәҹәк.
Дәрк етдим ки, јашы мин илә
јахынлашан гәзәлимизи
јашатмаг лазымдыр.
Билинсин кәрәк гәзәлин гәдри!
Гијмәтләрин баһалашдығы
бир дөврдә
гәзәли уҹузлашдырма, илаһи!..

Шаһин Фазил

1

ШАҺИН ФАЗИЛ

ГӘЗӘЛЛӘР

I ЧИЛД

«Азәрбајҹан» нәшријјаты
Бакы — 1994

Ш Р6(94)

Китаб «Шәрг —Алп —Адриа» ширкәтинин директору Камал Мәдәтовун спонсорлуғу илә чап олунур.

Ш Р6(94)

Шаһин Фазил. Гәзәлләр—Бакы, «Азәрбајҹан» нәшријјаты, **1994... сәһ. 199**

«Гәзәлләр» китабына мүәллифин 1990-чы илдән сонра јаздығы тәзә гәзәлләринин бир гисми дахил едилмишдир.

Гәзәлханларымызын гаршысында дуран ән үмдә вәзифә бу күнүн Азәрбајҹан гәзәлини јаратмаг, ону дилимиздә вәтәндашлыг һүгугу газанмајан әҹнәби әрәб-фарс тәркибли сөз вә ифадәләрдән тәмизләмәкдир. Мәһз бу амала хидмәт едән Шаһин Фазил узун илләрдир ки, мүасир мүһафизәкар гәзәлханларла әдәби-бәдии мүбаризәдәдир.

Мәгсәд — Азәрбајҹанымызын түркдилли бүтүн вәтәндашларынын һеч бир лүғәтин көмәји олмадан баша дүшә биләчәји гәзәлләр тәгдим етмәк, охучуларын јүксәк бәдии зөвгүнү охшамагдыр.

«Гәзәлләр» көһнә бәшәри дујғуларын тәзә ин'икасыдыр.

Ш $\frac{4804000000—ОР6(94)}{Т670(07)—94}$ Сифаришлә

©«Азәрбајҹан» нәшријјаты, 1994.

ГӘЗӘЛДИР КӨЗӘЛЛИК МҮҸӘССӘМӘСИ

1952-ҹи илдән, 12 јашымдан башлајараг ше'р јазырам. Илк мәтбу ше'рим 1958-ҹи илдә көзәл Губамын «Гызыл Губа» гәзетиндә дәрҹ олунан «Гызбәнөвшә»дир. Сонралар республикамызын, Әфганыстанын вә Иранын мүхтәлиф гәзет, журнал, алманах вә китабларында миндән чох ше'рим вә бәдии тәрҹүмәләрим үзәринә нәшријјат ишығы дүшмүшдүр.

Ән үлви дујғунун севки, ән әсас мөвзу мәнбәјинин исә көзәллик олдуғуну зәнн етдијим үчүн ән чох севки вә көзәллик-дән јазырам. Мәһз ше'рләрим васитәсилә танıдығым вә танымадығым инсанларла данышырам. Бә'зән исә...

Бә'зән варлығымы сарыр изтираб,
Аллаһла данышмаг истәјирәм мән.
Инсан вермәјәндә суала ҹаваб,
Аллаһла данышмаг истәјирәм мән.

Үнсијјәти чох севирәм. Достларымла, јолдашларымла тез-тез көрүшмәјәндә дарыхырам вә хојраты дили илә мүраҹиәт едиб, бүтүн дүнјаны евимә чағырырам:

Һәфтәсиз,
Ај олармы һәфтәсиз?
Дүнја евимә кәлсин,
Мәним гапым чәфтәсиз.

Гүрбәтдә чох галдығым вә ајрылыг мөһнәтинә чох далдығым үчүн һиҹранын әсас мәнбәји олан гүрбәти өз сөз охларыма нишан едиб, ше'римизин мүхтәлиф жанрлары илә дејирәм:

Бајаты

Чичәк көзәл, кул көзәл,
Муған көзәл, Мил көзәл.
Гүрбәтин балынланса,
Гудјалдакы кил көзәл.

Гошма

Гүрбәтдә бу гәдәр галмаг олармы?
Ел-оба нә дејәр, вәтән нә дејәр?
Губамдакы һүсн Қабулда вармы?
Күлүстан нә дејәр, чәмән нә дејәр?

Шаһдағ дағлар шаһы, Гудјалдан һаны?
Һәлә Гызбәнөвшә, Дәвәдабаны...
Чичәкдир һәр јаны, күлдүр һәр јаны,
Јасәмән нә дејәр, сүсән нә дејәр?

Сеһрдир, әфсундур, вәтән мәскәни,
Севән ашигләрин севән мәскәни...
Бабадағ — о думан, о чән мәскәни,
О думан нә дејәр, о чән нә дејәр?

Чујурлә, чејранла сән көрүшәрдин,
Гартала, тәрланла сән көрүшәрдин...
Дәрәдән чыхараг дүзә дүшәрдин,
О дәрә нә дејәр, дүзән нә дејәр?

Јенә үрәјини дағламагдасан,
Гәм шәлаләсисән, чағламагдасан.
Шаһин, ушаг кими ағламагдасан,
Ешидән нә дејәр, көрән нә дејәр?

Гәзәл

Гүрбәт елин әфғаны үзмүш мәни,
Он үч илин һичраны үзмүш мәни.

Он үч илин һичраны јох бәлкә дә
Ајрылығын һәр аны үзмүш мәни.

Дәрдләримин дәрманы чанан иди,
Дәрдләримин дәрманы үзмүш мәни.

Бағчамызын үзмәдијим нәркизи,
Јасәмәни, рејһаны үзмүш мәни.

Дүнјамызын чанлар үзән бир нечә
Әзрајылы, шејтаны үзмүш мәни.

Гүссәли мин-мин јетимин көз јашы,
Көз јашынын лејсаны үзмүш мәни.

Шаһина, һагсыз јерә олмуш шәһид
Кимсәләрин ал ганы үзмүш мәни.

«Көзәл» сөзү илә һәмгафијә олан гәзәл исә мәним даими мөвзумдур. Гәдимдән индијәдәк гәзәлин әсасән севки тәрәннүмүнә јөнәлдилмәсинә бахмајараг, мән гәзәл дили илә бир чох ичтимаи мөвзуну да гәләмә алмышам. Мәсәлән,

Бајрағын дәстәји сынмышса, чалаг мүмкүнмү?
Ја да бајраг чүрүмүшдүрсә, јамаг мүмкүнмү?

Јахуд,

Гөча Кәнчәм, тәзәдән кәнчә дөнүб, Кәнчә олуб,
Ад дәјишмәк нечә ил мәшғәлә, әјләнчә олуб.

Лап елә бу күнләрдә јашајыб-јарадан, лакин көһнә гәзәлханлар кими гәлиз дилдә гәзәл јазанлары хошламырам. Тәмиз дилимиздә 1001 гәзәлим вә 1 нијјәтим вар:

...Истәјирәм нәшр өла мин бир гәзәл,
Руһ верир севкили чанан мәнә.

Вурғунујам, вурғуну парлаг көзүн,
Бахмаја гој «чешми-дирәхшан» * мәнә.

Өпмәдәјәм күндә пәришан сачы,
Дәјмәјә гој «зүлфи-пәришан» ** мәнә.

Сөјләјирәм мән «дирилик чешмәси»,
Јадды, чаным, «чешмеји-һејван» *** мәнә.

Саф јазырам мән гәзәли, Шаһина,
Бәнзәмәдә һансы гәзәлхан мәнә?

Мәшһур гәзәлханымыз Ә. Ваһид Азәрбајчан гәзәлини азчох садәләшдирдијинә бахмајараг, өмрүнүн сонуна гәдәр гәлиздилли классик гәзәлханларын тә'сириндән узаглаша билмәди. Дүздүр, о өзү дә е'тираф едәрәк дејирди· «О гәзәлләримин ки, дили гәлиздир, ифадәләр чәтин баша дүшүлүр, онлар

* Парлаг көз
** Пәришан сач
*** Дирилик чешмәси

мәним илк әсәрләримдир. Ҹаванлыгда елә билирдим ки, шe'p нә гәдәр гәлиз олса бир о гәдәр јахшыдыр. Дејәрләр: бу шаир дәрин биликлидир. Сонралар баша дүшдүм ки, сәһв етмишәм». (Бах. Әлиаға Ваһид. Гәзәлләр. Бакы, 1989, сәһ. 269). Тәәссүфләр олсун ки, мүасир гәзәлханларымызын әксәријјәти Ә. Ваһидин ҹаванлыгда етдији сәһви гоҹала-гоҹала давам етдирирләр.

Вахты илә Мәммәд Сәид Ордубади вә Әли Нәзми дә јабанчы истилаһ вә ифадәләрин дилимиздә ишләдилмәсинә гәти е'тираз етмишләр. Мәсәлән, М. С. Ордубади 1923-ҹү илдә «Молла Нәсрәддин» журналында дәрҹ етдирдији «Битмәмишдир һәлә дә һәрби-зәбан, нејләмәли?» мисрасы илә башлајан бир ше'риндә јазырды:

«...Бириси топламыш әтрафына фарсы, әрәби,
Өзүнә һазыр едиб бирҹә лисани-әдәби.
Түркиҹә јохдур ики кәлмә, нәдир бәс сәбәби?
Охујуб анламырам мән дә инан, нејләмәли?»

Ше'рләриндә елә өзү дә дилимиздә вәтәндашлыг һүгугу газанмајан әрәб-фарс сөзләриндән там гуртула билмәјән М. С. Ордубади, охуҹунун һәмин сөзләрлә гаршылашаркән мә'руз галдығы мәҹбуријјәт, јә'ни тез-тез «әрәбчи вә фарсчы» шаирләрин гүсуру уҹбатындан лүғәтләрдән истифадә етмәк мәҹбуријјәти өнүндә галдығыны нәзәрә јетириб јазыр:

«Әрәбин, фарсын әлиндә галыб ахырда јахам,
Кәрәк һәр кәлмәбашы бир кәрә гамусә * бахам...»

Аллаһ рәһмәт eләсин Мәһәммәдһүсејн Шәһријара. Фарс, әрәб вә түрк дилләринин һаким олдуғу бир мүһитдә јазыб јарадан устад түрк дилинин үстүнлүјүнү нәзәрә чатдырараг, шаирләримизи тәмиз дилдә јазмаға сәсләмишдир:

«Түркүн дилитәк севкили еһсаслы дил олмаз,
Ајры дилә гатсан бу әсил дил әсил олмаз.

Өз ше'рини фарса, әрәбә гатмаса шаир,
Ше'ри охујанлар, еши̇дәнләр кәсил ** олмаз.

...Сөзләр дә ҹәваһир кимидир, әсли бәдәлдән,
Тәшхис верән олса, бу гәдәр зир-зибил олмаз».

* Лүғәт
** Хәстә, јорғун

Доғрудур, елә Шәһријарын түркҹә ше'рләринин дили дә, тәәссүф ки, әрәб-фарс сөзләриндән там тәмизләнә билмәмишдир. Амма, инсаф наминә десәк, устад Шәһријар һәмин сөзләри ифрат дәрәҹәдә ишләтмәмиш, бу мәсәләдә бә'зи мүһафизәкар гәзәлханларымыз кими һәддини ашмамышдыр. Әзиз гәзәлханлар, Гур'анын «һәддини ашанлары севмәз Аллаһ» ајәсинә әмәл етмәнизи тәмәнна едирәм. Мән һәддими ашмырам.

ШАҺИН ФАЗИЛ

«Еј оғул, шаир олсан, чалыш сәнин сөзүн сәһли-мүмтәне (заһирән јазылмасы асан көрүнән, лакин чох чәтин олан ше̓р) олсун, гәлиз сөзләрдән гач, сәнә мә̓лум лакин башгаларынын билмәдији вә шәрһә еһтијачы олан ибарәләр ишләтмә, чүнки ше'ри халг үчүн јазарлар, өзү үчүн јазмазлар».

«Габуснамә», Бакы, 1989, сәһ. 161

Гәзәли садә јазан шаирә «чан» сөјләмәли,
«Јад каләмлар кәтирир ше'рә зијан» сөјләмәли.

Түркүн өз сөзләри, фарсын, әрәбин өз сөзү вар,
Суја «су», торпаға «торпаг», гана «ган» сөјләмәли.

Нә кәрәкдир ки, дејәк «кити» әбәс дүнјаја?
Чаһана «дәһр» нә лазым ки, «чаһан» сөјләмәли.

Халгымын әксәри билмир, а чаным, «пир» нәдир,
Гочаман инсана «пир» јох гочаман сөјләмәли.

Арабир «бәд» сөзүнү ше'рдә ишләтсәк дә,
Јамана «бәд» демәјиб, өјлә јаман сөјләмәли.

Дили вардырса бу халгын дилә гој «дил» дә десин,
Нә «лисан» сөјләмәк олмаз, нә «зәбан» сөјләмәли.

Нијә фарс шаири өз «чешм»инә «көз» сөјләмәјир?
Ағыза һансы ағыз илә «дәһан» сөјләмәли?

Әрәбин «зилли»и нечин «көлкә»јә дөнмүр бир јол?
Нә бәла «кизли»јә кәлмиш ки, «ниһан» сөјләмәли?

Нәјә лазым чәтин олсун гәзәлин мәфһуму?
Шаһина, сөзләрини халга асан сөјләмәли!

«Бир аһу көзлү сачыр әтри-зүлфи-әнбәрбу,
Мисали-дәшти-хүтән үзрә мүшкбар кәлир»
Әләкбәр Шаһид

Дәстимә[1] ејлә ки, ол түррәји-тәррар[2] кәлир,
Чешмимә[3] шәш'әеју[4] шө'леји-әнвар[5] кәлир.

Еј мәләкху[6], даһа мән әзми-фәраг ејләмәрәм,
Сәни кирјан көрәли көзләримә тар[7] кәлир.

Чари олдугча сиришкин[8] санырам, еј мәһру[9],
Хиз[10] едиб саһилини рујимә[11] әбһар[12] кәлир.

Хәндә[13] ет сән ки, шәвәм[14] мән дә сәнинтәк хәндан[15],
Хәјјир[16] ол, фикримә әндишеји-хәјјар[17] кәлир.

Һәббәза[18], ашиги тәшбиһ едирәм мән нәхлә[15],
Санырам әғјары көрдүкдә хәсү хар кәлир.[20]

Еј гәзәлхан, нә зәбандыр[21] бу бәјан олмагда?
Нә сүхәндир[22] бу дүзүрсән, бу нә көфтар[23] кәлир?

Јамајырсан дилинә сән әрәби-фарсы һәдәр,
Ахы әбјати-мүрәгге[24] дилә дүшвар[25] кәлир.

Белә јазмаг гәзәли хејли асандыр, Шаһин,
Мән гәзәлханә бу чүр нәзм еләмәк ар кәлир.

---

1 Әлимә
2 Гыврым сач
3 Көз
4 Шүалар
5 Ишыглар
6 Мәләк хасијјәтли
7 Гаранлыг
8 Көз јашы
9 Ајсифәтли
10 Ашыб тулланыб
11 Үстүмә
12 Чајлар
13 Тәбәссүм
14 Олум
15 Күлүмсәр
16 Хејрхаһ
17 Хејрхаһлар фикри
18 Нә көзәл!.
19 Хурма ағачы
20 Чөр-чөп
21 Дил
22 Сөз
23 Данышыг
24 Јамаглы бејтләр
25 Чәтин ағыр

Кәлмәди јар, олду чәмәнзар зар,
Етди мәни көр нечә гәмхар хар.

Үстүмә һичран тәзәдән чумду ки,
Јохду абыр, јохду һәја, ар, ар.

Нејләмиш идим она, кен дүнјаны
Етди мәним башыма дилдар дар.

Көр нечә гәддим әјилиб јај кими,
Јағдырачагдыр баша илгар гар.

Тәкчә о јарым мәнә јар олмалы
Олмајачагдыр мәнә әғјар јар.

Чатлады неј, сынды каманым мәним,
Етди мәни дәрдә кирифтар тар.

Тај-тај олур гүссәси ашигләрин,
Гәм јүкүмүз бир нечә халвар вар.

Ашиги күлләр гынајырлар јенә,
Ејләјәчәкдир мәни күлзар зар.

Севдијим, еј гөнчәләрим, күлләрим,
Ејләмәјин халгә буну чар, чар.

Шаһина, бүлбүлләримиз лал олуб,
Гарғалар етмәкдә јенә гар-гар.

«Кенә ситарејн-бәхти-чаван ишыгланды,
Ачылды гөнчәвү күл, күлситан ишыгланды»

Мирзә Әли Мө'чүз

О пәричөһрә олуб меһрибан ишыгланды,
Елә ки, гәлбдә јер тутду, чан ишыгланды.

Де, һајандан белә кәлдин, сәмадан ендинми?
Кәлишинлә, көзәлим, асиман ишыгланды.

Һеч күман ејләмәз идим оларам һејранын,
Елә ки, һүснүнү көрдүм, күман ишыгланды.

Шаһ Хәтаји сөз ачыб јазды зәфәр дастаны,
Тәб'инин шәм'и илә һөкмран ишыгланды.

Адлары һәр јана јол тапды, тәкчә, зәнн етмә
Чәлиллә, Чавид илә Нахчыван ишыгланды.

Истәди имтаһан етсин мәни чаһил бир кәс,
Елә вердим чавабын имтаһан ишыгланды.

Тутду үз Ләнкәрана өјлә ки, «Мәчмәш-шүәра»,
О гөзәлханлар илә Ләнкәран ишыгланды. *

Шаһина, өјлә гөзәл вар ки, анламыр алим,
Гөзәлимдән мәним һәтта чобан ишыгланды.

---

* Бизим «Мәчмәуш-шүәра» шаирләринин Ләнкәран шаирләри илә көрүшүнә ишарәдир.

Һачы Әләмдар Маһирә нәзирә

Дағ ашигдир, думан ашиг, дағ—үстүндә думан сахлар,
Әкәр сүст олса ешги дағ думаны накүман сахлар.

Бахыб Шаһдағә һәр дәф'ә тәсәввүр ејләрәм, санки
Асылмышдыр сәмаләрдән, бу дағы асиман сахлар.

Апармыш Сараны селләр, фәгәт илләр хәбәр јајмыш:
«Мәһәббәт нискилини һеј чанында Ханчобан сахлар».

Көзәллик көрмәјир, дилбәр, көзүм гејри көзәлләрдә,
Бу ашиг инчә тәсвири сәнинчин әрмаған сахлар.

Гәра телләр нә гыврымдыр, иландыр санки үст-үстдә,
О чанан өјлә чанан ки, илан үстдә илан сахлар.

Сәнин зүлфүнсә сүнбүлдүр вә ја күлдүр күл үстүндә,
Күлүн севдасыны даим чанында бағибан сахлар.

Севәнләр һеч заман гырмаз көнүл, вардырса инсафы,
Һәмишә меһрибан кәсләр никары меһрибан сахлар.

Чанында варса, күл бахмаз тиканә бүлбүл ешгиндә,
Јалан сөздүр дејән варса «күлү бакир тикан сахлар».

Әкәр пүскүрсә вулкантәк рәзаләтләр, чаһан титрәр,
Әкәр дүзлүк зәфәр чалса, чаһаны шадиман сахлар.

Һәр инсан јахшыса, әлбәт, нәсиби јахшылыг олмуш,
Јаманлыг ејләјән шәхси јаманлыглар јаман сахлар.

Ишим јохдур нә чүр јазмыш гәзәл билдирки шаирләр,
Бүкүн шаир сөзүн јазмаз гәлиз, ше'рин рәван сахлар.

Ше'р сүфрәмдә сөзләрдән чешид чохдур, јаванлыг бол,
Дејилдирсә сөзүн зәнкин, сәни тәб'ин јаван сахлар.

Вәтән дәрди галыр јадда һәмишә, һәр вәтәндашын,
Әкәр јаддашы мөһкәмсә јадында һәр заман сахлар.

Хәбәрдар ејләсинләр гој фәрағы, кәлсә, өлдүррәм,
Бу ашиг һәр заман әлдә гылынч тутмуш, каман сахлар.

Әкәрчи чох зијан етмиш мәнә һичран гүрбәтдә,
Фәгәт ох гәддими чисмим чаванлыгдан нишан сахлар.

Сорушдугда чаванлыг сиррини, јарым бәјан етди:
— Мәһәббәт Шаһини гывраг едәр, севда чаван сахлар!

Бахыр әғјар һәр јарә, дејир «чананә көрсәнди»,
Јарымдан гејри кәс амма мәнә биканә көрсәнди.

Гаранлыгдыр букүн дүнјам, илаһи, нур гејб олмуш,
Нә шамдан ичрә шам галды, нә бир пәрванә көрсәнди.

Аман, дам учмуш Ағдамда, Лачын јурдунда бајгуш вар,
Дүнән абад олан мәскән букүн виранә көрсәнди.

Чәмән мәрмијлә шумланды, нә күл галды, нә вар бүлбүл,
Дүнән һеј шад олан күлшән букүн гәмханә көрсәнди.

Билинмәкдә бу күн гәдри, әлимдән вердијим јерләр
Дүнән даш иди, торпагды, букүн дүрданә көрсәнди.

Китаб севдасы көнлүмдән мәним бир ләһзә әксилмир,
Нә саги көздә чанланды, нә бир мејханә көрсәнди.

Адым Шаһин, өзүм фазил, деди чанан ки, Мәчнундур!
Әкәр Шаһинсә, фазилсә, нечин диванә көрсәнди?

Вар е'тиразым, һәр күлә Лејла демәсинләр,
Диванә олан ашигә рүсва демәсинләр.

Лејла кими ашигми Зүлејха? Ола билмәз!
«Јусифләрә лајигди Зүлејха» демәсинләр.

Јад истилаһын зүмзүмәси руһимә јаддыр,
Јад диллә мәнә бир даһа лајла демәсинләр.

«Сәһба»јә әрәб шаири һеч «бадә» дејәрми?
Хаһиш едирәм, бадәјә «сәһба» демәсинләр.

«Кафәр» сөзү, «гыз» кәлмәси јохдурму дилимдә?
«Кафәр гызы»на «дүхтәри-тәрса» демәсинләр.

«Һәр нафи-гәзал, әмбәри-сара» * нә демәкдир?
Шаир нә деди? Хәлгә муәмма демәсинләр.

«Мәскән дили-үшшагә сачын үгдүнү вердин» **,
Шаирләримиз гој белә мисра демәсинләр.

Јаздырмышам имла нечә шакирдә гәзәлдән,
Устадды Шаһин, она имла демәсинләр.

---

* «Гәзәлләр», Бакы, 1986, сәһ 9.
** Рүстәм Самит. Гәзәлләр. Бакы, 1991, сәһ. 15.

Утанмаздыр әчәб бүлбүл, отурмушдур күл үстүндә,
Мәкәр бүлбүл олар хош күл отурса бүлбүл үстүндә?

Бу дүнјадә јаманлар чох, мүсибәтләр, фәғанлар чох,
Күл алтында јананлар чох, одам, јаннам күл үстүндә.

Фәған етмә, күлүм, кәлсә, мәһәббәтдән зүлүм кәлсә,
Бу јолда лап өлүм кәлсә, фәған етмә, өл үстүндә.

Мәни — севкинлә сағ етдин, күнү—ағдан да ағ етдин,
Сачын сүнбүлсајаг етдин, нәзәрләр сүнбүл үстүндә.

Чәкиб чох меһнәт ишләрдән, үзүлдүм хәлвәт ишләрдән,
Јан олдум раһәт ишләрдән, чалышдым мүшкүл үстүндә.

Дајанмышдыр чобан дағда, чобандыр һөкмран дағда,
Бәјаз түлдүр думан дағда, мәним фикрим түл үстүндә.

Аман Фазил, Араз—гатил, о јан саһил, бу јан саһил,
Нә чүр Шаһинсән, еј гафил, донубсан саһил үстүндә.

«Әдәби дилимиз әрәб-фарс дилләринин ағыр тә'сири алтында узун мүддәт халгын ичијлә кетмәди... Халгдан хејли габагда кетди, амма әсл дил ки вар, халгла кедирди, халгын отујла битиб, сујујла ахырды. Һәр ики дил илләр боју иш көрмәкдәјди. Бир шеј вар ки, халгдан габагда кедән дилин көрдүјү иш бир зијалынын көрдүјү ишдән башга бир шеј дејил, халгын ичијлә кедән дилин көрдүјү ишсә торпағын, сујун, күнәшин көрдүјү ишә бәнзәјир, битирир, јетирир, кәтирирди!»

Мөвлуд Сүлејманлы
«Сөз» ж-лы, № 1, 1993, сәһ. 15

Гоча Гејсәм, јени Лејла мәнә лазымдырмы?
Јени севки, јени севда мәнә лазымдырмы?

Бир чүнун ешгә дүшүб етди мејл сәһрајә,
Мән — шәһәр сакини, сәһра мәнә лазымдырмы?

Чимирәм көз јашым илән, олурам пак, тәмиз,
Көз јашым вар исә дәрја мәнә лазымдырмы?

Чох гәзәлхан гәзәли көһнә үсул илә дејир!..
Тәзә мәзмун, тәзә мә'на мәнә лазымдырмы?

Ја илаһи, нијә дүнјамыза «кити» дедиләр?
Тә'нәләр олду «әтә'на» мәнә лазымдырмы?

Нә билим, парлаға — «бәрраг», нә билим алчаға «пәст»,
Нә билим һүндүрә «бала», мәнә лазымдырмы?

Гаша «әбру», баша «сәр» сөјләдиләр, вај-вај-вај,
«Ашикар» олду «һүвејда», мәнә лазымдырмы?

Анламаз һеч јүз адам сөјләсәләр «сәһба вер»,
Дедиләр бадәјә «сәһба» мәнә лазымдырмы?

«Бадәнин чәвһәри-затында гәлизлик көрүрәм» *
Бу фикир олду мүәмма, мәнә лазымдырмы?

Дедиләр сән дә гәлиз јаз гәзәли, еј Шаһин,
Һеч дејән јох буну амма, мәнә лазымдырмы?

* «Гәзәлләр», 1986, сәһ. 156

«Мәчмәүш-шүәра»нын кәнч үзвү Фәхрәддин Салимә

Ја гәзәлхан, о мәгамын нә јаман чадә[1] дурар?
Нијә мејлин белә әбјати-мүәммадә[2] дурар?

Истилаһати[3]-әрәб фарсы нә чох бус[4] етдин?
Нечин әлфазымыз[5], ејваһ, дүшүб падә[6] дурар?

Бурада мәнтәк әрәб-фарсы билән кәс аздыр,
Амма гајәм һәмишә ләфзи-мүсәффадә[7] дурар.

Охујаркән нә үчүн сиз тохујан кәлмәләри
Нәзәрим бададә јох, «сағәрү сәһба»дә[8] дурар?

Сәни «јелкән кими гәрг етмәли ифнаја заман»[9],
Чүнки, ше'рин бир әбәс раһдә[10] — ифнадә[11] дурар.

Булашыг ше'р букүн көнлү буландырмагда,
Тәртәмиз кәлмәләрим әрши-мүәллада[12] дурар.

Гәзәли, рәһмәт ола Ваһидә, јазмыш садә,
Онун ардында, тәәссүф ки, чох аз садә дурар.

Кәл дејәк ше'ри тәмиз дилдә, тәмиз нијјәтлә,
Нијјәтим ән азы јүз мин белә мисрадә дурар.

Әријәрсән, елә буз һејкәлә бәнзәрсән ки,
Күнәшин јахдығы атәш долу сәһрадә дурар.

Шаһини тә'нә сели дөјсә дә сиздән, сынмаз,
«Бәнзәрәм бир гочаман дағә ки, дәрјадә дурар».*

---

1. Чa—jep; 2. Әбјат—бејтләр; 3 Истилаһат—истилаһлар; 4. Бус—бусә; 5. Әлфаз—сөзләр; 6. Па—ајаг; 7. Мүсәффа—саф; 8. Сағәрү сәһба—бадә, 9. Ифадә М. Ә. Сабириндир; 10 Раһ—јол; 11. Ифна—фәна; 12. Әрши-мүәлла—уча көј;
* Мисра М. Ә. Сабириндир.

Ешги данмаг мәнә ме'јардыр ондан сонра,
Бу чаһан мүлкү мәнә дардыр ондан сонра.

Даһа дилбәр көзә дәјмир дејә гејзим чохалыб,
О өзү гејзә сәбәбкардыр ондан сонра.

О вар икән мәнә һәр јанда баһар вар иди,
Һәр тәрәф сырсырадыр, гардыр ондан сонра.

Ширин иди мәнә зәггум да о чанан илә,
Инди шәрбәт дә зәһрмардыр ондан сонра.

Мәнә бир зәррә гәдәр дәрди јахын гојмазды,
Үрәјим дәрдә кирифтардыр ондан сонра.

Ашиг олмаздан әзәл јарыма, меһнәт варды,
Евдә меһнәт јенә сәрдардыр ондан сонра.

Јахшы тәрк ејләмиш идим меји, әглим чашды,
Мәсқәним меј долу амбардыр ондан сонра.

Елә зәнн ејләјирәм бир дә јарым олмајачаг,
Күлли-аләм мәнә әғјардыр ондан сонра.

Мән ки, ешг наминә һәр мәтләби тәсдигләрдим,
Адәтим, хисләтим инкардыр ондан сонра.

Варса да бир нечә јар-јолдашымыз, еј Шаһин,
Санмасынлар мәнә јар јардыр ондан сонра.

Бир пара инсан инчидир мәни,
Бәлкә дә шејтан инчидир мәни.

Кизләмирәм һеч дә, олуб нөгсаным,
Инди о нөгсан инчидир мәни.

Дағда чобан үстүмә əл галдырыр,
Бағчада бағбан инчидир мәни.

Билдирирәм дәрдими лоғманә һәм,
«Кет» дејә лоғман инчидир мәни.

Лалә дә, рејһан да дикиб баш јерә,
Лалә вә рејһан инчидир мәни.

Һәр шејә имкан едәрдим əзәл,
Индисә имкан инчидир мәни.

Көр нечә ил сахламышам чанымы,
Сахладығым чан инчидир мәни.

Хатирә дүшдүкчә јарын көз јашы,
Гәлбим олур ган, инчидир мәни.

Шаһина чананымы инчитмишәм,
Индисә дөвран инчидир мәни.

«Һәр пәришан зүлфү чөвһәр дилбәри ба ләʼли-ләб,
Гәм күдари рәһнүма бир бусә јарын көрмәсин...

Молла дајы валлаһ, доггуз илди ки, мүсәлман дәрси дә охујурам, амма кенә бу шаирләрин дилини ганмырам».

Чәлил Мәммәдгулузадә

Сөз мүлкү мәнимсә — бач јохдур,
Бач алмаға еһтијач јохдур.

Ачдым гапымы, кәлән-бујурсун,
Мүлкүмдә мәним хәрач јохдур.

Еј шеʼри гәлиз јазан гәзәлхан,
Шеʼриндә нечин «турач» јохдур?

Шеʼриндә сәнин «шәчәр» јазылды.
Шеʼриндә сәнин «ағач» јохдур.

Өз сөзләри вар, мәним дилимдә,
Јад кәлмәләри тарач јохдур.

Биз гачмалыјыг јабанчы сөздән,
Һеч ким демәсин «әлач јохдур».

Зәнкинди дилим, мәним дилимдә,
Јад истилаһа рәвач јохдур.

Шаһин, гәзәлин шаһы мән олдум,
Әфсус, башымда тач јохдур.

Рејһаны бағбан апарды-кетди,
Дәрманы Лоғман апарды—кетди.

Мави сәма, һарда о дан улдузум?
Улдузуму дан апарды—кетди.

Јетмәди чананыма сон хаһишим,
Хаһиши фәрман апарды—кетди.

Зәнн елэдим өндә көрүш вар һәлә,
Зәнними һичран апарды—кетди.

Һөкм еләдим һичрана, дилләнди ки,
Һөкмү Сүлејман апарды—кетди.

Әјри дүзү үстәләди чох заман,
Доғруну бөһтан апарды—кетди.

Гојмајыныз, дадә јетин, ај һарај,
Чејраны гаплан апарды—кетди.

Ешги јашатмыш улу ашигләрин,
Һәр бири ад-сан апарды—кетди.

Сәһв еләдим гуршаға зүннар дедим,
Зүннары Сән'ан апарды—кетди.

Һејф ола Горгуд бабама, синәдә
Бир нечә дастан апарды—кетди.

Һарда о Лејла, һаны Мәчнун бәјим?
Һурини гылман апарды—кетди.

Һарда Низамим, о Фүзулим һаны?
Чох кәси дөвран апарды—кетди.

Аз чоха үстүндү, аман, әзрајыл
Көр нә гәдәр чан апарды—кетди.

Чохлары мејданә кириб гојду баш,
Чох башы мејдан апарды—кетди.

Сәһв еләдим, һәр әмәл һәгдән кәлир,
Фикрими шејтан апарды—кетди.

Көз јашы јох, ганды көзүмдән дүшән,
Гојма, мәни ган апарды—кетди.

Јохду һејим чанда мәним, Шаһина,
Чанымы чанан апарды—кетди.

«Кәлмәсә үстүмә јарым мән өләндән сонра,
Тутмаз арам мәзарым мән өләндән сонра *.

Көз дикиб јурдума дүшмән, көрәсән раһәтлик,
Тапачагдырмы дијарым мән өләндән сонра?

Аллаһ-аллаһ, нә гәдәр вар гүбар гәлбимдә,
Әрзи тутмазмы гүбарым мән өләндән сонра?

Демишәм «Чәнки» чалын тары чәкиб кәјнәкдән,
Динәчәкдирми о тарым мән өләндән сонра?

Јазмышам «Ешг ола ешгә», бу — шүарымды мәним,
Галачагдырмы шүарым мән өләндән сонра?

Чанымы ешг азары өјлә сарыб, билмәјирәм,
Битәчәкдирми азарым мән өләндән сонра?

Елә севдим јары, Шаһин, көрәсән гәбр ичрә,
Тутачагдырмы гәрарым мән өләндән сонра?

---

* Бејт Әлаға Ваһидиндир.

Сөјләјән јох даһа «әфганә кәлибдир Шаһин»,
Чүнки, чананы көрүб, чанә кәлибдир Шаһин.

Гыјмајан чаныны чананәјә ашигләр вар,
Елә ашигләрә биканә кәлибдир Шаһин.

Етмәсинләр мәнә меј тәклифи, сәрмәст доғулуб,
Анадан дүнјаја мәстанә кәлибдир Шаһин.

Атарам даш башына, еј дәли, әл чәк мәндән,
Дәли јох, аләмә диванә кәлибдир Шаһин.

Көзәлим, чых јолума, гаршыла шөвг илә мәни,
Бусә ет, төк ганымы, ганә кәлибдир Шаһин.

Өләчәк олмаса вәслин тәки бир дәрманы,
Гапыны бағлама, дәрманә кәлибдир Шаһин.

Елә гуллуг мәнә әввәлки сајаг, бир көр ки,
Падшаһым, нечә шаһанә кәлибдир Шаһин.

Һеч јаранмыр јени ашиг нағылы, дастаны,
Тәзә дастан, јени әфсанә кәлибдир Шаһин.

Бәлкә, чәннәтдә дә һәтта јаначагдыр чисми,
Бу чаһан мүлкүнә пәрванә кәлибдир Шаһин.

«Олмушам дәрдә кирифтар узагдан узаға,
Бир көзәл фикри илә зар узагдан узаға».

Чә'фәр Рәмзи

Јарыма мәсләһәтим вар узагдан узаға:
Етмәсин ашигини зар узагдан узаға.

Көндәриб күндә мәһәббәт долусу бир намә,
Гылмасын ешгини изһар узагдан узаға.

Билди ки, дүшсә јахын тәрк олачаг истимдән,
Башыма јағды мәним гар узагдан узаға.

Кимдә варса мәнә ирад јахындан динсин,
Етмәсин шаири инкар узагдан узаға.

Јахына кәлсә, јахындан саларам баша ону,
Һүрмәсин үстүмә әғјар узагдан узаға.

Јарымы вәслә јетирдикчә сәваб ејләрдим,
Олмушам инди күнаһкар узагдан узаға.

Чарә ејләрди мүдам дәрдимә дилбәр, Шаһин,
Бахырам индисә начар узагдан узаға.

«Шаһлыг кәмәрин тулламышам хејли замандыр,
Јарын сачытәк инди мүәттәр кәмәрим вар».

Маил

Ардынча көзәл күн кими, еј күн, нәзәрим вар,
Мәндән хәбәрин јохса да, сәндән хәбәрим вар.

Һәркаһ удузсам чаны севда гумарында,
Зәнн ејләмәсинләр бу ојундан зәрәрим вар.

Јохсул демә јохдуса да бир сәрвәтим әлдә,
Мән зәршүнасам, еј пәри, ешг адлы зәрим вар.

Чошғун дејә далған, Хәзәрим, гүррәләнирсән,
Көксүмдә мәним бир нечә сәнтәк Хәзәрим вар.

Гәлбимдә бу күн аһу дејил, шир јатыбдыр,
Гејзим кәсәрим вар, тәпәрим вар, һүнәрим вар.

Чох һиссәси галмыш суда бир буз дағыјам мән,
Гафилләримиз вар һәлә билмир нәләрим вар.

Көрсәм дә чәфа гамчысы һичран кечәсиндән,
Алданмамышам зүлмәтә, күлкүн сәһәрим вар.

Шаддыр гоча бағбан ки, чичәкләнди мурады,
Шадәм ки, а Шаһин, гәзәлимтәк бәһәрим вар.

«Тутса һәр ким рәһи-мејханәни башдансовду,
Верәчәк саги дә пејманәни башдансовду»

Мејлә јох, ше'рлә јолдашлары дәмсаз етдим,
Јола салдым нечә биканәни башдансовду.

Данә-данә әдәб әкдим нечә надан башда,
Һәлә мән әкмәмишәм данәни башдансовду.

Мүчрү олмуш нечә зәнкин сөзә виранә көнүл,
Кәзмә, еј дост, бу виранәни башдансовду.

Әтри зүлфүндәди чананәмизин, анламырам,
Нә тәһәр јығмаг олар нанәни башдансовду.

Јанырам шам кими... пәрванәјә рәһмим вардыр...
Јандыр, еј шам, јенә пәрванәни башдансовду.

Елә кәс вар ки, «башымдан,—дејирәм,—рәдд олсун»,
Вармы бир кәс севә чананәни башдансовду?

Деди чанан мәнә: — Шаһин, азачыг ағлы олан,
Динләмәз сән кими диванәни башдансовду.

---

* Бејт Намиг Шәфаининдир.

Шәхсин олмазса әдәб вары, дүшәр гијмәтдән —
Ким ки, инкар едә, инкары дүшәр гијмәтдән.

Е'тираз ејләсә һәр ким буна, бир чаһилдир,
Јохса һәркаһ ағачын бары, дүшәр гијмәтдән.

Пак әмәл, пакизә иш саһиби олмазса әкәр,
Инсанын пакизә рәфтары дүшәр гијмәтдән.

Күл јанаг, күл додағын рәнки әкәр рәнкдәнсә,
Көзәлин күл кими рухсары дүшәр гијмәтдән.

Улу Аллаһ өзү тәнзимчисидир дүнјанын,
Мәкәр һеч, јахшыса, ме'мары дүшәр гијмәтдән?

Әчнәби сөзләри бол-бол јамаса мисрајә,
Мәчлисин маһир Әләмдары дүшәр гијмәтдән *,

Саф јаратсын јараданлар гәзәли Шаһинтәк,
Саф әкәр олмаса мирвари, дүшәр гијмәтдән.

---

* «Мәчмәүш-шүәра»нын үзвү Әләмдар Маһир

Дүнјамызын, Аллаһ, даһа виранәси бәсдир,
Рәһм ејлә ки, меjханәси, топханәси бәсдир.

Дүшмән мәни чох күлләјә туш ејләди, амма,
Сөз күлләсинин чисмимә бир данәси бәсдир.

Әғјарларын ләғвини исрар еләсәм дә,
Анчаг демәрәм бир кәрә «чананәси бәсдир».

«Исбати-вүчуд етмәјә чәһд ејләсә ашиг,
Ешгин одуна јанмаға пәрванәси бәсдир» *.

Шадлыг сарајы чохса да, гәмханә јох олмур,
Дүнја евинин гәм долу гәмханәси бәсдир.

Әрз ејләдиләр «севкијә биканә олан вар»,
Лагејд олан севкијә биканәси бәсдир.

Хәлг етмәсин Аллаһ даһа диванә чаһанда,
Мәчнун кими, Шаһин кими диванәси бәсдир.

---

* Бејт һәким Гәнининдир

Ел билибдир нечә вахтдыр мәнә сирдаш сәни,
Гој өмүрлүк елә билсин мәнә, ејкаш, сәни.

Еј гәзәлхан, јетишибдир јашынын сон фәсли,
Јар габағында хәчил ејләмәсин јаш сәни.

Дүшүбән гүрбәтә илләрлә, бәла көрдүн сән,
Бу бәла кирдабы мәһв ејләмәјә каш сәни.

Нә силаһдан тута билдин, нә савашдан гачдын,
Талејин ејләмәсин бир даһа чашбаш сәни.

Дәрдинин мигдары јол дашы гәдәр олмуш бол,
Ел көрүб чох кәдәрә, чох гәмә јолдаш сәни.

Пәрими, һуримисән сән? Гәләмим ачиздир,
Нечә јазсын гәләмим бәс, а гәләмпаш сәни?

Көксүн үстүндә јатыб даш кими бир чүт јумру,
Нечә инчитмәјир, еј күл, көрәсән даш сәни?

Еј гәзәлхан, гәзәлин әкс еләјир чох сирри,
Едәчәкдир о дилин әввәл-ахыр фаш сәни.

Башынын ағлығы чох дилбәри чашдырмышдыр,
Һәлә иннән белә пәрт ејләјәчәк баш сәни.

Салачаг хатиринә һеј сәни «Мәчмәш-шүәра»,
Бир бачы * ахтарачагдыр, нечә гардаш сәни.

Көз јашынла боғачагсан өзүнү, еј Шаһин,
О гәдәр ағламысан гәрг едәчәк јаш сәни.

---

* Елнарә Һузовналы.

«Чаһанда јох елә ашиг ки, камјаб олсун,
Қими бу ешг тәмәннасы камиран еләди?»
Рүстәм Самит

О чәфаләр ки, duruб гәсдимә чанан еләди,
Күманым јох ки, бир инсанә бир инсан еләди.

Һисс едән вармы, ки, дүшдүм нечә һалдан-һала мән?
Шад етмишди әзәл, инди пәришан еләди.

Нә вериб бусә мәнә, дәрдинә дәрман тапды,
Нә едиб бусә мәни, дәрдимә дәрман еләди.

Нә мәним, вардыса, бир тахсырым ашкарланды,
Нә дә көксүндә боғуб һирсини пүнһан еләди.

Елә гејз етди ки, дәрһал дилим-ағзым гуруду,
Елә бир гејзи нә кафәр, нә мүсәлман еләди.

Һагғы тапданмајан ашигләри сејр етдикчә,
Аси көнлүм нечә һагсызлыға үсјан еләди.

Бир заман, гәмләр әлиндән үзүлән гәлби үзүб,
Көрәчәкләр ки, бу Шаһин чаны гурбан еләди.

Васл илә һичраны гарышдырмајаг,
Һәзз илә әфғаны гарышдырмајаг.

Гәбри тапылмаз даһа Мәчнун бәјин,
Бәрри-бијабаны гарышдырмајаг.

Дәрманы олмазса әкәр дәрдимин,
Дәрд илә дәрманы гарышдырмајаг.

Өз јери вардыр Кәрәмин, Фәрһадын,
Гејс илә Сән'аны гарышдырмајаг.

Бир гоча бир дилбәрә мејл ејләсә,
Мејл илә имканы гарышдырмајаг.

Версәм әкәр чанымы чананыма,
Һөкмдә чананы гарышдырмајаг.

Ашигә һагг, әғјара шејтан дедим,
Һагг илә шејтаны гарышдырмајаг.

Фазил олун, «ләзки», «талыш», «тат» дејиб,
Азәрбајчаны гарышдырмајаг!

3—1870

Фəраг биздəн узаг олсун! Əкəр дүшсəм узаг сəндəн,
Əманəт вердиjим ешги əманəт сахламаг сəндəн.

Мүдам Шаһин сынанмышдыр, сынаглардан хошам, чанан,
Əмəл мəндəн, һөкм сəндəн, дөзүм мəндəн, сынаг сəндəн.

Зəһəр версəн шəкəр веррəм, булаг умсан Хəзəр веррəм,
Мəһəббəтдəн хəбəр веррəм, хəбəр мəндəн, гулаг сəндəн.

Өпүш көзлəр бухаг санки, ачан күлдүр додаг санки,
Сығал истəр јанаг санки, сығал мəндəн, јанаг сəндəн.

Севинч һəр лəһзə вар олсун, һəрарəт бəргəрар олсун,
Сојуг дəмлəр кəнар олсун, алов мəндəн, очаг сəндəн.

Вəтənсиз—көздə нəм көрдүм, Вəтəнсиз—дəрд, əлəм
көрдүм,
Лəлəклəрдəн гəлəм көрдүм, гəлəм мəндəн, вараг сəндəн.

Сəнин киприклəрин бир-бир кечиб гəлбимдəн онсуз да,
Чəза сəндəнсə мəн һазыр, чисм мəндəн, бычаг сəндəн.

Бу Шаһин, еј көзəл, һəр дəм гəзəл јазмагла мəшғулдур,
Тəки сəн ше'рə мејл ејлə, гəзəл мəндəн, мараг сəндəн.

Мəчнун, гəти јох тахсыры, Лејланы бағышла,
Јар олмады севда сəнə, севданы бағышла.

Ешг ејлəди үрјан Зүлејханы, а Јусиф,
Рəһм ејлə Зүлејхаја, Зүлејханы бағышла.

Еј танры, күнəһкар каш елə буғда јејəди,
Һəвва нə күнаһ етди ки? Һəвваны бағышла.

Дəрја јенə, еј севкилим, һəдјан данышыбдыр,
Кујa охујур сəн тəки. Дəрјаны бағышла.

Ришхəнд елəјибдир сəнə хурма, ајыб олсун,
Кујa ки, ширин сəн кими. Хурманы бағышла.

Кəзмиш синəн үстүндə нə чүр'əтлə гарышга?
Вар тахсыры, əфв ејлə, гарышганы бағышла.

Ашиг, лап əкəр улдуза мејл етсə дə, јар, вер,
Дəр Зөһрəни көјдəн вə Сүрəјјаны бағышла.

Фəрһадлары, Мəчнунлары күлдүрмəди ешги,
Кəл сəрт дағы, бомбоз дүзү, сəһраны бағышла.

Етдин чох үмид јарыны рө'јадə көрəрсəн,
Шад етмəди рө'ја сəни, рө'јаны бағышла.

Шаһин, гоча дүнја каһ ачы, каһ да шириндир,
Зүлм ејлəсə дə лап сəнə, дүнјаны бағышла.

Дил јорулмур сөз демәкдән, тазәдир, тәрдир сөзү,
Күндә «чанан», күндә «дилдар», күндә «дилбәр»дир сөзү.

Билмирәм, Аллаһ билир, заһидми һагдыр мәнми һаг —
Гудјалым вардыр нә бојда, амма Көвсәрдир сөзү.

Мән ки, һал әһлиндәнәм, мат галмышам гал әһлинә,
«Мәрми»дир, «топ»дур, «түфәнк»дир, «күллә-хәнчәр»дир
сөзү.

Ким ки, гүрбәт көрмәдән һичранә «әһсән» сөјләсә,
Ујмајын, алданмајын, дүзкүн дејил, шәрдир сөзү.

Јахшы сөздүр, севкилим, «зәркәр биләр зәр гәдрини»,
Зәркәрәм мән, сән зәримсән, зәркәрин «зәр»дир сөзү.

Чанлы күл сандым сәни, күлтәк зәриф сөзләр дедим,
«Нәстәрән»дир, ашигин һәр дәм «сәнубәр»дир сөзү.

Ал гызылкүлдүр јанаглар, чошмушам, дәфтәр верин,
Дашды илһам, шаирин күл көрсә «дәфтәр»дир сөзү.

Мән көрүб һүснүн бу күн «Аллаһу-әкбәр» сөјләдим,
Шаһинин иннән белә «Аллаһу-әкбәр»дир сөзү.

Еј никарым, дәрдә дәрман истәрәм сәндән бу күн,
Чансызам, чан вер мәнә, чан истәрәм сәндән бу күн.

Имканым јохдур ки, исбат ејләјим пак ешгими,
Имканын вардырса, имкан истәрәм сәндән бу күн.

Шәккәр әмдим бал додагдан, амма гане олмадым,
Тәк шәкәр јох, шәккәристан истәрәм сәндән бу күн.

Сәндә вардыр күл јанаглар, күл додаглар, күл бухаг,
Күл нәдир, чанан, күлүстан истәрәм сәндән бу күн.

Мүстәгиллик мејли вар, еј һәмвәтән, гејрәтли ол,
Еј вәтәндаш, бил ки, түғјан истәрәм сәндән бу күн.

Бирчә фәрманын сәнин чох дүшмәни гәһр ејләмиш,
Шаһ Хәтајим, ејлә фәрман истәрәм сәндән бу күн.

Чох көрүб Шаһин рәзаләт хәлг ичиндә, еј вәтән,
Мән Мәһәммәдтәк мүсәлман истәрәм сәндән бу күн!

Бу фәрагдан чаны јан еј̆ләмәк истәр Шаһин,
Өзүнү елдә әјан ејләмәк истәр Шаһин.

Јенә Гудјал чајынын сејринә далмаг, далмаг,
Јенә Шаһдағда мәкан ејләмәк истәр Шаһин.

Биһәја гоншу әлиндән Гарабағ ган ағлар,
Бу аһыл синндә ган ејләмәк истәр Шаһин.

Архајынлыг гузуну гурда верәр, гурдлар вар,
Өзүнү һеј никәран ејләмәк истәр Шаһин.

Бир гәзәлхан јенидәнгурмаја бәнд олмушдур,
Фикри саф дилдә бәјан ејләмәк истәр Шаһин.

«Бәлаји-фиргәти-јар илә хәстә үшшагин...» *
Белә сәтри гадаған ејләмәк истәр Шаһин.

Кирмишик ал-верә, ал гәлбими, јар, вер бусә,
Белә алвердә зијан ејләмәк истәр Шаһин.

Ашиги күлләрә гәрг ејләмәјә һазырдыр,
Әғјары күлләбаран ејләмәк истәр Шаһин.

Чаван ејләр, көзәлим, ашиги севда һәр дәм,
Өзүнү, кәл ки, чаван ејләмәк истәр Шаһин.

---

* Бах: Гәзәлләр, Бакы, 1986, сәһ. 149.

Сөјләдим һәр нә гәдәр «Ла илаһә илләллаһ»,
Зәһмәтим верди сәмәр, «Ла илаһә илләллаһ!»

Фаидәм — олду зәрәр, «Ла илаһә илләллаһ!»
Гафил олачаг, елә ки, шәкк еләдим Аллаһә.

Мәнә мүшкилди бәјәм сөјләјим ки, «Вар Танры»?
Дилә мүшкилди мәкәр «Ла илаһә илләллаһ»?

Еләдим һәггә дуа, сөјләдиләр «Јар кәлди»,
Бу хәбәр јахшы хәбәр, «Ла илаһә илләллаһ!»

Гоч кими үз-үзә дурмушду фәған илә фәрәһ,
Фәрәһим чалды зәфәр, «Ла илаһә илләллаһ!»

Ајрылыг олду пәришан, көрүм олсун, јарәб,
Күнү ондан да бетәр, «Ла илаһә илләллаһ!»

Садигәм мән, мәнә үз верди севинч, еј әғјар,
Сәнә үз верди кәдәр, «Ла илаһә илләллаһ!»

Дилимин вирди олубдур бу көзәл кәлмә, дилим,
Деди һәр шаму сәһәр: «Ла илаһә илләллаһ!»

Гола гүввәт, көзә нур, әглә сәфа бәхш етмиш,
Јетириб гәлбә тәпәр «Ла илаһә илләллаһ!»

Нәзәрим көјләрә санчылды мүдам. Аллаһым,
Шаһинә ејлә нәзәр, «Ла илаһә илләллаһ!»

Еј Јер күрәси, фәхр елә, һәвва сәни көрдү,
Чох Јусифи рам етди, Зүлејха сәни көрдү.

Әһсән сәнә, улдуз саны ашиг јарадыбсан,
Вамиг сәни сејр ејләди, Әзра сәни көрдү.

Әфсус, һәр ашиг вүсала, вәслә јетишмир,
Мәчнун сәнә «фани» деди, Лејла сәни көрдү.

Еј чәрхи-фәләк, Ханчобанын белини гырдын,
Рәһм ејләмәдин Сараја, Сара сәни көрдү.

Көрдүн чох ели, еј бу гөзәл саһиби, әһсән,
Чөл-көл сәни, бағ-дағ сәни, сәһра сәни көрдү.

Еј севдичијим, ајнаны диванә едәрсән,
Бәнд олду сәнә өјлә ки, ајна сәни көрдү.

Үрјанлашараг шөвг илә дәрјадә чимирсән,
Кеј палтарыны әјнинә, дәрја сәни көрдү.

Башдан-ајаға сән ки, Азәрбајчаны кездин,
Шаһин, елә зәнн ејлә ки, дүнја сәни көрдү.

Дилбәрләрин ашигләрә мүшк-әнбәри бәлли,
Әғјарлараса зәрби таныш, гәнбәри бәлли.

Һәр вурғун олан кимсәнә Мәчнун ола билмир,
Ешг ордусунун бир нечә Искәндәри бәлли.

Рөвшән кимиләр тәкдир, онун Фәрһады аздыр,
Һәм забити мә'лум бизә, һәм әскәри бәлли.

Басгынла, тәчавүзлә кәлән халга бу халгын,
Һәм топпузу, һәм сүнкүсү, һәм сәнкәри бәлли.

Гал әһлинә тарих бөју чомәрдлији мә'лум,
Һал әһлинә «Раст»ы, «Сеқаһ»ы, «Шүштәр»и бәлли.

Дост кәлсә әкәр дост үзүнә сүфрәм ачыгдыр,
Дүшмәнләрә јурддашларымын хәнчәри бәлли.

Вар Мирзә Чәлил, Мәммәд Әмин... Азәри түркүн,
Сабир кими бир Мирзә Әли Әкбәри бәлли.

Чох гәһрәманы васф еләдим мән гәзәлимдә,
Сирдашларыма бир нечә «Ешг дәфтәри» бәлли.

Ешг аләми Шаһин кими ашиг јетирибсә,
Ше'рин дә Низамим кими пејғәмбәри бәлли.

Севки-мәһәббәтди шәрәф-шан мәнә,
Бәхш еләјиб ешг фәгәт чан мәнә.

Сөјләмәсинләр мәнә «Олдун гоча»,
Гој демәсинләр белә бөһтан мәнә.

Гүввәми, әлбәттә, сүбут ејләрәм,
Олса мүјәссәр әкәр имкан мәнә.

Истәјирәм нәшр ола «Мин бир гәзәл»,
Руһ верир севкили чанан мәнә.

Вурғунујам, вурғуну парлаг көзүн,
Бахмаја гој «чешми-дирәхшан» * мәнә.

Өпмәдәјәм күндә пәришан сачы,
Дәјмәјә гој «зүлфи-пәришан» ** мәнә.

Сөјләјирәм мән «дирилик чешмәси»,
Јадды, чаным, «чешмеји-һејван» *** мәнә.

Саф јазырам мән гәзәли, Шаһина,
Бәнзәмәдә һансы гәзәлхан мәнә?

---

* Парлаг көз.
** Пәришан сач.
*** Дирилик чешмәси.

Еләдим јарә нәзәр, машаллаһ,
Нәзәрим верди сәмәр, машаллаһ.

Гурғушунтәк әријиб бирләшдик,
Јох олуб гүссә-кәдәр, машаллаһ.

Аллаһ-аллаһ, бу нә голдур, бу нә бел?
Бу нә голбағ, нә кәмәр? Машаллаһ.

Зәркәрәм, еј зәри јер күрәсинин,
Бу нә зәркәр, бу нә зәр? Машаллаһ.

Мән тәмиз дилдә гәзәлләр јаздым,
Зәһмәтим верди бәһәр, машаллаһ.

Јазмадым ше'ри «Фәрат!.. Дәчлә!..» дејә,
Бәһ, нә Гудјал, нә Хәзәр!.. Машаллаһ.

Фарсын өз јахшы гәзәлханлары вар,
Әрәбин шаири әр, машаллаһ.

Онларын ше'ринә түрк сөзләри јад,
Охујанлар да дејәр: Машаллаһ.

Нијә биз әчнәби сөздән јапышыб,
Сөјләјәк дашә «һәчәр»? Машаллаһ...

Нә хәјал етди гәзәлханларымыз,
Ки, ағач олду «шәчәр»? Машаллаһ...

«Интисар» олду нә һагг илә, нечин,
Габилијјәт вә зәфәр? Машаллаһ...

Јазырам саф, кәләчәк күн ки, һамы,
Мәнә рәһмәт диләјәр, машаллаһ,

Бу нә Шаһин, бу нә Фазил, нә гәзәл?
Нә тәмиз дил, нә һүнәр? Машаллаһ!

Ешгдә вар ики султан — бири сәнсән, бири мән,
Едән ашигләри һејран — бири сәнсән, бири мән.

Кечә-күндүз чалышыб севкини тәблиғ ејләр,
Ики зәһмәтсевәр инсан — бири сәнсән, бири мән.

Бири Әзра, бири Вамиг, бири Лејла, бири Гејс,
Едәрик лап чаны гурбан — бири сәнсән, бири мән.

Лоғман олмагды бизим нијјәтимиз ешг ичрә,
Ики ашиг, ики Лоғман — бири сенсән, бири мән.

Биз ки, һиддәтләнирик һарда вәфасыз көрсәк,
Етмәјән һиддәти пүнһан — бири сәнсән, бири мән.

Едәрәк һәмлә писә, һифз едирик доғрулуғу,
Һәми хәнчәр, һәми галхан, — бири сәнсән, бири мән.

Ики сәрһәд, ики саһил, ики тале, бир халг.
Икидир Азәрибајчан — бири сәнсән, бири мән.

Нә көзәл сөз деди Сабир: «Иш апар, баш... кетсин»,
Охујан дүшмәнә мејдан — бири сәнсән, бири мән.

Көзәлим, Шаһинә үсјанчы дејәнләр һагдыр,
Едән әғјарлара үсјан — бири сәнсән, бири мән.

Достум Вагиф Будуглуја

Бир дә тә'рифләмәјин көһнә Сәмәргәнди мәнә,
Чох шәһәрдән даһа үстүндү Будуг кәнди мәнә.

Мән чаванлыгда јад елләрдә әзијјәт чәкдим,
Кәсдиләр бир нечә јердән бәрәни, бәнди мәнә.

О гәдәр һејфини чәкдим вәтәнин гүрбәтдә,
һәлә Кабулда икән Шаһдағы көрсәнди мәнә.

О гәрибликдә дејәрдим һәмишә: Јад јурдун,
Јурдумун истиотундан ачыдыр гәнди мәнә.

Елимин гошмасы вар, вар гәзәли, машаллаһ,
Бәхш едир дүнја гәдәр һәзз гыфылбәнди мәнә.

Көрпәлик вахты едәрләр чочуға пејвәнди,
Санки, ше'р илә едибләр нечә пејвәнди мәнә.

Вермәдим мән јаха һеч вә'дә Әрәбзәнкиләрә,
Өјрәдибләр узун илләр нә гәдәр фәнди мәнә.

Атамын кәнди о Гәчрәш, анамын кәнди Будуг,
Версәләр истәмәрәм Кәнчәни, Дәрбәнди мәнә.

Кәзмишәм чох јери дәрвиш сајағы, еј Шаһин,
Ән нәһајәтдә Будуг торпағы мәскәнди мәнә.

Ашиг олуб, дилбәри вәсф етмишәм,
Һеј демишәм «Кәл бәри», вәсф етмишәм.

Ағ бәдәнин бәнзәри вар мәрмәрә,
Уста олуб, мәрмәри вәсф етмишәм.

Парәләјән кәлләсини әғјарын,
Чанан атан гәнбәри вәсф етмишәм.

Мән бағы јох, бағбаны мәдһ ејләдим,
Мән зәри јох, зәркәри вәсф етмишәм.

Кил сују Кил-кил чајымын түтјәдир,
Шаһдағымы, Тәртәри вәсф етмишәм.

Әр кими Шаһ Исмајылын әзмини,
Нәр кими Искәндәри вәсф етмишәм.

Шаири пејғәмбәрә нисбәт гылыб,
Бир нечә пејғәмбәри вәсф етмишәм.

Шаһина, Сабир мәнә устад олуб,
Мирзә Әли Әкбәри вәсф етмишәм.

Бајрағын дәстәји сынмышса чалаг мүмкүнмү?
Ја да, бајраг чүрүмүшдүрсә јамаг мүмкүнмү?

Букүн һаггында бу күн јахшы сораглар јохдур,
Аллаһым, бәс кәләчәк һагда сораг мүмкүнмү?

Ел вәтән дәрди чәкир, әғјар исә јар дәрди,
Әғјарын кәлләсинә зорба чомаг мүмкүнмү?

Нечә вахтдыр ки, бизим халг ики пај олмушдур,
Һәлә бундан да мәшәггәтли фәраг мүмкүнмү?

Гоншу халгын гошуну јахшы јарагланмышдыр,
Јолласаг Нахчывана биз дә јараг мүмкүнмү?

Һәрб одундан гаралыбдыр јер үзү илләрлә,
Галајаг јердә күнәш бојда очаг? Мүмкүнмү?

Охујуб тарихи билдим ки, бизимдир, нијә бәс,
Бу гәдәр зилләтә дүшсүн Гарабағ? Мүмкүнмү?

Имканым јох ки, кирим да'ваја ач гурдларла,
Бу шәраитдә, а Шаһин, јашамаг мүмкүнмү?

Еј јар, күлә бәнзәрсән, күл күл кими олмазмы?
Кәлсән мәнә сән дәрдим јүнкүл кими олмазмы?

Бәһ, буғда нә чүр дән-дән сүнбүлләшә билмишдир?-.
Зүлфүн о сајаг һөрсән сүнбүл кими олмазмы?

Һәркаһ еләсән инкар саф арзуму, һәр ләһзәм,
Әфған кими олмазмы, нискил кими олмазмы?

Вүс'әт вериб илһамә, һазырки тәмиз дилдә,
Јазмазса, гәзәлханлар гафил кими олмазмы?

Кур чај кимидир илһам гәлбимдә мәним, еј дост,
Чошмазса әкәр тәб'им саһил кими олмазмы?

Гудјал сујунун әтри Һилдән мәкәр әскикми?
Шаһдағда думан, бәһ-бәһ, ағ түл кими олмазмы?

Бир дилбәрин ешгијлә гошдум нә гәдәр нәғмә,
Бүлбүл кимијәм, шаһин бүлбүл кими олмазмы?

Бүлбүл деди: «Һәр бир күлә өз бүлбүлү үстүн»,
Күл сөјләди: «Һәр бүлбүлә, әлбәт, күлү үстүн».

Әјјашлара мејханә, мүәллимләрә мәктәб,
Ашигләрә, мә'лумду ки, ешг мәнзили үстүн.

Фәрһадә јатагданса сүтунсуз дағы јахшы,
Мәчнунә гәср јох, Әрәбистан чөлү үстүн.

Һәр бағбана бағ, һәр бағa бағбан јарашыгдыр,
Һәр бир јара јар, севкилијә севкили үстүн.

Гүрбәтдә мүдам өмр еләјән шәхсә, гызылдан,
Һәтта вәтәнин торпағы үстүн, кили үстүн.

Олдумса да чох јердә, дедим: «Јохду Губамдан»,
Әфғанлара өз Гәндәһары, Кабили үстүн.

Чанан деди: — Шаһин, данышырсан нечә дилдә,
Амма, сәнә, билдим ки, мәһәббәт дили үстүн.

4—1870

Бир сәдагәтли көзәл вар, өзүнсән јалныз,
Мәнә ән севкили дилдар өзүнсән јалныз.

Гурмушуг биз икимиз үлви мәһәббәт гәсри,
Кимди ме'мар она? Ме'мар өзүнсән јалныз.

Да'ваны, мә'рәкәни, зүлмү, шәри дүнјадә,
Елејән мән кими инкар өзүнсән јалныз.

«Мәнә дөвләт, мәнә вар јох» демәрәм һеч вә'дә,
Мәнә дөвләт, мәнә вар вар, өзүнсән јалныз.

Әсл Ашиг вә Әсл Јар мүәјјәнләшди:
Әсл Ашиг — мән, Әсл Јар өзүнсән јалныз.

Сәни «чанан јенә көздән салыб әғјарә бахыр» *,
Бакира, кимди күнаһкар? Өзүнсән јалныз.

Мәнә «Шаһин» демәјиб чохлары «Мәчнун» сөјләр,
Мәчнунун Лејлиси, еј јар, өзүнсән јалныз!

---

* Мисра Әлаға Бакириндир.

Да'вада мәрданәјә әһсән дүшүр,
Јанмада пәрванәјә әһсән дүшүр.

Севкилидир, севкиси дағ бојдадыр,
Севкили чананәјә әһсән дүшүр.

Әтри һопубдур сачына нанәнин,
Рајиһәли нанәјә әһсән дүшүр.

Бәлли едән дүнјаја ашигләри,
Дастана, әфсанәјә әһсән дүшүр.

Меј долу мејханә көзүмдән дүшүб,
Сөз долу меjханәјә * әһсән дүшүр.

Еј бу гөзәл саһиби, рәһмин нә чох?
Кәл демә биканәјә әһсән дүшүр.

Әғјары һеј тәнгид елә, етмә зәнн,
Гәлб еви виранәјә әһсән дүшүр.

Шаһина, зәнчир дәлинин гисмәти,
Сән кими диванәјә әһсән дүшүр.

** Әсасән Бакы кәндләриндә әруз вәзни илә бәдаһәтән дејилән ше'р. ки, буна «мејхана» дејилир.

Бу гәзәл 1982-чи илин октјабр ајынын 11-дә Кабулда јазылмышдыр. О вахт анам Күлчәннәт вә гардашым Магбет Сәид сағ иди...

Бир тәрәфдән о чичәкләр вә чәмән мәнсиздир,
Бир тәрәфдән дә михәк, лалә, сүсән мәнсиздир.

Мәним ағ сачлы, арыг чүссәли Күлчәннәт анам,
«Ајрылыг бәсди» дејән, «Галма» дејән мәнсиздир.

«Нә гәдәр сајмаг олар күнләри?» һәсрәтлә јазан,
Мәни һөрмәтлә, мәһәббәтлә севән мәнсиздир.

Јол чәкир гызларымын көзләри мә'јус-мә'јус,
Мәни һәр ләһзә, һәр ан јад едәјән мәнсиздир.

О гүрур саһиби Магбет, о гәзәлхан гардаш —
Көһнә бир пенчәји илләрлә кејән мәнсиздир.

Улу Шаһдағ, сулу Гудјал, нечә Гәчрәш булағы,
Гоча Гошгар дағы мәнсиз, Көјәзән мәнсиздир.

Дејәрәк «Әлвида» Кабул чајына, Һиндукуша,
Шаһина, дөн керијә, дөн ки, вәтән мәнсиздир.

Диндин ки, — Кәлим бир даһа, — чанан, даһа кәлмә,
Оллам о сачындан да пәришан, даһа кәлмә.

Сән бирчә кобуд сөз ки, дедин, кечди чанымдан,
Инкар eләјир кәлмәјини чан, даһа кәлмә.

Дөнсән дә кәлиб сән башыма фајдасы јохдур,
Олсан да әкәр лап мәнә гурбан, даһа кәлмә.

Хаһиш вар иди мәндә әзәлләр сәнә јалныз,
Гәлб инди верибдир белә фәрман: Даһа кәлмә!

Мәрчан додағын бир дә мәним јадимә дүшмәз,
Гыпгырмызы һәр күл мәнә мәрчан, даһа кәлмә.

Анд ичмә даһа аллаһа, пејғәмбәрә бир дә,
Лап кәндир атыб кәјләрә дырман, даһа кәлмә.

Ешгин мәни иннән белә одландыра билмәз,
Јансан да мәним ешгимә һеј јан, даһа кәлмә.

Илләр боју, мә'лум ки, үзүм күлмәјәчәкдир,
Гој зар еләсин Шаһини һичран, даһа кәлмә!

Јанырам шам тәки, еј севкили чанан сәнсиз,
Бу тәһәр јансам әкәр мән, сөнәчәк чан сәнсиз.

Көрмәјиб һүснүнү күнләрлә күлүстан солду,
Гурујуб бағ-бағатым олду бијабан сәнсиз.

«Үмидин Лоғмана галмыш» дедиләр, јох хејри,
Кәлсә дә нејләјәчәкдир мәнә Лоғман сәнсиз?

Олмушам мән елә бәдбин, елә илһамсыз ки,
Едә билмир һалымы кимсә хураман сәнсиз.

Севкилим, көрмәјәчәкләр даһа күлшәндә мәни,
Сејрана олмајачаг бир тикә имкан сәнсиз.

Едәчәк аләми тәрк етдијим әһдим гырылыб,
Сыначаг бағладығым дүнјаја пејман сәнсиз.

Мәни сәнсиз көрүбән ағлады кафәр һалыма,
Едәчәк гәшш мәни көрдүкдә мүсәлман сәнсиз.

Бир заман Азәрибајчан галачаг Шаһинсиз,
Нечә галмышса, а Мәчнун, Әрәбистан сәнсиз.

Кәлмирсә дә һеч сајә нагсаны бу дүнјанын,
Зијнәтди бу дүнјаја чананы бу дүнјанын.

Көјләр јерә һејрәтдә: «Јер-көј нә кәсафәтдә?
Саф олмалы, әлбәттә, һәр јаны бу дүнјанын».

Чох јердә тәлатүм вар, аллаһ сону хејр олсун,
Тез-тез габарыр, галхыр үмманы бу дүнјанын.

Јарәб, көрәсән чејран вардырмы о дүнјадә?
Олдугча азалмышдыр чејраны бу дүнјанын.

Дәрманлары вар мин-мин, Лоғманлары вар мин-мин...
Ешг олмалыдыр лакин дәрманы бу дүнјанын.

Еј даш-гаша алудә, дүшмүрмү өлүм јадә?
Галмырмы бу дүнјадә мәрчаны бу дүнјанын?

Инсанә јар олмагчын, бир лаләзар олмагчын,
Вардырмы вар олмагчын имканы бу дүнјанын?

Чох вә'д јалан олмуш, дүнја никәран јолмуш,
Шаһин, нә јаман олмуш инсаны бу дүнјанын.

Нәдир халиг, нәдир мәхлуг, нәдир девран мәһәббәтсиз?
Нәдир ашиг, нәдир мә'шуг, нәдир чанан мәһәббәтсиз?

Мәһәббәтдир шәфа бәхш ејләјән һәр дәрдә әлбәттә,
Сағалмаз хәстәси, олса әкәр Логман мәһәббәтсиз.

Одур мәфкурә инсанда, одур амал, одур гајә,
Мүгәддәс дујғулардан халидир инсан мәһәббәтсиз.

Мәһәббәт јохса адәмдә, о адәм хачәдир, хачә,
Өләр шөһрәт, итәр гејрәт, сусар вичдан мәһәббәтсиз.

Мәһәббәтдән кәнар олмаг әдаләтдән јан олмагдыр,
Дүшәр говға, битәр севда, гопар үсјан мәһәббәтсиз.

Мәһәббәтсиз гочаллам мән, мәһәббәт дујмасам өлләм,
Нә илһам хәлг олар чанда, нә гајнар ган мәһәббәтсиз.

Мәһәббәтсиз нә вәһдәт вар, нә бирләшмәк мүјәссәрдир,
Бир олмаз һеч заман, Шаһин, Азәрбајчан мәһәббәтсиз.

Јар олду сәадәт бизә, еј јар, гочалдыг,
Никбинлијә, әлбәттә, әсас вар, гочалдыг.

Каш бөјлә гочалмаг һамынын гисмәти олсун,
Тәрк ејләмәјиб һуш бизи, һушјар гочалдыг.

Хош күнләри күндүз-кечә һеј јад едирик биз,
Етдин мәни, етдим сәни хуммар, гочалдыг.

Ешг атәши бә'зән бизи гәрг ејләјир өјлә,
Һәтта едирик биз јашы инкар гочалдыг.

Бизләрдәки дүзкүнлүјә, чанан, һамы шаһид,
Һеч ким дејә билмәз ки, күнаһкар гочалдыг.

Сән зүлфүнә һәрчәнд һәна јахмысан, амма,
Јағмыш о гара сачларыма гар, гочалдыг.

Гүрбәт дағы чох чәкди чаванлыгда бу Шаһин,
Шаһдағ, Бабадағ, еј гоча Гошгар, гочалдыг.

Гардашым Нәриманын вәфаты мүнасибәтилә

Бу нә һајдыр, нә һарајдыр јенә һәр јанда белә?
Гарабағ «һагг» дејиб ағлар, Әрәбистан да белә.

Вар едиб инсаны јохдан, јох едирсән вардан,
Бу нә кет-кәлди, ај аллаһ, гоча дөвранда белә?

Гәлбимиз мә'шәлә бәнзәр, јашамаг јанғысы вар,
Бу нә атәш, нә аловдур, бу нә од чанда белә?

Әкәр инсан әсл инсанса чалышмагдыр иши,
Вурнухур санки дәјирмачы дәјирманда белә.

Вар тәвәллүддә зәрурәт вә өлүм кәрчәкдир,
Еләмәз јох белә кәрчәклији имкан да белә.

Јаша гејрәтлә, әчәл кабусу һәркаһ кәлсә,
Бир әлач ејләјә билмәз сәнә Логман да белә.

Һәр јанан сөнмәлидир, сөнмәлисән, еј Шаһин,
Әријиб шам тәһәри сөндү Нәриман да белә.

Ајрылар биздән о һичран, — дедиләр, кәрчәкми?
Бирләшәр Азәрибајчан, — дедиләр, кәрчәкми?

Мәни дөвран елә бәдбин еләјиб, шәкк етдим,
Белә галмаз ки, бу дөвран, — дедиләр, кәрчәкми?

Һаны бағбан бағa бахсын ки, ағачлар јанды,
Кәләчәкдир јени бағбан, — дедиләр, кәрчәкми?

Муғанын көзләри ајдын, а Сәмәд, дүзләрдә,
Көрүнүбдүр јенә чејран, — дедиләр, кәрчәкми?

Мә'лумат истәјирәм мән, а биләнләр, сиздән:
Мәчнуна «ешгдә султан» дедиләр, кәрчәкми?

Чәкдириб һеј мәнә гәм белими әјдин, чанан,
«Белини дәрдүмә дәрман дедиләр, кәрчәкми?» *

Белә сөһбәт кәзәчәкдир мән өләндән сонра:
— Шаһини чанана гурбан дедиләр, кәрчәкми?

---

* Мисра Гази Бүрһанәддининдир.

Ашиг олан шәхсә пәнаһ ејләјин,
Күлсә күлүн, ағласа аһ ејләјин.

Ешг савабдырса саваланмалы,
Ешг күнаһдырса күнаһ ејләјин.

Күндүзү ҹанан илә ахшам едиб,
Ахшамы јар илә сабаһ ејләјин.

Бә'зи гәзәлханлара етдим килеј,
Ким деди күлтәк «ај»ы «маһ» ејләјин?

Зүлфү јарын зил гара рәнкиндәсә,
Ким деди зил зүлфү «сијаһ» ејләјин.

Ше'рә гәлиз сөзләри долдурмајын.
Фикри тәмиз диллә изаһ ејләјин.

Әғјары күндүз-кечә бәднам едиб,
Гејрәти әлләрдә силаһ ејләјин.

Гејс идими етди сәда гејбдән:
— Шаһини ашигләрә шаһ ејләјин!

———

Мәнә гүрбәт нә верибдир ки, зәрәрдән башга?
Көрмүрәм һеч нәји мәфтилли чәпәрдән башга.

Кечирәм сәрһәди: Архамда вәтән, өндә фәраг,
Чулғајыбдыр мәни нискил дә гәһәрдән башга.

Етдиләр, аһ, јенә тәклиф мәнә гүрбәт сәфәрин,
Башга тәклиф бәјәм олмазмы сәфәрдән башга?

Јенә дәрвиш кимијәм, бәлкә дә сәркәрдан јох,
Јердә мәндән савајы, көјдә гәмәрдән башга.

Јада дүшмәкдә Хәзәр, назлы Хәзәр, мави Хәзәр,
Ҹағаҹугчај да дүшүр мави Хәзәрдән башга.

Кәләчәкдир нә заман хош хәбәрин, еј ҹанан,
Хош хәбәр көзләмирәм мән бу хәбәрдән башга.

Әлә дүшсәјди әлин бусәјә гәрг ејләрдим,
Шаһинин, еһ, нәји вар инди кәдәрдән башга?

———

«Јар Јәһјаја демиш: —Вәгти-күлү-күлшәндир
Субһдәм әзм едәлим күлшәнә бир сән, бир мән»

Јәһја Әфәнди (XYII әср османлы шаири)

Көзәлим, нәғмә дејәк бағлара бир сән, бир мән,
Улу Шаһдағ кими шаһ дағлара бир сән, бир мән.

Ова јох, овчуја сөз мәрмиси јағдырмагчын,
Үз тутаг әзм илә овлаглара бир сән, бир мән.

Әфганыстанда, күлүм, бәһ, нечә һөрмәт көрдүк,
Едирик гибтә һәмин чағлара бир сән, бир мән.

Кабула, Гәндәһара, Бәлхә саламлар бол-бол!
Дөнәрик бир дә о ојмаглара бир сән, бир мән.

Бә'зиләр әфганы тәгдим еләмиш «дүшмән»тәк,
Едирик нифрәт о алчаглара бир сән, бир мән.

— Рәһмәт олсун, — дејирик күндә шәһид кимсәләрә,
— Иззәт олсун, — дејирик,—сағлара,—бир сән, бир мән.

Деди јар Шаһинә: — Әфган дијары бизсиздир,
Еләјәк сәчдә о торпаглара бир сән, бир мән!

Һәр ган гохујан тахты девирмәк даһа јахшы,
Гәддарларын дәрсини вермәк даһа јахшы.

Бағ сејрини тәнһа еләмәк пис дејил, амма,
Бағбан, бағына јар илә кирмәк даһа јахшы.

Јох фајдасы тәнгид еләдик әғјары тез-тез,
Әғјары сүпүркәјлә сүпүрмәк даһа јахшы.

Көрдүкчә пәришан, олурам мән дә пәришан,
Әлбәттә, јарын зүлфүнү һөрмәк даһа јахшы.

Һәрчәнд чәфа чәкмәјимиз адичә һалдыр,
Амма ки, сәфа јар илә сүрмәк даһа јахшы.

Мәрчан додаг үстүндә нә тәр бусә јетишмиш!..
Бәһ-бәһ, јетишән мејвәни дәрмәк даһа јахшы.

«1001 гәзәл»им кизлиди чаршаблы көзәлтәк,
Шаһин, көзәлин һүснүнү көрмәк даһа јахшы.

Гулаг ас инди, а чанан: Бири вармыш, бири јох...
Данышым бир нечә дастан: Бири вармыш, бири јох...

Күнләрин бир күнү ејләрди чобанлыг бир Шејх...
Һаны Шејх? Һарда о Сән'ан? Бири вармыш, бири јох...

Бир вәзир вар иди шаир, ады Вагиф... «Өзүнү
Гајадан атды Хураман» *, бири вармыш, бир јох...

Һаны Лејла? Өзү јохкән, сөзү дилләрдә кәзир,
Һаны Мәчнун кими оғлан? Бири вармыш, бири јох...

Бири ашиг, бир мә'шуг, бири ағлар, бири зар...
Бири һури, бири гылман... Бири вармыш, бири јох...

Бири Вамиг, бири Әзра, бири Рамин, бири Вис,
Һәр бири ешгдә султан... Бири вармыш, бири јох...

Бири Фәрһад, биринин исми Ширин... Еј танры,
Нә чәфа ејләди дөвран? Бири вармыш, бири јох...

Бири Адәм, бири Һәвва... нечә буғда... чәннәт.
Вердиләр, вәслә јетиб чан... Бири вармыш, бири јох...

Вахт олар, Шаһин өләр, ше'рсевәнләр сорушур:
— Һаны Шаһин — о гәзәлхан? Бири вармыш, бири јох...

---

* Ифадә Сәмәд Вурғунундур.

«Елә зәнн етмә, күлүм, тәк сәни атдым кетдим,
Бу һәјат кирдабына даш кими батдым кетдим» *

Мејә алудә олуб ше'ри сатанлар вармыш,
Ше'ри мej наминә, зәнн ејләмә, сатдым кетдим.

Нечә сөз сәррафы вермиш сөзүмүн гијмәтини,
Ајачан, улдузачан санки боj атдым кетдим.

Мәни бәдбәхт елəјән севкини вәсф ејләјибән,
Чохунун бәхтини аләмдә ојатдым кетдим.

Мәни Гејс һеј чағырыр чәннәтә јумчаг көзүмү,
Бу дејил мүркү, чаным, даш кими јатдым, кетдим.

Көрүрәм һәр јаны гыпгырмызы ган рәнкиндә,
Аләми ал ганыма санки бојатдым, кетдим.

Шаһина, бирләшә билсәјди Азәрбајчанымыз,
Сөјләјәрдим «Нә бөјүк арзума чатдым кетдим».

---

* Бејт Әмиргулу Вүс'этиндир.

5—1870

Һалым гүрбәтдә күн-күндән пәришан олду кетдикчә,
Фәраглардан чаным јарә, јарам ган олду кетдикчә.

Вәтәндән кен дүшән кәсләр «вәтән» сөјләр, «вәтән» сәсләр,
Һәјатым санмасынлар гој фираван олду кетдикчә.

Вар икән шадлығым мәндән кәнар иди пешиманлыг,
Дәмадәм шад олан көнлүм пешиман олду кетдикчә.

Нә мүддәтдир ишим санки мәним овсанә дүшмүшдүр,
Дурулмур чимдијим дәрја, бурулған олду кетдикчә.

Шүур ајдын, фикир сәррафт, бејин сағлам, ағыл тамдыр,
Чанымса, бил ки, еј чанан, јарымчан олду кетдикчә.

Кәл еј јар, новбаһар дөнмүш бәһарә, көздијин бағлар
Күлүстан, бүлбүлүстан, сүнбүлүстан олду кетдикчә.

Бир ашиг чөлдә диванә, бир ашиг дағда зар иди,
Бир ашиг шаһин олмушду, гәзәлхан олду кетдикчә.

«Бивәфа јарә көнүл версә вәфадыр, әбәс» *,
Ким десә әғјар олан кәсдә вәфа вар, әбәс.

«Өлкәмин вәһдәти олсун» демишәм, баш тутмур,
Нечә дүзкүн тәләби ејләмишәм чар әбәс.

Демишәм «халгымы истисмар едәнләр вардыр»,
Нә гәдәр мәс'әләдә олмушам һүшјар әбәс.

Һеј демәкдән «олаг әлбир» өзүм әлдән дүшдүм,
Нечә һагсыз јорулуб ејләмәди ар, әбәс.

Бағдә кәзмәсә јар јар илә бағбан мә'јус,
Күл әбәс, бүлбүл әбәс, еј пәри, күлзар әбәс.

Анлајыб дәрдими илһамә тәкан вермәмисән,
Нә чәфа ејләмисән шаирә, еј јар!.. Әбәс!

Шаһини тәрк едиб, илһамыны өлдүрмүшсән,
Олмусан көр нә тәһәр гәтлә сәбәбкар, әбәс.

---

* Мисра Аббасгулу аға Гүдсининдир.

Сөјләдиләр «Көрмүрүк, сәндә һаны, јарә јох»,
Мән даһа дилләнмәдим, һөвсәлә исрарә јох.

Ешг кириб гәлбимә, јараләјиб бүсбүтүн,
Мән фағыра јарә чох, мән фағыра чарә јох.

«Бағры бүтүнләр мәнә тә'нә едирләр мүдам,
Һалымы шәрһ етмәјә бир чикәри парә јох» *.

Гејс чөл аварәси, мән дә шәһәр, нејләјим?
Мән кими аварә чох, мән кими бичарә јох.

Јар мәним фикрими чәлб еләјиб бүсбүтүн,
Һәр марағым јарәдир, сәрвәтә јох, варә јох.

Һејф ола ки, «јар» сөзү гафијәдир «ағјара»,
Е'тираз ағјарәдир, еһтирам ағјарә јох.

Јар деди: — Чох ашигә шәкк еләјән варса да,
Шаһинә шәкк етмәјин, шәкк о вәфадарә јох.

---

* Бејт Мәһәммәд Фүзулининдир.

Бир нечә мүддәт мәни дәрди сыхыб әфганын,
Индисә раһәт күнү јохдур Азәрбајчанын.

Үздәнираг гоншунун лә'нәт ола затинә,
Билмәјиб алданмышыг һијләсинә шејтанын.

Еј јарадан бизләри, һөвсәлә битмиш даһа,
Гәддары гәһр етмәјә јохму сәнин имканын?

Гој ки, гызышдырмасын дүшмәни тәмкинлијим,
Вармы бәјәм билмәјән далғасы вар үмманын?

Вај, нә гәдәр зүлмүнү көрмәк олар тәклијин?
Аһ, нә гәдәр фикрини чәкмәк олар чананын?

Әјди мәним гәддими он үч илин мөһнәти,
Көр нечә ил дүшмүшәм пәнчәсинә һичранын!..

Јоллама дәрман мәнә, еј пәри, јох фајдасы,
Шаһини өлдүрмүсән, хејри нәдир дәрманын?

Түркијәдән Азәрбајчана тәшриф кәтирмиш «Түрк тарих гуруму» чәмијјәтинин үзвләринә.

Хош кәлмисиниз Азәрибајчанә, әфәндим,
Чан вермисиниз сиз бу севән чанә, әфәндим.

Күлмүрдү көзүм, аһ, нечә мүддәтди фәрагдан,
Олдум нә севинчәк, нечә мәстанә, әфәндим.

һәзз јохду вә күсмүшдү көзәл гыз кими илһам,
Илһам тәзәдән башлады чөвланә, әфәндим.

Сизләр бизә, бизләр сизә гардаш, күләрәм мән,
Ағларса һәсәддән бизә биканә, әфәндим.

Чох меһмана јерсиз јерә гурбан eләдик чан,
Чан гурбан ола сиз кими меһманә, әфәндим.

Әлбирлијимиз чар ола иннән белә, еј дост,
Үнсијјәтимиз дөнмәли дастанә, әфәндим.

Намәрдә јер олмаз демишик мәрдин евиндә,
Мәрданә кәлибсән бура, мәрданә, әфәндим.

Шаһин, дедиләр «Түркијә күлзар, күлүстан»,
Бир күн кедәрәм мән о күлүстанә, әфәндим!

Севмәк нә демәк? Севки муәмма кими бир шеј,
«Севмәк јары керчәк, јары рө'ја кими бир шеј» *.

Һәрдән бу сөзүн мә'насы бир дастана сығмыр,
Һәрдән дә гыса, адичә мисра кими бир шеј.

Һәрдән уча кејләр кими ајдын вә сәмави,
Һәрдәнсә јаныг, гупгуру сәһра кими бир шеј.

Шаһин гушутәк пәрваза кәлмәкдәди һәрдән,
Һәрдән јаралы, гүссәли дурна кими бир шеј.

Хурма о ширинликдәсә хурма кими хоштам,
Һалва о ширинликдәсә һалва кими бир шеј.

Хүлјалы бејинләрдәки севда кими көјчәк,
Севдалы бејинләрдәки хүлја кими бир шеј.

Јохлашса әкәр севки бу дүнја мәнә јохдур,
Дүнја кимидир Шаһинә, дүнја кими бир шеј.

---

* Мисра Рәфиг Зәка Хәнданындыр.

Һарда олсам, еј ҹанан, адын дилдә, вәтән дилдә,
О бағ дилдә, о дағ дилдә, булаг дилдә, чәмән дилдә.

Зәрәр јохдур узаг дүшсәк дә һәрдәнбир күлүстандан,
Һәвәс ҹанда, хәјал башда, гәрәнфил, јасәмән дилдә.

О андан ки, мәһәббәт сакин олмушдур севән ҹанда,
Олуб һәкк санки ән көјчәк, көзәл сөзләр севән дилдә.

Бизә мирас Адәмдән мәһәббәт адлы дил галмыш,
Данышдым мән дә јарымла узун мүддәт һәмән дилдә.

«Мәһәббәт јох» дејән дилдә һәгигәтдән әсәр јохдур,
Ҹаһан бојда һәгигәт вар «мәһәббәт вар» дејән дилдә.

О ајдынлыг ки вар мәндә узаг саир гәзәлхандан,
О парлаглыг ки вар, еј јар, көзүндә, јохду гәндилдә.

А Шаһин, Мө'ҹүзүн тә'лими ваҹиб һәр гәзәлханә:
«Үмидин кәсмә, Мө'ҹүз, јаз анан тә'лим едән дилдә».

Бир күн * үзүлән ҹанлары, ал ганлары көрдүм,
Әскәрләрин өлдүрдүјү инсанлары көрдүм.

Көрдүм нечә баш ҹәбр илә дүшмүшдү чијиндән,
Гочлар кими дүшмүш јерә гурбанлары көрдүм.

Чох-чох шәһидин күл додағы сүд гохујурду,
Ҹананлары көрмәз нә гәдәр ҹанлары көрдүм.

Танклардакы инсанлара нифрәтлә бахаркән,
Инсанлары јох, бәлкә дә шејтанлары көрдүм.

Чох јердә ағачлар да үзүлмүшдү көкүндән,
Һәтта јаралы евләри, еjванлары көрдүм.

Гәрг олмуш иди гапгара бајраглара јоллар,
Јоллардакы лә'нәтләри, әфганлары көрдүм.

Шаһин, о гызыл ганлары халгым күлә бүкдү,
Гыпгырмызы күлләр долу мејданлары көрдүм.

---

* 20 јанвар, 1990-чы илә, «Ганлы шәнбә күнү»нә ишарәдир.

Демәмишдим она мән кәл, гочалыг тез кәлди,
Олараг һәззимә әнкәл гочалыг тез кәлди.

Мәни синнимми гочалтмыш белә, ја дөвранмы?
Еләјим мән нә сајаг һәлл? Гочалыг тез кәлди.

Долдурардым шәраб илән нечә кәл бујнузуну,
Ичирәм индисә хәнкәл, гочалыг тез кәлди.

Һаны әввәлки тәравәт, һаны әввәлки бахыш?
Кәздириб сурәтимә әл гочалыг тез кәлди.

Бүкүлүб бел, ағарыб баш, азалыб көздән нур,
Демәз идим белә әввәл «гочалыг тез кәлди».

Нечә пәрванә мәним атәшимә һәсрәтди,
Мәни хар етди мүкәммәл, гочалыг тез кәлди.

Ким ешитмишди мәним әфғанымы? Инди исә,
Фәғаным, көјләрә јүксәл, гочалыг тез кәлди.

Зил гаранлыгда сечәрдим гушу гушдан, Шаһин,
Кәнчлијиммиш мәнә мәш'әл, гочалыг тез кәлди.

Көнлүм нечә мүддәтди јарымдан никәрандыр,
«Көз јашимә бах, көр нечә ардынча рәвандыр» *.

Јарәб, нечин өлкәмдә мәним итмиш әдаләт?
Сөјләрдиләр әввәлсә «нә хош, јахшы замандыр».

Минләрлә шуар вар ки, кәтирмиш бизи тәнкә,
Башдан-баша алдатмады, бөһтанды, јаландыр.

Мә'јуслуға јер варса да, лакин севинәк биз,
Кәлмиш јенидәнгурма, заман тазә замандыр.

«70» нә бөјүк илди әсрләр габағында?
Ислаһ едәчәк сәһви, чаһан көһнә чаһандыр.

Чаһан, мәним иннән белә никбинлијим артар.
Мә'лум ки, о тәблиғ олунан «јахшы» јамандыр.

Ше'римлә үмидсизлијә вуррам һәлә зәрбә,
Гәлбимдә инам вар һәлә, ше'римдән әјандыр.

Ағ сачлы гәзәлхан һәлә чох сөз јазачагдыр,
Шәкк ејләмәјин сөзләримә аз да, амандыр.

«Шаһин гочадыр» сөјләсәләр инчијәрәм мән,
Гој сөјләјәләр фәхр илә «Шаһин гочамандыр!»

---

* Мисра Сејид Рза Сәррафындыр.

Кимин дүнјадә бир чананы јохдур,
Демәк, ешг ејләмәк имканы јохдур.

Кимин күл бусәјә јохдурса мејли,
Јазыгдыр, хәстәдир, дәрманы јохдур.

Аман бүлбүл, күлүстан галды күлсүз,
О јер виранә ки, бағбаны јохдур.

Адам нөгсансыз олмаз, инсанам мән,
Ким инсандырса, јох, нөгсаны јохдур.

Нә чох вар гәһрәманлар, јох Короғлу,
Нә чох вар шејхләр, Сән'аны јохдур.

Батыбдырмы тамам «Чејранбатан»да?
Бу торпағын нечин чејраны јохдур?

Нәдәндир горхуруг биз «шаһ» сөзүндән?
Нәдән «Шаһ Исмајыл» мејданы јохдур?

Өлүб Мәчнун, галыб башсыз—севәнләр,
Һејф ашигләрин султаны јохдур.

Хәјанәт вар, рәзаләт вар чанында,
О начинс әғјарын вичданы јохдур.

А Шаһин, артыр әғјар күнбәкүн, бәс,
Нечин чананларын үсјаны јохдур?

«Дедиләр кимди бу афәт бизи налан еләјән?
Јохса Лејлады бу Мәчнун кими әфған еләјән?» *.

Арајыр ашигини дәрдинә дәрман етсин,
Һаны аләмдә мәним дәрдимә дәрман еләјән?

Јенә гүрбәт... јенә сәрһәддә дирәкләр... һичран.
Талејимдирми ширин вәслими һичран еләјән?

Һеј ахыр башда фикирләр Аму-Дәрја тәһәри,
Һардадыр инди көрән гүссәми үмман еләјән?

Нечә јол күндә о «гурбанын олум» сөјләрди,
Мән дејилдимми онун һәр сөзүнә «чан» еләјән?

Еј көнүл, ешгә дуа ејлә, пәришан олма,
Ешг олубдур бизи илләрлә хураман еләјән?

Олмушам көр нечә һејран, нә кәрамәтдир ешг?!.
Мәни һејрәтдә гојубдур мәни һејран еләјән.

Көрәсән, башга севәнләр нијә олмур шаир?
Ешгдир Шаһини, әлбәттә, гәзәлхан еләјән.

---

* Бејт Мирзә Әләкбәр Сабириндир.

«Ермәни гулдурлар јенә Азәрбајчанын бир сыра сәрһәдјаны јашајыш мәскәнләринә басгын етмишләр...
«...Бир милис сержанты өлдүрүлмүш», ики нәфәр ағыр јараланмышдыр...»
«...Совет ордусу гошунларынын 41 һәрби гуллугчусу киров көтүрүлмүшдүр...»

Гәзетләрдән

«Ол әһдшекән дилбәри-вичдан пәришан,
Чаным јахыјор ешгинә, чанан пәришан»

Мәһәммәд Һади

Биһудә ахыр ган јерә, ал ган пәришан,
Һејрәтдә галан инсана инсан пәришан.

Еј солғун Ајым, батма, пәришан Јери сејр ет,
Парлаг Күнәшим, сән дә алыш, јан пәришан.

Инсан дағыдыр дүнјаны наданлыг үзүндән,
Дүнјаны көрәндән белә дөвран пәришан.

Көз јашлары төкмәкдә «дидәркин» дејиләнләр,
Дәрјачә пәришан буна, үмман пәришан.

Бир көр нечә мүддәтди гәзәб далғасы јатмыр,
Әнчам едә билмир дејә имкан пәришан.

Ишғалчыларын ишғалы битмир, һаны Бабәк?
Шаһ Исмајылым јох дејә мејдан пәришан.

Күлләр башыны галдыра билмир көјә јердән,
Күлзар пәришан вә күлүстан пәришан.

Дағлар, дәрәләр дад еләјир күллә әлиндән,
Овтәк јараланмыш нечә орман пәришан.

Јалныз Гарабағ торпағы пәжмүрдә дејилдир,
Јурдумда мәним һәр тәрәф, һәр јан пәришан.

Етдикчә бөјүк һөвсәлә тәмкинлијимиздән,
Вердик нә гәдәр биз јелә гурбан пәришан.

Сүлһ барәдә һәрчәнд нечә фәрман верилибдир,
Фәрманы сајан јох дејә фәрман пәришан.

Бир зәррә мәним дәрдимә дәрман ола билмир,
Олмурса әкәр тә'сири дәрман пәришан.

Етмәкдә әвәз гүссәни гәм, һичраны һичран,
Ләззәтли вүсал бир јана, һичран пәришан.

Илһам верә билмир бу һәзин гәлбә көзәлләр,
Чананәјә мејл ејләмәјән чан пәришан.

Һәтта нечә вахтдыр ки, мәһәббәт јада дүшмүр,
Көзләр көзә бахмагда пәришан-пәришан.

Ејваһ, јаман гоншу јамандан да јаманмыш,
Шаһин, бу саат Азәрибајчан пәришан!

«Зүлм еjләмәдән хошланыjорсанмы, еj афәт,
Јох сән кими гәддар диларалар ичиндә»

Мәһәммәд Һади

Севдим елә бир дилбәри Лејлаләр ичиндә,
Кечмәкдә күнүм севки вә севдаләр ичиндә.

Вар еjлә адам билмәз өмүрдән нәди мә'на,
Өмр еjләмәдә башгасы мә'наләр ичиндә.

Гурмаг вә јаратмагса хәјаллар, бәрәкаллаһ,
Дәһшәтлиси һәм вар нечә хүлjаләр ичиндә.

Дүнjадә әдаләт һаны, Мәчнун кими ашиг,
Лајигми ки, фәрјад едә сәһраләр ичиндә?

Дилбәр Гарабағ торпағымын чохму күнаһи?
Кечмәкдә нечин күнләри говғаләр ичиндә?

Дәрјадә су дашмагдаса, јох бунда тәәччүб,
Көз јашлары вар боллуча, дәрјаләр ичиндә.

Вар шадлығы, вар гүссәси, вар һагғы, наһагғы,
Вардырмы көрән бөјләси дүнјаләр ичиндә?

Чохдан бәри бир чох суалы һәлл едә билмир,
Шаһин јенә галмагда мүәммаләр ичиндә.

Нечә өлкә мән долашдым, нә гәдәр дијар көрдүм,
Өзүмү вәтәндә јалныз белә бәхтијар көрдүм.

Демирәм ки, чәннәт олмуш вәтәним, күнүм ағаппаг,
Демирәм ки, һәр бәладан ели мән кәнар көрдүм.

Чоху өмрүмүн кедибдир, јарым әсри тазә өтдүм,
Белә аз заман ичиндә нә гәдәр шүар көрдүм.

Јашајыб бөјүк бир өлкә нечә вахт чаһандан ајры,
Ајыран бизи чаһандан нә гәдәр һасар көрдүм.

Нә гәдәр тиканлы мәфтил, нә гәдәр дәмир дирәк вар,
Аму-Дәрјадан кечәркән буну ашикар көрдүм.

Нә гәдәр јалан рәгәм вар, нә гәдәр јабанчы мәгсәд,
Нә гәдәр сөнүб диләкләр, итиб е'тибар көрдүм.

Демирәм ки, тәкчә зилләт бизә јар олуб һәмишә,
Чох һејф ки, тутмајан баш нә гәдәр гәрар көрдүм.

А јарым, үрәк дејир ки, дәјишәк бу ихтилаты,
А јарым, үрәкдә јалныз сәни бәргәрар көрдүм.

Нә гәдәр көзәл вә көјчәк никара көзүм саташды,
О никарләр ичиндә сәни баш никар көрдүм.

Әзәмәтли Шаһдағымтәк синәм ичрә дағ варды,
Елә ки, вүсалә јетдим дағы мән һамар көрдүм.

Бу гәзәл дејил, а Шаһин, буна нәғмә мән дејәрдим,
Бу аваз ки, вар дилиндә сәни бәстәкар көрдүм.

6—1870

Нечә мүддәтди јетиб васлә, дүшүб һичранә,
Тәр-тәмиз дилдә гәзәл јаздым Азәрбајҹанә.

Бәһ, нә көјчәкди әруз вәзни, нә аләмди гәзәл,
Ону әзбәрләсин ашиг, охусун ҹананә.

Етмишәм ашиги тә'риф, Әсл Ашигдирсә,
Јазмышам мән ону ше'римдә икид, мәрданә.

Амма, әјләнҹә билән севкини әғјарләрә,
Арабир һәҹв јазыб башламышам үсјанә.

Мејә, мејханәјә мејл ејләмәдим һеч вә'дә,
Салмадым шөвгүмү өмрүм боју мән гәлјанә.

Етмәдим дүнјада бир хилгәтә пислик, һәтта,
Шам да јандырмајырам мән ки, јанар пәрванә.

Нечә һејкәл көтүрүлмүш даһа мејданлардан,
Шаһ Хәтајим нә заман фәхр олаҹаг мејданә?

«Һәр ким Аллаһинә баш әјмәди һејван галаҹаг»,
Шаһина, Шәһријарым бөјлә демиш инсанә.

Көзәлим, јох фәрағын чәнки јенә,
Ачылыбдыр үзүнүн рәнки јенә.

Јенә күлшәндә, чәмәнләрдә кәзәк,
Кәл јығаг јемлији, туршәнки јенә.

Ојнамаг көнлүмә дүшмүш, һаны тар?
Кәтирин орталыға чәнки јенә.

Үз-үзә, көз-көзәјик, еј ҹанан,
Чалыныр инди вүсал зәнки јенә.

Сәнә көрсәнди ки, Шаһ Исмајылам,
Мәнә көрсәнди Әрәбзәнки јенә.

Һавалансын көјә «Раст тәснифи»,
Күкрәсин далға кими «Чәнки» јенә.

Деди ҹанан: — Мәни сәрмәст етди,
Шаһина, ше'ринин аһәнки јенә.

Ашиг, јенә сән һөкмүнү имканә верибсән,
«Чани-дил илән чануви чананә верибсән» *.

Танрым, мәни һәрдән нијә тәкликдә гојубсан?
Вәслин јерини сән нијә һичранә верибсән?

Мән билмирәм Ашигләрә һејкәл нијә јохдур?
Еј Гејс, чаны сән нечә мәрданә верибсән!

Сөз јох ки, јарым, бәхш еләјибсән мәнә гүввәт,
Һәрдән дә әзаб сән бу һәзин чанә верибсән.

Мәрчан додағын көнлүмү чалмаз даһа бир дә,
Билсәм ки, өкәр көнлүнү мәрчанә верибсән.

Мән зүлфүнү јығмагдајам һәрдән јерә дүшчәк,
Сүнбүл бечәрибсән, мәнә чох нанә верибсән.

Өмрүндә алағ көрмәјәчәксән, јаша, еј күл,
Үстүнлүјү Шаһин тәки бағбанә верибсән.

---

* Мисра Әбүлһәсән Рачининдир.

Әбдүлхалиг Јусифин «Бир тәрәфдә», рәдифли гәзәлинә нәзирә.

Чанандан ајры дөздүм һичранә бир тәрәфдә,
Мән бир тәрәфдә гәмли, чананә бир тәрәфдә.

Көрмәкдәјәм кәдәр мән, чәкмәкдәјәм нәләр мән...
Көлмәкдәјәм гәһәрдән түғјанә бир тәрәфдә.

Јадәм фәрағә, јадәм, һәввады јар, мән Адәм,
Дүшмәкдәјәм дәмадәм әфғанә бир тәрәфдә.

Ашигләрин вар анды: Јар пејманы, јар анды!
Бир дә көрдүн јаранды әфсанә бир тәрәфдә.

Шаһин, јıхыл, јан ајры: Сән гызларындан ајры—
Үлвијјә бир тәрәфдә, Шаһанә бир тәрәфдә.

Һәсрәт галыб вүсалә гәрг олмушам мәлалә,
Дөзмәкдәјәм бу һалә мәрданә бир тәрәфдә.

Гүрбәтдә јардан ајры диванәдир бу Шаһин,
Јар бир тәрәфдә ағлар, диванә бир тәрәфдә.

Күнләрин бир күнү дүнја верәчәк бадә мәни
Вә көрән олмајачаг бир дә бу дүнјадә мәни.

Фазилоғлу, нә билим, Фәрзәли, Шаһин Фазил...
Охујубдур охујанлар нечә имзадә мәни.

Бүлбүләм, гој демәсинләр адыма әндәлибәм *,
Овчујам, бағламасынлар даһа сәјјадә ** мәни.

Дашчапан башчапан олду... Едирәм мән хаһиш,
Даһа бәнзәтмәјәләр бир дә о Фәрһадә мәни.

Мәни, рича едирәм, Мәчнуна охшатмајалар,
Натәван көрмәјәчәкләр гуру сәһрадә мәни.

Чох дәјибдир көмәјим чох кәсә, Нофәл кимијәм,
Чағырын һеј Әсл Ашигләрә имдадә мәни.

Һәлә мән бир нәфәри күл гәдәр инчитмәмишәм,
Јарадыбдыр јарадан кәс нә гәдәр садә мәни.

Мәнә әчдадләрим ифтихар олмуш даим,
Көстәрин сиз дә нүмунә нечә евладә мәни.

Јад дијарларда кечән күнләрә һејфисләнирәм,
Белә тәгдим еләјин сиз гоһума јадә мәни.

Бир дә мән гүрбәтә кетсәм вәтәнимдән, Шаһин,
Верәләр гој башымы кәсмәјә чәлладә мәни.

---

* Әндәлиб —бүлбүл (әрәбчә)
** Сәјјад — овчу (әрәбчә)

Тәзәдән кәлдин, а дилбәр, дедим: — Аллаһә шүкүр,
Нәзәрим олду күлүмсәр, дедим: — Аллаһә шүкүр.

Дедим:—Илһам пәриси јохду, тәбим күсмүшдү,
Деди—Долсун нечә дәфтәр,—дедим:—Аллаһә шүкүр.

Тәзәдән севки сәмасында ајым нурланды,
Тәзәдән парлады үлкәр, дедим:—Аллаһә шүкүр.

Тозу јығдын ев-ешикдән, сәнәма, зәр сәпдин,
Деди:—Сәнсән зәрә зәркәр,—дедим:—Аллаһә шүкүр.

Дедим:—Еј јар, хумарсан, нә едибдир сәни мәст?
Деди:—Һәззимди сәрасәр, —дедим: Аллаһә шүкүр.

Дедим:—Арзунду әзәл көвһәрин олсун бол-бол,
Деди:—Ешгин мәнә көвһәр,—дедим:—Аллаһә шүкүр.

Дедим:—Һичран јенидән кәлсә нәдир тәдбирин?
Деди:—Бөјрүмдәди хәнчәр,—дедим:—Аллаһә шүкүр.

Шаһина, ајрылығым чох шүкүр олсун, битди,
Еләјиб һеј буну әзбәр, дедим:—Аллаһә шүкүр!

Ашиг Әсл Ашигсә күнаһ ејләјә билмәз,
Етмәзсә күнаһ, бәлли ки, аһ ејләјә билмәз.

Нофәл кими нофәллији һәр шәхс бачармаз,
Чомәрдлији олмазса пәнаһ ејләјә билмәз.

Ашигбашытәк мән нечә әғјары едиб зар,
Бир һөкм еләдим һеч ону шаһ ејләјә билмәз.

Чананәдә вардырса ағыл әғјара бахмаз,
Шејтан мәләји зорла никаһ ејләјә билмәз.

Вахтында едәк чарәни, Лоғман да лап олса,
Етмәзсә бу күн чарә сабаһ ејләјә билмәз.

Јох шүбһә ки, чаһилләрә мәғлуб олачагдыр,
Јумругларыны ким ки, силаһ ејләјә билмәз.

«Тәрк ејләди бир буғда үчүн учмағы Адәм» *,
Бир буғдаја Шаһинсә тамаһ ејләјә билмәз.

---

* Мисра Гази Бүрһанәддининдир.

Наибә бачыма!

Нә мүддәтдир галыб тәнһа фәған етдим ки, чанан јох,
«Бу ешгин дәрдинә һәркиз ләбиндән өзкә дәрман јох» *.

Јарын зүлфүндән артыг, шәкк јох, һалым пәришандыр,
Күман етмәкдәјәм мәнтәк бу саәтдә пәришан јох.

Чох илләр тә'риф етдик биз јаландан дөврү, дөвраны,
Кәлир бајрам ки, гурбандыр ады, һејһат, гурбан јох.

Ахыр ган дәмбәдәм, јарәб, чыхыр чан һагг-наһаг чандан,
Нә түғјан ејләјир инсан, илаһи, јохса инсан јох?

Илаһи, баисин гој бағры ган олсун, бу јерләрдә,
Батыб чејран, олуб «Чејранбатан», бир данә чејран јох.

Суал верди Фүзули ујгуда шаирләр һаггында,
Дедим: «Әфв ејлә, еј шаир, гәзәл чохдур, гәзәлхан јох».

А Шаһин, билмирәм гәлбим нә чүр таб ејләјир дәрдә?
Атам јохдур, анам јохдур вә Магбет јох, Нәриман ** јох.

---

* Мисра Гази Бүрһанәддининдир.
** Магбет (Сәид) вә Нәриман һәјатдан вахтсыз көчән гардашларымдыр.

Көрмәк јенидән дилбәри олсун мәнә гисмәт,
Әрз етмәк она «кәл бәри» олсун мәнә гисмәт.

Зәр гәдрини зәркәрми биләр тәкчә? Јарым—зәр,
Һејран еләмәк зәркәри олсун мәнә гисмәт.

Дәрвиш кими һеј кәзмишәм әфган дијарында,
Олмаг тәзәдән сәрсәри олсун мәнә гисмәт.

Јер күррәсинин јох тәзә пејғәмбәри, Адәм,
Көрмәк тәзә пејғәмбәри олсун мәнә гисмәт.

Ејкаш, дејирәм јаныма әғјарбашы кәлсин,
Вурмаг башына гәмбәри олсун мәнә гисмәт.

Һәвва илә Адәм јенидән олду тәрәннүм *,
Мәдһ ејләмәк Искәндәри олсун мәнә гисмәт.

Чох дәфтәрә јүзләрлә гәзәл јаздым, а Шаһин,
Вермәк чапа һәр дәфтәри олсун мәнә гисмәт.

---

* Бу мисра јеничә ишләјиб тамамладығым «Адәм вә Һәвва»ја аиддир.

Дејирәм мән јенидән: Истәмирәм, истәмирәм
Јар јохдурса, чәмән истәмирәм, истәмирәм.

Јар олмазса, нә лазым мәнә сејранкаһлар?
Јасәмән, лалә, сүсән истәмирәм, истәмирәм.

Јар олмазса, о Тәртәр чајы ахсын мәнсиз,
Сәни һәм, еј Көјәзән, истәмирәм, истәмирәм.

Јар олмазса, олар гүрбәтә гачмаг мејлим,
Буна шаһидди Вәтән, истәмирәм, истәмирәм.

Мәнә ешг олмаса вар, дүрр ола, дүрданә ола,
Лап ола дүрри-Јәмән, истәмирәм, истәмирәм.

Гарабағ торпағы ағлар, мәнә шәнликми кәрәк?
Гој үрәк олмаја шән, истәмирәм истәмирәм.

Раһәт олмазса Вәтән, истәмирәм динчлијими,
Сөз һәмән сөздү һәмән: Истәмирәм, истәмирәм.

Олса гејрәт чанымызда оларыг азадә,
Мүт'иләшмәк тәзәдән истәмирәм, истәмирәм.

Һејкәл олмаг белә өлкәмдә јаманмыш, Шаһин,
Һејкәл олмаг даһа мән истәмирәм, истәмирәм!

Демишәм «көрмәмишәм мән пәри сәндән гејри»,
Демисән «көрмәмишәм сәрсәри сәндән гејри».

Доғрудур, мејлими гүрбәтләрә чох салдым мән,
Амма, һеч ким демәди «кәл бәри» сәндән гејри.

Етдијин тә'нә вә ејһам мәнә хошдур, һеч кәс
Санчмасын гој чаныма хәнчәри сәндән гејри.

«Саталым чаны сәнә, өзкәләрә сатмајалым» *,
Көзәлим, истәмирәм мүштәри сәндән гејри.

«Гүлһуваллаһ» сөзү вар дилдә вә «Бисмиллаһ» вар...
Амма, јохдур дилимин әзбәри сәндән гејри.

Назәнинләр еләә зәрдир бизә, чох зәр парлар,
Көрмәдим мән беләә парлаг зәри сәндән гејри.

Деди чанан: — Чана јағтәк јајылыр һәр бејтин,
Көрмүрәм, Шаһина, сөз зәркәри сәндән гејри.

---

* Мисра Гази Бүрһанәддининдир.

«Олдур гәзәл ки, фејзи онун ам олуб мүдам,
Арајиши-мәчалиси-әһли-гәбул ола.

Вирди-зәбани-әһли-сәфаву сүрур олуб,
Мәзмуни зөвгбәхш, сәриүл-һүсул ола.

Ондан нә суд ким, ола мүбһәм ибарәти,
Һәр јердә истимаин едәнләр мәлул ола»

Мәһәммәд Фүзули

Ешгдә гәм-гүссәни Фәрһадләр көрмүшдүләр,
Чох шикајәт динләмиш, фәрјадләр көрмүшдүләр.

Јахшы ки дөвран дәјишмиш, шаһ јох, чәллад јох,
Чох кәсилмиш башлары чәлладләр көрмүшдүләр.

Бир заманлар ардымызча беjлә сөјләрләр бизим:
«Јетмиш ил мәһбус олан «азадләр» көрмүшдүләр».

«Нәзми-назик түрк ләфзилә икән дүшвар олур» *,
Көрдүјүм мүшкилләри әчдадләр көрмүшдүләр.

«Мәндә товфиг олса, бу дүшвары асан ејләрәм» **
Мејлини әчдаддән өвладләр көрмүшдүләр.

Чох тәәссүфләр ки, амма өзләри јазмыш гәлиз,
Чох јабанчы кәлмәдән имдадләр көрмүшдүләр.

Шаһина, шаир Фүзули сөјләјиб ки, садә јаз,
Мән көрән керчәклиjи устадләр көрмүшдүләр.

---

* Мисра М. Фүзулининдир.
** Мисра М. Фүзулининдир.

«Күлшәни-аләмдә бир күл вармы бихар олмасын?
Һансы бүлбүлдүр чәфаји-хардән зар олмасын?» *.

Јербәјердән галдырыр баш мүстәгиллик мәтләби,
Гој чичәкләнсин бу мәтләб, солмасын, хар олмасын.

Хејли һәссас бир замандыр, тәр төкүлсүн торпаға,
Башчылар ган төкмәјә бир дәм һәвәскар олмасын.

Гој бу јолда бир дә сүркүн, бир дә гандал горхусу,
Гој бу јолда бир дә зилләт, ган-гада вар олмасын.

Ешгдән кам алмајан инсанлара һејфим кәлир,
Камә јетсин һәр севән кәс, зар, начар олмасын.

Гој вүсал олсун мурады, гој вәсл јетсин јара.
Ја илаһи, ашигә һичран кәлиб јар олмасын.

Сөјләмишләр ешгә нур **, һәм сөјләрәм мән «доғрудур»,
Шаһина, тәсдигди бу, тәсдигә инкар олмасын.

* Бејт Мәһәммәд Һадининдир.
** Мәһәммәд Фүзулинин:
«Гәд әнарәл-ешгә-лил-үшшаги минһачәл-һүда»
јә'ни «Ешг ашигләр үчүн һидајәт јолуну ишыгландырды» мисрасына ишарәдир.

Исбат елрдим ешгими чананә јанында,
«Ешгин дүрә бәнзәр,—деди, —дүрданә јанында».

Әлбәттә ки, дүрр ешгими дүрданәјә веррәм,
Сән көрмәјәчәксән мәни биканә јанында.

Вар мәндә ајыглыг ки, ајыг кәсләрә бәндәм,
Мәстанәлијим олмады мәстанә јанында.

«Пәрванә һара, сән һара?» гој сөјләмәсинләр,
Өјрәнмәлијәм јанмағы пәрванә јанында.

Мүшк алмаг үчүн аһуну өлдүрмәмисән сән,
Гәрг олмусан әтрә, а күлүм, нанә јанында.

Көрмәкдә көрәнләр мәни мәрданәләр илә,
Мән кәлмәдәјәм гүввәјә мәрданә јанында.

Ешг ичрә, а Мәчнун, јенә шаһанә галыбсан,
Биз бир көләјик сән тәки шаһанә јанында.

Алимлији өјрәнмәли алимдән, а Шаһин,
Ашиглији өјрәнмәли диванә јанында.

Сорма кәл, чанан, хәјал етмәк нә адәтдир мәнә?
Ше'р гошмаг һуснүнә һәр күн сәадәтдир мәнә.

Мән хәчаләт галмадым бир кимсәјә өмрүм боју,
Етмәмәк тә'риф сәни, јарым мәламәтдир мәнә.

Сәндән өтрү олмамаг раһәт—мәним раһәтлијим,
Истираһәт етмәмәк һәм—истираһәтдир мәнә.

«Хар олур сәнсиз күли-һәмрәјә бахсам чешмимә,
Сәрв гәддин көрмәсәм ол күн гијамәтдир мәнә» *.

Әҝәр илән достлуға бир шәхси лајиг билмәрәм,
Олмамаг лајиг о ганмазә ләјагәтдир мәнә.

Хидмәт етмәк һәр заман һәр ләһзә гуллуг ејләмәк
Һәр шәрафәт әһлинә, биллаһ, шәрафәтдир мәнә.

Мин фикир вар, мин хәјал Шаһиндә, сәнсә һүшјар ол,
Еј гәләм, јазсан гәлиз сөзләр хәчаләтдир мәнә.

---

* Бејт Гасымбәј Закириндир.

Чәлб етди гәзәлханы әлван чәмән әлбәттә,
Һејран еләди чаны рејһан, сүсән әлбәттә.

Мәндим о гәзәлхан ки, бүлбүлләрә вурғундум,
Вар иди кәнаримдә назикбәдән әлбәттә.

Күлләр совушуб бир-бир, бүлбүлләр учуб кетмиш,
Битсин битән әлбәттә, кәлсин кедән әлбәттә.

Аһ, инди һәмин чағлар улдузтәк узагларда,
Әфғанә кәлир—чанан, фәрјадә—мән әлбәттә.

Биз һичрә киринч олдуг, лакин буна шадәм ки,
Вардыр севилән кәсләр, вардыр севән әлбәттә.

Көрмәк вәтәни—мәтләб, гучмаг вәтәни—мәгсәд,
Мәтләб һәмән әлбәттә, мәгсәд һәмән әлбәттә.

Дөн, дөн кери гүрбәтдән, Шаһин, вәтәнин көзләр,
Олмазса вәтәнпәрвәр, олмаз вәтән әлбәттә.

«Еј пәрвәрдеји-хани-не'мәти фејзи-шаһи Кәрбәла Фүзулији-мүбтәла! Нола кәр бир тәрзи мүчәддәдә мүхтәре олсан вә һиммәт тутуб бир мәгтәли-түрки инша гылсан ки, фүсәһаји-түркизәбан истимаиндән тәмәттгө' булалар вә идраки-мәзмунунда әрәбдән вә әчәлдән мүстәгни олалар... Әкәрчи ибарәти-түркидә бәјани-вәгаје' дүшвардыр, зира ки, әксәри-әлфазы рәкик ибараты наһәмвардыр, үммид ки, һиммәти-өвлија итмамына мүсаидәт вә әнчамына мүавинәт гыла».

М. Фүзули

Мән тәһәр вармы пәризадсевән? Көрсәнмир!
Севкијә ејләјәк имдад, севән көрсәнмир.

Һеј гучурсан мәни јаздыгча ширин сөзләрими,
Шириним, ким деди Фәрһадсевән көрсәнмир?

Еј Фүзули, дејирәм һеј сәнә «Рәһмәт, рәһмәт!»,
Еләдин түрк дилини јад, севән көрсәнмир.

Јенә етмәкдә әвәз сөзләрими јад сөзләр,
Сөз еви олмајыр абад, севән көрсәнмир.

Еј гәзәлханларымыз, хәлги гәзәлханлығымыз,
Нә гәдәр галмалы бәрбад, севән көрсәнмир.

О Фүзули демәјибдирми кәлин садә јазаг?
Едирәм мән дәхи һеј дад, севән көрсәнмир.

Ән бөјүк шаиримин руһини инчитмисиниз,
Шаһина, сән кими Устадсевән көрсәнмир!

«Кетмишәм бән өз-өзүмдән, апарун јарә бәни,
Үзи кетмәз бу көзүмдән, апарун јарә бәни»

Гази Бүрһанәддин

Узаг олдум о јарымдан, јетирин јарә мәни,
Безарам интизарымдан, јетирин јарә мәни.

Нечә күндүр гарадыр күн ки, күнәш сурәтлим,
Кәнар олмуш кәнарымдан, јетирин јарә мәни.

Буна јох шүбһә ки, мәнсиз солачаг лаләзарым,
Кечирәм лаләзарымдан, јетирин јарә мәни.

Чинар әкмишди чинарбој көзәлим бағ ичрә,
Хәбәрим јох чинарымдан, јетирин јарә мәни.

Зөвг алардыг симә дәјдикчә тарын мизрабы,
«Секаһ»ымдан, «Гатар»ымдан, јетирин јарә мәни.

Азарым варды дөнүм башына пәрванә кими,
Һалидир јар азарымдан, јетирин јарә мәни.

Фәрағын зиддинә сон дәф'ә көнүл верди гәрар,
Дөнмәрәм мән гәрарымдан, јетирин јарә мәни.

Хәбәрим јох Шириниимдән ки, ширинлик версин,
Хәбәрим јох Хумарымдан, јетирин јарә мәни.

Мәни мәһв ејләјәчәкдир бу гүбар, еј Шаһин,
Өлүрәм лап гүбарымдан, јетирин јарә мәни.

Әләкбәр Шаһидә нәзирә

Еләјирсән, көзәлим, сән мәнә наз күндә бир аз,
Назы күндән-күнә артыр, јарамаз күндә бир аз.

Рәһм елә, инсафын олсун, тары чәк көјнәкдән,
Јенә јетсин гулаға милли аваз күндә бир аз.

Мәнә тәб бәхш еләјирсән, сазы чох дилләндир,
Еләсин һалымы дәмсаз о саз күндә бир аз.

Беш дәфә гылмалыјам күнә намаз ешгинлә,
Батил олмазмы јарын гылса намаз күндә бир аз?

Ишди-шајәд, мән әкәр гүрбәтә кетсәм бир дә,
Гарабағ барәдә һөкмән мәнә јаз күндә бир аз.

Үрәјим сајғача бәнзәр ки, сајыб чох дәрди,
Һәлә тәкмилләшәчәкдир бу чиһаз күндә бир аз.

Јаначаг, ағламасан јахшы, бијабан, Шаһин,
Төкүлүр санки бијабанә Араз күндә бир аз.

«Дүшмүшәм ешгүвә, чанан, өлүрәм дәрдиндән,
Ејлә бу дәрдимә дәрман, өлүрәм дәрдиндән»

Мәһәммәдәли Шәфаи

Мәнә чан вермисән, еј чан, өлүрәм дәрдиндән,
Белә, еј Азәрбајчан, өлүрәм дәрдиндән.

Гарабағсан, Гарадағсан, Күр-Аразсан көјчәк,
Сән Муғансан, һәлә Ширван, өлүрәм дәрдиндән.

Сәнә Шаһдағ фәхр олмуш вә фәхарәтди сәнә,
Нахчыван бөлкәси, Арран, өлүрәм дәрдиндән.

Мәни каһ гүрбәтә салдын, мәни каһ һичранә,
Еј Әрәсту мәнә, Логман, өлүрәм дәрдиндән.

Мәни зүлфүн сајағы бир дә пәришан етмә.
Елә онсуз да, а чанан, өлүрәм дәрдиндән.

Белә мән бәндәјә һөкм ејлә ки, һаким сәнсән,
Һәлә шаһсан, һәлә султан, өлүрәм дәрдиндән.

Еләсин ешг сәнин гәлбини мәш'әл сајағы,
Белә мәнтәк алышыб јан, өлүрәм дәрдиндән.

Мәни гәмкин көрүбән сөјләди јар: — Еј Шаһин,
Дәрдини ејләмә пүнһан, өлүрәм дәрдиндән.

Зүлф ичрә олан рајиһәјә нанә мүнасиб,
Күл чанана, чананса күлүстанә мүнасиб.

Мәчнунлара, еј танры, әлач ејлә дәмадәм,
Ашигләрә вер дәрдини дәрманә мүнасиб.

Јарәб, башына дүшмәнимин өз дашы дүшсүн,
Ет јардымыны Азәрибајчанә мүнасиб.

Мәрданәни туш ејләмә намәрдләрә, јарәб,
Мәрданә олан кимсәјә мәрданә мүнасиб.

Мунисләрә мунис кәрәк, һәмдәмләрә һәмдәм,
Әғјар олана олмалы биканә мүнасиб.

Ешг ејләсә дилдарә олар хар гоча ашиг,
Һәр бәндә кәрәк иш көрә имканә мүнасиб.

Пәрванәјә, әлбәттә ки, пәрванә кәрәкдир,
Јох шүбһә ки, дүрданәјә дүрданә мүнасиб.

Өз јарына зивәр дә верән, зәр дә верән вар,
Шаһинсә билир гәлбини чананә мүнасиб.

Бир јар ола, бир чәмән, бир дә мән, бир дә мән,
Лалә ола, јасәмән, бир дә мән, бир дә мән.

Һеј јары дилләндирим меһрибан-меһрибан,
Нәркиз ола, нәстәрән, бир дә мән, бир дә мән.

Мусигидән зәвг алыб мәст олаг, мәст олаг,
Бир тар ола, тарзән, бир дә мән, бир дә мән.

Еһ, нә чәмән, јасәмән, нәстәрән, тарзән?
Инди зар олмуш вәтән, бир дә мән, бир дә мән.

Чыхса әлимдән һәдәр торпағым, торпағым,
Хәнчәр ола, бир кәфән, бир дә мән, бир дә мән.

Кимсә чәфа етмәсин кимсәјә, кимсәјә,
Гој севилә һәр севән, бир дә мән, бир дә мән.

Дүнјада Мәчнун олан, Шаһина, Шаһина,
Гејс өзүдүр, бир дә мән, бир дә мән, бир дә мән.

«Тәвәккүл бадбанын гыл күшидә фүлки-ихласә,
Әсәр бәһри-әмәлдә бир мүвафиг рузикар әлбәт»

Лаәдри (мүәллифи намә'лум ше'р)

Илаһи, интизарәм мән, ағырдыр интизар әлбәт,
Кедәр бир күн фәраг һөкмән, кәләр бир күн никар әлбәт.

Әзијјәтдән дејил хали букүн мән кечдијим јоллар,
Олар, еј севкилим, сән кәлдијин јоллар һамар әлбәт.

Мүсибәтләр, фәлакәтләр, гәбаһәтләр вар олдугча,
Јохумдур һәззим, әлбәттә, варымдыр аһүзар әлбәт.

Еј инсан, үз чевир бәднам әмәлләрдән, көрүр танры,
Нә мүддәтдир бахыр көјдән јерә пәрвәрдикар әлбәт.

Бизимчүн һәр нә кизлинсә, онунчүн кизли иш јохдур,
Бизимчүн һәр нә мүбһәмсә, онунчүн ашикар әлбәт.

Јаз, еј шаир, дәмадәм, шаир олмаг бир фәхарәтдир,
Өләр шаир, галар ше'ри мин илләр јадикар әлбәт.

О бир надир зәка хәлг олмуш иди, јохду тимсалы,
Олубмуш Шәһријарын Шәһријары Шәһријар әлбәт.

Дејилдир мәгсәдим көчмәк чаһанымдан јатаг ичрә,
Шәһид олсам кириб чәнкә, едәрләр ифтихар әлбәт.

Мәбада һејкәлим, Шаһин, дикәлсин гәбрим үстүндә,
Ағырлыгдан сынар көксүм, кәләр зарә мәзар әлбәт.

Јанды бағ, башлады күл, гөнчә, будағ фачиәси,
Һәлә чох дағ чәкәчәкдир мәнә бағ фачиәси.

Будағын јанмағы бир јанә, јаныр көкләр дә,
Оду рам етмәди, башланды булаг фачиәси.

Гоншунун пислији, јарәб, нә бөјүк фачиәдир,
Синәмә чох чәкәчәкдир һәлә дағ—фачиәси.

Очағымдан, ел-обамдан јенә атәш галхыр,
Јенә баш верди бу торпагда очаг фачиәси.

Көзләрим чананы көрмүрсә корам, башлајачаг—
Гучағым чанана һәсрәтсә—гучаг фачиәси.

О чырагтәк алышан јар мәни сөндүрмүшдүр,
Көрәсән чох чәкәчәкдирми чыраг фачиәси?

Сөзү һифз ејләмәмәкдирсә дилин нөгсаны,
Сирри фаш ејләмәк олмазмы додаг фачиәси?

Галмајыб јағ даһа гәлбимдә мәним, еј Шаһин,
Нә заман гуртарачагдыр Гарабағ фачиәси?

«Раһәт диләсән ешг бинасына пәнаһ ет,
Асудә олур сајеји-дивари-мәһәббәт»

Надирә ханым (XIX әср өзбәк шаири)

Дүнја евинин ән улу ме'мары мәһәббәт,
Шаһин тәки хошбәхт еләјиб јары мәһәббәт.

Кәнчлик чағы мән севкини инкар еләјәрдим,
Инкар еләди мәндәки инкары мәһәббәт.

Сордум: «Нә гәдәр ашиги мәс'уд еләјибсән?»
«Улдуз саны чохдур, — деди, —мигдары» мәһәббәт.

Сәрмәст еләјибдир Гәнини *, Самити ** севки,
Маһир елијибдир о Әләмдары *** мәһәббәт.

Һәр ләһзә мәһәббәт дејәчәк һалыны сорсан,
Мәчнунларын, бәлли ки, ме'јары мәһәббәт.

Ким јад еләсә, мәнзилимә дәјсә ајағы,
Дәрһал кәрәчәк мән фағырын вары—мәһәббәт.

Көксүмдә мәним, Шаһина, вар сандығы вардыр,
Мәрчан мәнә јагут мәнә, мирвари—мәһәббәт.

---

* «Мәчмәуш-шуәранын үзвү һәким Гәни.
** «Мәчмәуш-шуәра»нын сәдри Рүстәм Самит.
*** «Мәчмәуш-шуәра»нын үзвү Әләмдар Маһир.

«Сән чилвәләнирсән, көзәлим, раһәт ичиндә,
Мән говрулурам дәрдү бәла, меһнәт ичиндә *.

Чох кәс көрүрәм ешгү мәһәббәт нәди билмир,
Јарым, бахырам өјләсинә һејрәт ичиндә.

Ашигләр үчүн мән охујуб мә'рузә һәрдән,
Чох рәмзи бәјан ејләјирәм сөһбәт ичиндә.

Мәчнун илә, Фәрһад илә, Сән'ан илә тајәм,
Шәхсијјәтә дөннәм нечә шәхсијјәт ичиндә.

Һәр дәм бу гәзәл саһиби ше'р әһлини көрчәк,
Дил сафлығы ахтармада ше'ријјәт ичиндә.

Ејкаш, гәзәлханларымыз садә јазајды!.
Говрулмадајам һеј белә бир нијјәт ичиндә.

Јаздымса да һәр ше'рими чан јанғысы илә,
Лајигли јерим олмады чәм'ијјәт ичиндә.

Дүнја мәнә, һејфа, һәлә гијмәт верә билмир,
Јохдур һәлә дүз гијмәтимиз гијмәт ичиндә.

Олдумса да Шаһин учушум олмады, лакин,
Руһим учачагдыр, билирәм чәннәт ичиндә.

---

* Бејт Әнвәр Нәзәрлининдир.

Нә көзәл јерди бу Иран, кедирәм,
Елəјиб гәлбими виран кедирәм.

Бу нә мөһнәтди кәлибдир бөјлә?
Бу нә һаләтди пәришан, кедирәм.

Имкан олсајды галардым хејли,
Галмајыб галмаға имкан, кедирәм.

Әлвида, еј улу Теһран шәһәри,
Көзләјир севкили чанан, кедирәм.

Мәни һејран еләмәк мүшкүлдүр,
Етмисән гәлбими һејран, кедирәм.

Бура — чәннәт бучағындан кушә,
Көрүбән һури вә гылман кедирәм.

«Дириликдир,—деди,—бирлик» аталар,
Бирлик олсун, а мүсәлман, кедирәм.

Тәбризим, инди вүсалдыр јалныз,
Сәнә мәлһәм, мәнә дәрман, кедирәм.

Зәнчаным, сән мәнә чан сөјләмисән,
Дејәрәк мән сәнә «чан, чан», кедирәм.

Шаһина, гој ки, Иран инчимәсин,
Чағырыр Азәрибајчан, кедирәм.

Гуртармаса да чанымы һичранын әлиндән,
Биллаһ, өпәрдим јенә чананын әлиндән.

Инсанды бәла мәнбәји, дөвранда нә тәгсир?
Дад ејләмәдим бир кәрә дөвранын әлиндән.

Вердикчә бәла адәмә, адәм килеј ејләр,
«Лә'нәт сәнә шејтан», дејә шејтанын әлиндән.

«Тонгал галајыб синәси үстүндә бу дәһрин,
Дүнја даһа дојмуш чана инсанын әлиндән» *,

Ешг әһлинә тә'зим еләдим, торпаға сәчдә,
«Әһсән» дејә өпдүм гоча бағбанын әлиндән.

Башдан-баша дүнјадә һачан сүлһ олачагдыр?
Аләм безикибдир даһа түғјанын әлиндән.

Фәрһад күлүнк верди мәнә, Гејс дә зәнчир,
Алдым чомағы, Шаһина, Сән'анын әлиндән.

---

* Бејт Ләнкәран «Фөвчүл-фүсәһа» әдәби мәчлисинин үзвү Мир Салам Мүасириндир.

Демирәм мән даһа «һејһат, чаван олсајдым...»,
Дејирәм «һеј севинәрдим гочаман олсајдым».

Мәнә чох гәмзә оху дәјди синәмдән кечди,
Шух бахыш охларына бир дә нишан олсајдым.

Нечә бичарә, көмәксиз чаванын гәлбиндә,
Бир үмид шә'ләси, јахуд да күман олсајдым.

Мән јаманлыгдан узаг бәндәсијәм аллаһын,
Јаман инсанлара аләмдә јаман олсајдым.

«Әфганыстан» дејилән өлкәдә гәдрим варды,
Нечә мүддәт дә о јерләрдә әјан олсајдым.

Дүшмәз идим гәти бир ләһзә чобанлыгдан кен,
Шејх Сән'ан сајағы мән дә чобан олсајдым.

Зәнн едәрдим дирийәм, Шаһин, өләндән сонра
Шаһдағын зирвәси үстүндә думан олсајдым.

Дурмајын, диван тутун, диванә етмишдир һүчум,
Санки бир диванә бир чанана етмишдир һүчум.

Көз гызыб, вичдан сусуб, иштаһ чошубдур, дәрдә бах,
Бир мүгәддәс мәскәнә биканә етмишдир һүчум.

Нәфси бир гулдур кәданын дәмбәдәм түғјан едир,
Јагута, мирваријә, мәрчанә етмишдир һүчум.

Бир мүхәннәс, бир тамаһкар, бир ријакар, бир рәзил...
Етмәсин һеч кәс күман мәрданә етмишдир һүчум.

Јанмағындан шүбһә јохдур һеч заман, јанмаз нечә?
Санки, бир атәшкаһа пәрванә етмишдир һүчум.

Чох дејилмиш, чох јазылмыш, көрмәмишдик шејтаны,
Санки бир шејтан букүн чејранә етмишдир һүчум.

Шаһина, пүнһан дејилдир сөзләрин, чар ејлә ки,
Ермәнистан Азәрбајчанә етмишдир һүчум.

Назлы јарын үлфәти јаддан чыхыб,
Хош вүсалын ләззәти јаддан чыхыб.

Еһ, нечә вахтдыр ки, узаглардајам,
Достларымын ишрәти јаддан чыхыб.

Һафизәни сүст еләјирмиш фәраг,
Һәтта јарын сөһбәти јаддан чыхыб.

Нејләмәли, биз ки, унутганларыг...
Вәһшиләрин зилләти јаддан чыхыб.

Ермәни илләрлә дуруб гәсдимә,
Амма, онун хисләти јаддан чыхыб.

Өјлә икидләр јашајыб дүнјада,
Дағдан ағыр гүдрәти јаддан чыхыб.

Бош јерә тәлтиф олунан чохса да,
Чохларынын зәһмәти јаддан чыхыб.

Көр нә гәдәр садә гәзәл јазмышам!..
Фәрзәлинин хидмәти јаддан чыхыб.

Галдырыб баш јенә чанымда о чанан шөвгү,
Галмајыб мәндә нә күлшән, нә күлүстан шөвгү.

«Мүстәгиллик!» — дејә мејданә гәдәм басдыг һеј,
Сон заманлар бүрүјүб чох кәси мејдан шөвгү.

Кими дағ шөвгүнә дүшмүш, кими бағ шөвгүндә,
Кимисә Мәчнуна дөндәрди бијабан шөвгү.

Елә кәс вар ки, јар уғрунда чанындан кечмәз,
Мәндәсә олмаға вар гоч кими гурбан шөвгү.

Мәни тәнһа бурахыб сән нә гачыбсан бејлә?
Санки, идманчыны сармыш јенә идман шөвгү.

Сәни тапмаг, сәни көрмәк, сәни гучмаг диләрәм,
Нә тәһәр фаш еләјим мән нечә пүнһан шөвгү?

Сән ки, јохсан, демәли Шаһинә дәрман јохдур,
Јолухубдур јенә мән хәстәјә дәрман шөвгү.

Ашигин көз јашларындан күлләр олмуш нәм кими,
Амма, гафилләр күман ејләр буну шәбнәм кими.

Мусиги чохдурса да аләмдә, һеч бир мусиги
Раһәт етмәз көнлүмү «Шүштәр» кими, «Дилгәм» кими.

Сөјләјирләр «киллидир, палчыглыдыр Гудјал сују»,
Гудјалым, ичдим сујундан һәр заман Зәмзәм кими.

Бир вәтән вар, бир Араз вар, бир дә мәфтилдән чәпәр...
Еј вәтәндаш, етмә зәнн һәр мәфтили мөһкәм кими.

Налә чәкдим гүрбәт елләрдән мәламәтләр көрүб,
Көрмәдим бир налә олсун чәкдијим наләм кими.

Јердә мин-мин фитнә вар, шәр вар, рија вар, һијлә вар,
Олмурам чох вә'дә мән никбин кими, хүррәм кими.

Шаһина, көјдән јерә говмушдур Аллаһ Адәми,
Аллаһым говсун мәни јердән көјә Адәм кими.

Кечмиш гардаш мүсәлман республикалары Азәрбајчан-Ермәнистан мүнагишәсинә олдугча лагејд јанашырлар...

Ај кишиләр, мән дә ачыгланмышам,
Бишкекә, Дашкәндә ачыгланмышам.

Зәррә гәдәр ејләмәјирләр көмәк,
Мән бу тәһәр фәндә ачыгланмышам.

Зәбт едәрәк торпағымы, башлајыб,
Ермәни ришхәндә, ачыгланмышам.

Чох кәси бәнддән еләмишдим хилас,
Инди дүшүб бәндә, ачыгланмышам.

Чананымын белини гучмуш дејә,
Һәтта кәмәрбәндә ачыгланмышам.

Пүстә додаглар илә бәһс ејләјир,
Мән шәкәрә, гәндә ачыгланмышам.

Каһ бу күлә, каһ о күлә ешг едир —
Бүлбүлә күлшәндә ачыгланмышам.

Сөјләмәјин Шаһин ачыг билмәјир,
Ај кишиләр, мән дә ачыгланмышам.

Мән нискилли Шаһин бу кечә дә јухуда көрдүм ки, јенә дә Әфганыстандајам. Рө'јаја далан кими өзүмү тез-тез о көзәл дијарда көрүрәм...

Ја илаһи, гәм сели дөјмәкдә һәр јандан мәни,
Лоғманым — чананәдир, јан етмә чанандан мәни.

Хан Шушам кетмишдир әлдән, бәс Лачын, бәс Кәлбәчәр?
Ејләјән јох доғру-дүзкүн һали мејдандан мәни.

Гоншулардан фәрли јардым јетмәјир, пәрт олмушам,
Јардым ејлә, сән гору, һифз ет мүсәлмандан мәни.

Имдад уммаг гејридән дүзкүн дејилмиш, гүввә вер,
Әл дәмирдән олса һәм, јан етмә галхандан мәни.

Инди мән гүрбәтдәјәм, һөкм ејләсән дөннәм кери,
Күлсә һәркаһ дүшмәним һифз етмә әфғандан мәни.

«Әјјүһәннас, үшрүбү хәмрән ләкүм минһүл-илач» *,
Дәрманым мејдирсә, мәһрум ејлә дәрмандан мәни.

Шаһинәм мән, горхмурам, лап әждаһа кәлсин бәри,
Ја илаһи, горхурам, һифз ејлә һичрандан мәни.

* «Еј инсанлар, шәраб ичин ки, сизин дәрдинизин дәрманы одур».
Сејид Әзим Ширвани.

Демирәм мән «күнаһ етсәм саваб адландыр»,
Буну ашигләрә мәндән хитаб адландыр.

Бир китаб ше'р охујуб бә'зән, олурсан мә'јус,
Бу көзәл ше'ри, күлүм, сән китаб адландыр.

Гәрг олуб ешг одуна јахшыча бишмиш гәлбим,
Ашигин гәлбини әлбәт кабаб адландыр.

Сән сорушдун ки, «Севирсәнми?», дедим «Шәкк вармы?»,
Бу, суал олдуса да, сән чаваб адландыр.

«Бәди бәд, әјрини әјри, дүзү һәмвар» * јазаг,
Һәр хараб һадисәни кәл хараб адландыр.

Изтираб һәззә демә, изтираба һәзз демә,
Һәззи һәзз, изтирабы изтираб адландыр.

Јенидәнгурма кәтирдин гәзәлә, еј Шаһин,
Истәсән лап буну сән ингилаб адландыр.

* Ифадә Мирзә Әләкбәр Сабириндир.

Еләмәк ешгимизи чар әлимдән кәлмир,
Еләмәк тәсдиги инкар әлимдән кәлмир.

Әһдә, пејманә вәфа ејләмәмәк мүмкүнмү?
Нечә јол етмишәм изһар: әлимдән кәлмир.

Мән јарымдан саваjы бир кәсә јалвармамышам,
Мәнә ким сөјләсә «јалвар», әлимдән кәлмир.

Зар олан ашигә Нофәлтәк әлач ејләмәсәм,
Оларам онда өзүм зар, әлимдән кәлмир.

Мәнә бәдхаһ оланын олмамышам бәдхаһи,
Буна, әлбәттә, сәбәб вар: әлимдән кәлмир.

Мәрд-мәрданә адам мәрдимазарлыг билмәз,
Ола гој дүнја хәбәрдар әлимдән кәлмир.

Шаһина, мән кечә-күндүз, сәһәр-ахшам севдим,
Севмәмәк, јахшы билир јар, әлимдән кәлмир.

Тәзәдән үстүмә гәм чуммаса һичран бојда,
Бағларам мән јара күлдәстә күлүстан бојда.

Безмишәм ап-ачы мејдән, даһа шәрбәт диләрәм,
Мәнә бир бадә кәрәкдир ола финчан бојда.

Ајрылыг — көстәрибән сурәтини түлкү тәки
Нечә јол чумду мәним үстүмә гаплан бојда.

Һичранын, һөкм елә, еј танры, бүкүлсүн бели,
Төкмүшәм көз јашы лејсан кими, үмман бојда.

Горујаг дүшмәнимиздән Гарабағ торпағымы,
Мәнә бир саһә верин өлчүсү орман бојда.

Бизә бир сәрһәд узунлугда гылынч лазымдыр,
Көтүрәк әлләрә тунч галханы мејдан бојда.

Јағы дүшмәнләри јумругламаг үчүн, Шаһин,
Јумруг олмаг диләрәм Азәрбајчан бојда.

Доғду күнәш, көј Хәзәр үстүндәдир,
Јол кедәчәкдир, сәфәр үстүндәдир.

Еј көзәлим, өјлә ширинсән мәнә,
Диггәтим һәр күн шәкәр үстүндәдир.

Бағламасан бојнуна көзмунчуғу,
Көз дәјәчәкдир—нәзәр үстүндәдир.

Бир Гарабағ вар ки, гәм алтындадыр,
Бир Гарабағ вар хәтәр—үстүндәдир.

Гоншуларымдан бири бәдхаһ имиш,
Гарғышым ахшам-сәһәр үстүндәдир.

Бәдхаһа охдур гәзәлин һәр сөзү,
Лә'нәт охум сәрбәсәр үстүндәдир.

Инди гәзәл вахтымыдыр, Шаһина?
Һајды, икидләр јәһәр үстүндәдир.

Нә олубдур јенә, дилдар пәришан кимидир,
О пәришан кимидирсә, бу көнүл ган кимидир.

Хәстәләндикдә, сағалдан мәни шәккәр дили вар,
Нә сеһр, мө'чүзә вар онда ки, Лоғман кимидир.

Вар күлүстан ки, јарым јохса, мәкандыр күлсүз,
Вар дүзәнлик ки, тәсәввүрдә дағыстан кимидир.

«Көнлүмүн севкили мәһбуби» * Азәрбајчандыр,
Бу јерин порсуғу да Шаһинә чејран кимидир.

Гүрбәтин вәслинә чох јетди бу ашиг, һејһат,
Көзәлим, өјлә вүсал вар, мәнә һичран кимидир.

Вар мәһәл гојмадығым зәррә дә фәрман, амма
Көзәлин хаһиши ешг әһлинә фәрман кимидир.

Мәнәм ешг мүлкүнә султан! — Деди чанан ешидиб:
— Шаһиним етди чүлус тахта, Сүлејман кимидир.

* Ифадә Аббас Сәһһәтиндир.

Јахшы инсанә һәјанәм, дејиләм наразы,
Јамана мән дә јаманәм, дејиләм наразы.

Нараһат вахт доғубдур мәни Күлчәннәт анам,
Раһәтим јох, никәранәм, дејиләм наразы.

Тутмурам ај сајағы, күн тәки бир јердә гәрар,
Нечә мәскәндә әјанәм, дејиләм наразы.

Мәгсәдим—тазә гәзәл бәхш еләмәкдир хәлгә,
Саф гәзәлләрди нишанәм, дејиләм наразы.

Мәтинәм мән, мәнә мәфкурә һәмин гајә һәмин
Вә һәманәм ки һәманәм, дејиләм наразы.

Еләә тә'зим еләдим чанана белим сынды,
Бели бунданмы каманәм, дејиләм наразы.

Разыдыр амма, а Шаһин, һәлә дә чананым,
Гоча олсам да чаванәм, дејиләм наразы.

Досту гојуб дүшмәни тә'рифләмә,
Виран олан мәскәни тә'рифләмә.

Торпағы күндүз-кечә күлләнсә дә,
Бүлбүлү јох күлшәни тә'рифләмә.

Көјдә булуд лајларыны вәсф едиб,
Дағлары өртән чәни тә'рифләмә.

Јохса күләк, дәрјада үзмәз гајыг,
Бош-бошуна јелкәни тә'рифләмә.

Доғма јерин тә'рифи көнлүмчәдир,
Гүрбәт олан өлкәни тә'рифләмә.

Јаш даһа наз-гәмзә пәсәнд етмәјир,
Бир дә назы, гәмзәни тә'рифләмә.

Шаһинин илһамы чохдан күсүб,
Кәл даһа, чанан, мәни тә'рифләмә.

Нә кәрәкдир ки одунларла очағым јансын,
Мәни ағушә чәкиб гуч ки, гучағым јансын.

Сән кедәндән бәри јанмыр чырағым, еј чанан,
Бир дә сән кәл ки, мәним бир дә чырағым јансын.

Бағибанәм, кезәлим, кәл ки, ачылсын күлләр,
Бағибан гојмајачагдыр даһа бағым јансын.

Дүшмән һәрчәнд алагтәк бүрүјүб торпағымы,
Ја илаһи, елә һөкм ет ки, алағым јансын.

Сују Гудјал чајынын Шаһдағымын көз јашымы?
Аз галыбдыр гәзәбиндән Бабадағым јансын.

Хәнчәрим јағыларын көксүнә саплансын гој,
Ал күнәшдән алараг шө'лә бычағым јансын.

Вәтәним ермәнидән јахшы тәмизләнмәлидир,
Гојмарам бир дә, а Шаһин, Гарабағым јансын.

Кетмиш јенә чананә, әлач ет мәнә, јарәб,
Олдум дәли-диванә, әлач ет мәнә, јарәб.

Тез-тез нечә кафир бизә ејләрди пахыллыг,
Көз дәјди мүсәлманә, әлач ет мәнә, јарәб.

Күлләр гынајырлар мәни, көрдүм нечә ашиг
Јолланды күлүстанә, әлач ет мәнә, јарәб.

Гүрбәтдә мәним дәрдимә јар олмады кимсә,
Чатдыр чаны дәрманә, әлач ет мәнә, јарәб.

Дәрд хиртдәјә чыхмыш јенә, дәрман исә јохдур,
Чатдыр чаны дәрманә, әлач ет мәнә, јарәб.

«Мән ашиги-диванә, ушаглар әли дашлы,
Чыхдым јенә мејданә...»* әлач ет мәнә, јарәб.

Ешг ордусунун Мәчнуну өлсүнмү? Бу Шаһин
Дүшсүнмү бијабанә? Әлач ет мәнә, јарәб.

---

* Ифадә Сејид Әзим Ширванининдир.

«Аһим көјә ашикар галхар
Ондан фәләјә шәрар галхар *

Күлсән, а бәшәр, күләр тәбиәт,
Аһ ејләсән, аһүзар галхар.

Чыхдын дејә гүррәләнмә, еј Күн,
Әлбәт, јухудан никар галхар.

Мәнтәк о саат хумар оларсан,
Көрсән ки, никар хумар галхар.

Аләмдәки һәр севинчи көрчәк,
Гәлбимдәки ифтихар галхар.

Һәрчәнд ки, никбинәм мән, амма,
Бир күн синәдән гүбар галхар,

Алтында јерин јатар бу Шаһин,
Үстүндәсә бир мәзар галхар.

---

* Бејт Аббасгулу аға Бакыхановундур.

Дәмбәдәм Мәчнун сајаг етмәкдәјәм фәрјад, һеј...
Јохмудур имдад едән фәрјадимә, имдад, һеј!..

Гәбрә кирмиш чох вәтәнпәрвәр Вәтәндән кен дүшүб,
Чых гәбирдән, ал күлүнкүн, кәл бура, Фәрһад, һеј...

Јанды бағрым, еј Чаваншир, еј Хәтаји, еј Нәби,
Еј Короғлум—еј бүтүн чомәрдләрә устад, һеј...

Вар мәсәл, «Аслан да јалгыз олмасын», тәкләнмишәм,
«Ики кафәр бир мүсәлман өлдүрүр, бидад, һеј... *

Инди сәндәндир һимајәм, инди сәндәндир мәдәд,
Еј көрүнмәз көзләрә Аллаһ, ет бир дад, һеј...

Гачгынаммы? Көчкүнәмми? Јох, дидәркинләшмишәм,
Олду бәрбад евләрим, мәскәнләрим бәрбад һеј...

Шаһинин пак торпағындан гәсбкар әл чәкмәсә,
Чәһд еләә ичрасы үчүн гәтлимин, чәллад, һеј!..

---

* Мисра Саиб Тәбризининдир. (XVI әср).

«Кәрчи едиб чохларын ғәмзәдәвү-зар ешг» *,
Мәнсә хошам, Шаһини етди кирифтар ешг.

Кеф јухары, һәзз бөјүк, бәхт көзәл, тәб рәван...
Көр нечә хошбәхтлијә олду сәбәбкар ешг.

Нәфсә олуб алудә чәннәти тәрк ејләјән
Адәми күндән-күнә ејләди һүшјар ешг.

Вар үмидим зијнәти ешг олачаг аләмин,
Ејләјәчәк дүнјада да'вачы инкар ешг.

Вәсф еләјир даима севкини ханәндәләр,
Саз мәһәббәт дејир, чәнк—вәфа, тар—ешг.

Әнди пәсәнд етмәјән һәр нәфәрә јар демә,
Јар—мәһәббәт, вәфа, јар—сәфа, јар—ешг.

Шаһини шаир кими вар едәчәкдир гәзәл,
Шаһини ашиг кими ејләјәчәк вар ешг.

---

* Мисра Гасымбәј Закириндир.

Дилбәр јаныма кизли кәлиб, хәлвәти кетди,
Аһ, вәслин әлимдән нә гәдәр фүрсәти кетди.

Танрым, көрәсән мән дә кәдәрсизләшәрәмми?
Көрәрәмми көнүлдән јарымын һәсрәти кетди?

Бир халг олубдур нечә вахтдыр ики һиссә,
Ган ағла, Короғлу, вәтәнин вәһдәти кетди.

Дағлыг Гарабағ торпағыма дағ басыландан,
Дағлардакы, бағлардакы гүдсијјәти кетди.

Јад сөзләрә ујмагдајыг, иллаһ гәзәлдә,
Мөвзун дилимин күл кими ше'ријјәти кетди.

«Тәмкинлијимиз вар» дејирик, бир дә көрәрсән,
Тәмкинлијә бел бағлајанын дөвләти кетди.

Шаһин, вәтәни ким ки, кәнар әлләрә верди,
Сансын ки, әлиндән о кәсин гејрәти кетди.

Кизләнди Күнәш... Өјлә ки ахшам јетишди,
Чананын әлиндән мәнә бир чам јетишди.

Чохданды ше'р инчиси јағмырды гәләмдән,
Тәб'им тәзәдән кәлди вә илһам јетишди.

«Сән халгыны харичдә дә тәмсил еләјибсән,
Шадлан», — дејә әмр олду, сәрәнчам јетишди.

«Дилбәр Гарабағ торпағы тәһлүкә өнүндә,
Сәнсә меј ичирсән», — дејә еј һам јетишди.

«Көзлә, кәләчәк күн»,—дедиләр... Кәлмәси мәчһул,
Сәбр ејлә, көнүл, бәлкә бир әнчам јетишди.

Әлбәт ки гаранлыг кечәнин күндүзү вардыр,
Бир күн көрәрик јанды ишыг, шам јетишди.

Лоғманлары, Сократлары дүнјанын олубдур,
Хәјјамә әвәз аз јени Хәјјам јетишди.

Һәрчәнд «чәванәм» дејәрәк гүррәләнирсән,
Шаһин, гочалыг адлы о әјјам јетишди.

Әјјашлара мәчлисдә шәраб олмасы вачиб,
Ашигләрсә күл вә күлаб олмасы вачиб.

Вар сәндә вәфа, еј көзәлим, мәндә сәдагәт,
Әлбәттә, јарын јар илә баб олмасы вачиб.

Сөвг етсә дә өз гәлбини зөвг алмаға инсан,
Гәлб ичрә әзијјәтләрә таб олмасы вачиб.

Гој санмасын әғјар ки, мүдам кејф едәчәкдир,
Позғунлуг едән кәсдә әзаб олмасы вачиб.

Ешг өјлә савабдыр ки, күнаһ ејләмәк олмаз,
Анчаг ки, саваб үстдә саваб олмасы вачиб.

Ешг әләми һиссин дејил, әглин тәләбијлә,
Олмазса әкәр јахшы, хараб олмасы вачиб.

Јаздым нә гәдәр ше'рими дәфтәрләрә. Шаһин,
Дәфтәрләримин инди китаб олмасы вачиб.

Мәрданә олан чанана мәрданә дејән вар,
Хошдур бу ки, керчәклији чананә дејән вар.

Јанлыш, бајағы фикрини тәлгин еләмәкчин,
Дүзкүн сөзә, дүз сөһбәтә әфсанә дејән вар.

Јох шүбһә ки, лајиг өзүдүр лә'нәтә, амма,
«Лә'нәт ола, јарәб, дәли шејтанә» дејән вар.

Ришхәнд еләјиб бәһмәзинә гоншунун, ејваһ,
Туршәнкинә һәтта өзүнүн нанә дејән вар.

Бә'зән, нә дејим, күллүјә күлханә дејән јох,
Гангал битирән бир јерә күлханә дејән вар.

Һај-күјчү гөзәлхан көрәсән лал нечә олмур?
Һәрдән һәлә әғјарә дә пәрванә дејән вар.

Шаһин, мәни јандырмададыр бөјлә гәләт ки,
Мәчнун кими бир агилә диванә дејән вар.

Сирдаш олана сөз јарашыг, сирр јарашыгдыр,
Ашиг илә мә'шуг ола дилбир јарашыгдыр.

Јар бағда көзишдикчә едир күлләри һејран,
Јар бир јарашыгдыр баға, күл бир јарашыгдыр.

Јар сурәтинин тәсвири вардырса әсәрдә
Валлаһ, елә сурәт, елә тәсвир јарашыгдыр.

Каш дәјмәјә күлләп ширә, асланә, еј овчу,
Аслан јарашыгдыр мешәјә, шир јарашыгдыр.

Дүнјаја өзәлдән бәшәр евлады бәзәксә,
Мирзә Әли Әкбәр кими шаир јарашыгдыр.

Шаһ Исмајыла охшаса падшаһымыз, әһсән!
Милләтлә әкәр шаһ ола әлбир јарашыгдыр.

Шаһин, мәни зәнчирләсә чанан оларам шад,
Диванә олан ашигә зәнчир јарашыгдыр.

Ахды ганым, ган учуздур — баһа?
Чыхды чаным, чан учуздур — баһа?

Сән јара күл сатмадын, еј бағибан,
Сөјлә, күлүстан учуздур — баһа?

Инсана инсан нијә рәһм етмәјир?
Билмәдим инсан учуздур — баһа?

Инди нәјим вар јара гурбанлыға?
Чан ола гурбан, учуздур — баһа?

Он үч ил әфғанә дүшән ашигәм,
Етдијим әфған учуздур — баһа?

Көр нә гәдәр мејдана һејкәл бәзәк!..
Ашигә мејдан учуздур — баһа?

Өлкәми, Шаһин, икипај етдиләр,
Азәрибајчан учуздур — баһа?

Олса шадлыг гәлбә һаким, орда гәм мүмкүн дејил,
Орда гәм олмазса мүмкүн, дәрд һәм мүмкүн дејил.

Мән ки, јарә «чан» дедим, «чанан» дедим, иннән белә
«Зәр» десәм, «зивәр» десәм, «мәрчан» десәм, мүмкүн дејил.

Аһ налә атәшиндән од дүшүбдүр чисмимә,
Јанмаса, одланмаса һәркаһ Кәрәм, мүмкүн дејил.

Истәрәм хатырлајым һәр күн сәни, јарым, фәгәт,
Сачларынтәк хатирим олмазса чәм, мүмкүн дејил.

«Төвбә ет кәнчликдә сән, һәр бир күнаһдан хали ол,
Диш дә дүшсә, јар ләбиндән өпмәсәм, мүмкүн дејил», *

Синним һәр дүшдүкчә јадә нәмләнир киприкләрим,
Гәлб әкәр көврәлмәсә, көзләрдә нәм мүмкүн дејил.

Топ-түфәнкдән, Шаһина, кар ашмады, дүнјамызы,
Саз низамә салмаса, Горгуд дәдәм, мүмкүн дејил!

---

* Бејт Саиб Тәбризининдир.

«Мәчлиси-ишрәтдә даим сазү тар олсун кәрәк,
Аризи-күлнарә бәнзәр бир никар олсун кәрәк»

Мирзә Әли Мө'чүз

Аләм ичрә бир заманлар нәғмә јар олсун кәрәк,
Нәғмәсиндән бүлбүлүн күл нәғмәкар олсун кәрәк.

Тәртәмиз етмәкди гәсдим һәр алағдан күлшәни,
Бағибанәм, бағибанда игтидар олсун кәрәк.

«Мүстәгиллик — бәхтијарлығдыр», дедик, биз билмәдик,
Бәхтијар олмагдан өтрү ихтијар олсун кәрәк.

Чајнағында интизарын өјлә хиффәт чәкмишәм,
Мәндә һәтта гәбр ичиндә интизар олсун кәрәк.

Аһузарә гәрг едибдир Ермәнистан бизләри,
Ермәнистан торпағында аһузар олсун кәрәк.

Хан Шуша, көјчәк Лачын бир ләһзә јаддан чыхмајыр,
Мәғлуб олсаг, бизләрә һәр ләһзә ар олсун кәрәк.

Һамимиз, јардымчымыз јох, санки биз тәкләнмишик,
Һамимиз, јардымчымыз пәрвәрдикар олсун кәрәк.

Јағы дүшмәндән хилас олмаг олар бир шәрт илә:
Өлкәдә Шаһ Исмајылтәк шәһријар олсун кәрәк.

Олса лазым, мән шәһид олмағә һазыр бәндәјәм,
Мәрдә, еј Шаһин, шәһидлик ифтихар олсун кәрәк!

Олурам мән һәмишә истәдијим јар илә хош,
Бүлбүл әлбәттә олур олса чәмәнзар илә хош.

Ме'мар олду, бәзәди чан евими дилдарым,
Үрәјим олмалыдыр тәкчә о ме'мар илә хош,

Һәм әсир етди мәни ешгинә, һәм етди хилас,
Һәр әсир олмалыдыр, бәли, хиласкар илә хош.

Буна јох шүбһә ки, чанан пәритәк мә'сумса,
Ола билмәз ола билсин пәри әғјар илә хош.

Кими күлханәдә шәндир, кими мејханәдә шад,
Кими ифрат илә хошдур, кими ифтар илә хош.

Мәнә меј тәркини тәлгин едәјән бәхтимдир,
Олур-олсун меј ичәнләр о зәһрмар илә хош.

Һәрәнин мән кими гој танры мурадын версин,
Дәрзијә ијнә кәрәк, чәкмәчи мисмар илә хош.

Гәлби вер, Шаһина, өмрүн боју бир дилдарә,
Мүмкүн олмәз ола бир јар ики дилдар илә хош.

Чәкирәм назыны етдикчә никарым назы,
Бағлыдыр гәлб о назә, дејиләм наразы.

Мәни мәст ејләди, еј танры, муғамат јенә,
Охусунлар, ајылым динләјәрәк «Шаһназ»ы.

Мусиги бир јана галсын, бу нә сөзләрди белә?
Мәни биһуш еләјибдир гәзәлин е'чазы.

Нәди бу, неј сәсидирми, сүзүлән меј сәсими?
Һансы аваз верәр бөјлә ширин авазы?

Учурам ше'р сәмасында гәзәл јарымла,
Гојмушам мән керидә чох лачыны, шаһбазы.

Дилә јад истилаһы һеј бичирәм, доғрајырам,
Алмышам әлләримә мән јенидән дәрјазы.

Дедиләр Шаһин учур өндә гәзәлханлыгда,
Ады Шаһин оланын олмалыдыр пәрвазы.

Мәни үзмүшдү хәјалын, көзәлим, бәһ-бәһ-бәһ,
Нә гәдәр хошду вүсалын, көзәлим, бәһ-бәһ-бәһ.

Сән өзүн һәм мәни көрдүкдә хураман олдун,
Сәни тәрк етди мәлалын, көзәлим, бәһ-бәһ-бәһ.

Хәбәр алдыгда «ширин» сәнми, дедим «балсан, бал»,
Јенә вардырмы суалын, көзәлим, бәһ-бәһ-бәһ.

Мәј чамындан хәбәрин вармы ки, мәст олмушдур?
Чамы мәст етди чамалын, көзәлим, бәһ-бәһ-бәһ.

Ал, һалал ешгими гәлбим сәнә гурбан ејләр,
Һалал олмазмы һалалын, көзәлим, бәһ-бәһ-бәһ.

Мәни һал әһли едибсән вә һалын хошдур, хош,
Нечә көјчәкди бу һалын, көзәлим, бәһ-бәһ-бәһ.

Дәмбәдәм васлини истәр гоча Шаһин Фазил
Олачагдырса мачалын, көзәлим, бәһ-бәһ-бәһ.

Бизи никбинлијә дәрд, гүссә, әләмдир кәтирән,
Риггәтә гәлбимизи көздәки нәмдир кәтирән.

Әслинин гәлбинә, аләм кәлә, етмәз тә'сир,
Вәчдә, әлбәттә, ону тәкчә Кәрәмдир кәтирән.

Јох олар чазибәси олмаса атәш чанда,
Шөвгә пәрванәләри, бәлли ки, шәмдир кәтирән.

Шаһ бабам Исмаіыла тахты гылынч вермишсә,
Ону шан-шөһрәтә, сөз јох ки, гәләмдир кәтирән.

Бир нәнәм варды мәним, зүлфү ағаппаг гартәк,
Һеј дејәрдим «мәни һеј тәб'ә нәнәмдир кәтирән»

«Синәдән неј кими һәр ләһзә гопар фәрјадым,
Бунча фәрјадә мәни мәһнәти-гәмдир кәтирән» *,

Елә кәс вар ки, олур һәр јетәнин мәддаһы,
Шаһини илһама, әлбәттә, сәнәмдир кәтирән,

---

* Бејт Ибраһим Таһириндир.

Бүлбүл етмиш өзүнү шөвг илә күлзарә фәда,
Нечә ки, ашиг едибдир өзүнү јарә фәда.

«Чану-дил гејдини чәкмәкдән өзүм гуртардым,
Чаны чананәјә етдим, дили дилдарә фәда» *.

«Јашасын ешг!» әзәлдән мәнә олмуш ме'јар,
Каш ки, һәр шүар олсун белә ме'јарә фәда.

Дујмајан севкини дујмаз ки, о Һәллач Мәнсур **
Еләјибдир нә сәбәбдән башыны дарә фәда.

Ачы көз јашларымыз дамчымы, фәввәрәмидир?
Санки етмиш өзүнү бир нечә фәввәрә фәда.

Еј вәтән, мән даһа гүрбәтдә мәкан ејләмәрәм,
Истәрәм олмағымы Шаһдаға, Гошгарә фәда.

Дедиләр «Шаһинә истәр ки, фәда олсун јар»,
Мәкәр олмазмы бу Шаһин о фәдакарә фәда?

---

* Бејт Мәһәммәд Фүзулининдир.
** Һәллач Мәнсур (858 — 922) — суфизмин көркәмли нүмајәндәләриндән бири олмушдур. «Әнәл-һәгг» («Мән аллаһам») ифадәсини илк дәфә о ишләтмиш, аллаһлыг иддиасында олмуш, һәбс едиләрәк дара чәкилмишдир.

Ким деди диванәлик јахшы әламәт дејил?
Ким белә фикр ејләсә, әгли сәламәт дејил.

Ән улу диванәмиз Мәчнун олубдур бизим,
Мәчнуна лағ ејләмәк устада һөрмәт дејил.

Еј көзәлим, севкинин зүлмү дә көнлүмчәдир,
Зүлмүнә дөзмәк јарын һәззди, әзијјәт дејил.

Хејли чохалмышса да инди «сијасәтчиләр»,
Ешгә сијасәт демә, ешг сијасәт дејил.

«Гүрбәтә ләʼнәт!» дејиб, мән вәтәнә дөнмүшәм,
Харичә етмәк сәфәр һеч дә сәадәт дејил.

Ширни кәрәкдир бу күн, ләғв ејләјиб бадәни,
Шәрбәти финчанә сүз, јохса кифајәт дејил.

Шаһинә диванә де, ај сәнә гурбан олум,
Ким деди диванәлик јахшы әламәт дејил?

«Әғјары ки көрдүм еләјир јарә мәһәббәт
Минбәʼд кәрәк мән едим әғјарә мәһәббәт» *,

Лајигми ки Сејјид едә әғјарә јахынлыг?
Сығмаз о тәһәр өлчүјә, меʼјарә мәһәббәт.

Әғјары адам ејләмәк олмаз о үсулла,
Чајизми о чүр тәдбирә, играрә мәһәббәт?

«Ешг» адлы о пак мәфһуму һәр кәс баша дүшмәз,
Јар олса гәра гәлбә — олар гарә мәһәббәт.

Хәлг олдуғу дәмдән бәри һеј әзм еләјибдир,
Шәһвани тәшәббүсләри инкарә мәһәббәт.

Һәр көрдүјү чананәјә гонмаг диләјәрсә,
Етсин дејирәм гој чанымы парә мәһәббәт.

Ешгиндә киринч олса бу Шаһин кими һәр ким,
Әлбәттә, әлач севки олар, чарә—мәһәббәт.

* Бејт Сејид Әзим Ширванининдир.

Дүшмәним көр нечә мүддәтди бағымдан јапышыб,
Чәмәнимдән, дүзәнимдән, булағымдан јапышыб.

Топхана орманынын шөвгү башындан чыхмыр,
Палыдымдан, вәләсимдән, говағымдан јапышыб.

Өзүнүн нур сача билмир дејә солғун чырағы,
Гарабағ мүлкү тәкин чилчырағымдан јапышыб.

Ағлын олсун, кәл одумдан, очағымдан әл чәк,
Әлини јандырачагсан очағымдан јапышыб.

Натәмиз вүр-вүчудундан ели пак етмәкчин
Говарам мән сәни бир күн јарағымдан јапышыб.

Сәнә јалвармајырам, әмр едирәм, кетсә белә,
Мәнә сән јалварачагсан ајағымдан јапышыб.

Шаһинәм, олса лүзум, гаплана дөнмәм бир күн,
Мәни кәл силкәләмә сән будағымдан јапышыб.

«Беш күн өмрүн нечә әфсанәси вар,
Ешги вар, бадәси, пејманәси вар» *,

Бағчанын күлләри вар јүзләрлә,
Күлләрин сән тәки шаһанәси вар.

Тапмадым бағда кәзиб мән нанә,
Зүлфүнүн, бәһ ,нә гәдәр нанәси вар.

Меји тәчрид елејәк аләмдән,
Меји вардыр дејә мејханәси вар.

Мәни мәст етди гызылкүл гохусу,
Күлүнүн, еј пәри, мәстанәси вар.

Мәнә бәнзәр шамы јох дүнјанын,
Сәнә бәнзәр нечә пәрванәси вар?

Чаһанын Мәчнуну вар Шаһинтәк,
Кәтирин зәнчири, диванәси вар.

---

* Бејт Һүсејн Чавидиндир.

«Истәсән көнлүм кими зүлфүн пәришан олмасын
Ол гәдр чөвр ет мәнә аһ етмәк имкан олмасын»

Мирзә Әләкбәр Сабир

Ја илаһи, өјлә ет јурдумда әфған олмасын,
Гој мәним Азәр дијарым әфғаныстан олмасын.

«Дәрд вар —дәрман да вардыр» сөјләјибләр чох заман,
Ја илаһи, горхурам мән дәрдә дәрман олмасын.

Ја илаһи, дүшмәним вардыр мәним шејтансифәт,
Ја илаһи, шејтана һеч јанда мејдан олмасын.

Ја илаһи, безмишик пис нијјәтиндән бәс гәдәр,
Гој һәгигәт бәлли олсун, гојма бөһтан олмасын.

Ја илаһи, ач хәмирдән јоғрулубдур күндәси,
Гој әдунун хисләти аләмдә пүнһан олмасын.

Ја илаһи, доғрулуг, дүзлүк јар олсун дүнјада,
Әјри мәсләк, әјри гајә, әјри виҹдан олмасын.

Ја илаһи, «Ла илаһә...» сөјләјир Шаһин мүдам,
«Ла илаһә...» сөјләјән кәсләр пәришан олмасын.

Гој дувағсыз көрүнә ај јенә,
Сачыны кәрдәнинә јај јенә.

Пај верәрдин мәнә һеј лүтфүндән.
Гисмәт олсун мәнә бир пај јенә.

Деди ҹанан мәнә: — Пај вахтымыдыр?
Чулғајыб јан-јөрәни вај јенә.

Јетмиш ил олду бәла әјјамы,
Һава ган ағлајыр, еј вај, јенә.

Чох шүкүрләр ки, ингилаб битди,
Чағырылмаз ки, гурултај јенә?

Мән дедим: — Гыш битәҹәкдир һөкмән,
Кәләҹәкдир, көзәлим, јај јенә.

Зај олуб чох күнүмүз гүрбәтдә,
Олмасын күнләримиз зај јенә.

Әл үзәк биз дәли бәдбинликдән,
Көзәл әјјамлары кәл сај јенә.

Дедиләр: — Шаһин әҹәб никбиндир,
Вармыдыр Шаһинә һәмтај јенә?

«Бүлбүли-тәб'им кенә өзкә нәва башлајыб» *,
Чүнки, севинчим кедиб, инди чәфа башлајыб.

Нолду ки, бирдән-бирә кетди мәним дилбәрим?
Дөнмәси үчүн кери күндә дуа башлајыб.

Чыр јахамы, еј әлим, вур көзүмә-башыма,
Инди чәза вахтыдыр, инди чәза башлајыб.

Јох һәвәсим ше'рә дә, гыз кими илһам күсүб,
Вај, фәләкәт келиб, вај бәла башлајыб.

Мән нечә нәзм ејләјим мусигили бејтләри?
Бир дә гәзәл јазмарам, инди һеча башлајыб.

Бәһ!.. Белә мән зар икән кәлди көзәл дилбәрим,
Галмады бәдбинлијим, чанда шәфа башлајыб.

Јохду дәва, еј тәбиб, дәрдимә чохдан бәри,
Бусә илә, ешг илә инди дәва башлајыб.

Шаһина, вурмуш јенә ешг һавасы башыма,
Әгл башымдан чыхыб, башда һәва башлајыб.

---

* Мисра Әбүлгасым Нәбатининдир.

Јенә кендән бахырам севкили чанан тәрәфә,
Мәни ким јоллады, јарәб, јенә һичран тәрәфә?

Јара бахдыгча дејәрдим «О, мәләкдир шәксиз,
Санки, көјдән дүшүрүбләр ону инсан тәрәфә».

О мәләк галды тәәччүб ки, фәләк һиддәтлә
Мәни бир топ сајағы туллады шејтан тәрәфә.

Инди јурдумда һәзин јар, мән исә гүрбәтдә,
Бахырам һәсрәт илә Азәрибајчан тәрәфә.

Дејирәм каш ки, һәгигәтдә олајдым шаһин,
Јетирәјдим өзүмү инди о чејран тәрәфә.

Вар иди ибни-Салам адлы бир әғјар, бир Гејс,
Әғјара бахды фәләк, бахмады гылман тәрәфә.

Из гојубдурму өзүндән о Бөјүк Диванә?
Бахырам зәнд илә һәр јердә бијабан тәрәфә.

Мәчнунун гәбрини бир кәс арамыр, еј Шаһин,
Кедәрәм мән, нәсиб олса, Әрәбистан тәрәфә.

Бир чај вар ики Азәрибајҹан арасында,
Бир бағ бөлүнүбдүр ики бағбан арасында.

Бағбанмы дедим, бағмы дедим, сәһв еләдим мән,
Бир аһу галыбдыр ики гаплан арасында.

Бәсдир нә гәдәр дөзмәк олар мөһнәтә, залым,
Одланды ҹаным аһ илә әфған арасында.

Баис ким олубдур бу ишә? Кимдәди нөгсан?
Гејб олду әдаләт нечә нөгсан арасында.

Тарих боју зүлм етмәлими инсана инсан?
Јарәб, нә бәладыр белә инсан арасында?

Вар өјлә адамлар ки, күлүм, онлара әсла,
Јох фәрг гарышгајла Сүлејман арасында.

«Зүлфи-сијәһиндән кәсилирми дили-шејда?
Бир рабитәдир ҹан илә ҹанан арасында» *.

Дағ Фәрһада дүшмүш, дәли Мәҹнунә бијабан,
Галдым мән исә дағла бијабан арасында.

Даим чағырыр Шаһини һиҹран да, вүсал да,
Кечмәкдә өмүр вәсл илә һиҹран арасында.

---

* Бејт Шејхүл-ислам Јәһја Әфәндининдир (XVII әср османлы шаири).

Вәтән уғрунда вәтәнпәрвәр чох,
Гәһрәман чохду, икид чох, нәр чох.

Амма, әлбир дејилик, бир дејилик,
Бу сәбәбдән бу вәтән көјнәр чох.

«Әҹнәби сејрә балонларла чыхыр..» *,
Чох јаныб Мирзә Әли Әкбәр, чох.

Кәзирәм күлшәни, бүлбүлләр аз,
Лалә чох, нәстәрән, сәнубәр чох.

Әсл Ашиг көзә аз дәјмәкдә,
Һүри чохдур, пәри чох, дилбәр чох.

Нечә ки, Ајла Күнәш ваһиддир,
Амма, көјләр долудур, үлкәр чох.

Чох тәәссүф ки, гәзәлхан аздыр,
Шүкүр олсун ки, гәләм-дәфтәр чох.

Зәр азалмагдады, мис артмагда,
Зәркәр аз-аз тапылыр, мискәр чох.

Шаһина, әғјара еjһам вурма,
Башына вурмаг үчүн гәмбәр чох.

---

* Мирзә Әләкбәр Сабир

«Дилдә ешги—ләби—чанан бир олур,
Тәндә, еј руһи-рәван, чан бир олур»

Әһмәд Фасеһ Дәдә
(XYIII әср османлы шаири)

Әсл Ашигләрә чанан бир олур,
Севишәнләр икидир, чан бир олур.

Олса һәркаһ әдаләт бәрпа,
Бир заман Азәрибајчан бир олур.

Бирлик уғрунда кәрәк чәнкә кирәк,
Севкилим, бизләрә мејдан бир олур.

Әминәм мән, елә бир күн кәләчәк,
Дејәчәкләр ки, мүсәлман бир олур.

Бир вәтәндир мәнә чанан, бир сән,
Ики чананәјә гурбан бир олур.

Саф мәһәббәт сөзүнүн хәстәсијик,
Биз тәкин хәстәјә дәрман бир олур.

Деди чанан ки, гәзәлхан чохдур,
Шаһина, јахшы гәзәлхан бир олур.

«Карвани-дилү-чан олду рәван сән кедәли,
Нә гәриб олмушам, еј мониси-чан, сән кедәли»

Әһмәд паша Вәлијуддиноғлу

Јахшы һалым, көзәлим, олду јаман сән кедәли,
Башладым ејләмәјә күндә фәған сән кедәли.

Билирәм, дүнја көзәлләрлә әзәлдән долудур,
Мәнә бомбош көрүнүр амма чаһан сән кедәли.

Инанан јохду мәним зәррә дә Мәчнунлуғума,
Хәлгә диванәлијим олду әјан сән кедәли.

Варды ај, варды күнәш, вар иди улдуз сејри,
Бүрүјүб индисә һәр јаны думан сән кедәли.

Чаным илһамә кәләрди һәвәсиндән, чанан,
Нә һәвәс галды, нә тәб галды, нә чан сән кедәли.

Сөјләјәрдик ки, «чәтин бир даһа һичран көрүнә»,
Көзәлим, һичранымыз кәлди асан сән кедәли.

Мәндә һәр вахт сәнин көрдүјүн һаләт јохдур,
Нә үмид һаләти галмыш, нә күман сән кедәли.

Һара кетсин кәрәсән инди бу Шаһин Фазил?
Тапмајыр санки мәкан ичрә мәкан сән кедәли.

Ешг одундан чан јаныр, пәрванә олмаг пис дејил,
Ичмәдән меј, јар илән мәстанә олмаг пис дејил.

Еј гәзәлхан, бәсди јаздын һәзздән, чәнк вахтыдыр,
Гәһрәманлыг көстәриб, әфсанә олмаг пис дејил.

Инди чүр'әт вахтыдыр, иш вахты, гејрәт вахтыдыр,
Чүмлә гејрәтсизләрә биканә олмаг пис дејил.

Дава дағлыг бир дијарда, * башчылар мәркәздәдир,
Һәрбә шәхсән әзм едиб, мәрданә олмаг пис дејил.

Өрнәк олсун гој бизим рәһбәрләрә Шаһ Исмајыл,
Шаһ бабам, еј шаһ бабам, шаһанә олмаг пис дејил.

Чанда мөһкәм јер тутуб ел севкиси, чан мүлкүнү,
Севки абад етмәсә, виранә олмаг пис дејил.

Ешгә верчәк көнлүнү мәшһур олубдур бир әрәб **,
Шаһина, Мәчнун кими диванә олмаг пис дејил.

---

* Гарабаға ишарәдир.
** Мәчнун.

Јатаглар јох, отаглар јох, бу күн мејдан мәкан олсун,
Оғуллар пәһливан олсун, оғуллар гәһрәман олсун.

Кирибдир дүшмәним чәнкә, јетишмишдир сынаг дөврү,
Кәрәк һәр бир вәтәндашә бу күнләр имтаһан олсун.

Шушам матәм либасында, бу күн Ханкәнди мөһнәтдә,
Һаны Бабәкләрим кәлсин, пәнаһым Чавидан олсун.

Дөјүш вахты чәкиб хәнчәр кириб мејданә әлбәттә,
Кәрәк Шаһ Исмајылтәк һөкмранлар һөкмран олсун.

Хилас олсаг нифаглардан, севинник иттифаглардан,
Илаһи, гојма Од јурдум мәбада Чалдыран * олсун.

Јазыблар «чох јаман олмуш Чаһаншаһ» **, вар мәним шәкким,
О чүр көјчәк гәзәлләр саһиби санмам јаман олсун.

Алағлардан тәмизләнсин кәрәк јурдум гәтијјәтлә,
Вәтән дөнсүн күлүстанә, бу Шаһин бағибан олсун.

---

* Чалдыран—Шаһ Исмајыл вә Султан Сәлимлә 1514-чү илдә Тәбриз јахынлығындакы ганлы дөјүшүн баш вердији мәкан.
** Чаһаншаһ—мәшһур Гарагојунлу һөкмдары, шаир.

Кәлди баһар, битди битәнләр јенә,
Көр нечә күлләнди чәмәнләр јенә.

Вәчдә кәтирмиш јенә күл бүлбүлү —
Көз-көзә дурмуш севишәнләр јенә.

Гәлбә һәвәс, көзләрә кәлмәкдә нур,
Үзләрә күлмәкдә сүсәнләр јенә.

Чошду көнүлләр, јенә ган гајнады,
Севкиләрә далды севәнләр јенә.

Тәрк еләјиб бир пара инчиклији
Бәһ, барышырлар күсүшәнләр јенә.

Исмајылым дүшдү јада, Бабәким...
Вармы көрән өјлә әрәнләр јенә?

Архајын иди даг өтүб *, чај кечән **,
Архајын олсајды кәләнләр јенә.

Әзм еләјәрдик Бакыдан Тәбризә,
Тәбризә кетсәјди кедәнләр јенә.

Јохду шимал, ја ки, чәнуб сөһбәти,
Һеј јада кәлмәкдә өтәнләр јенә.

Бир вәтән — олмушдур ики, Шаһина,
Бирләшә билсәјди вәтәнләр јенә!..

---

* Савалан дағы.
** Араз чајы.

«Дәрду-гәми-һичрандан гүрбәтдә пәришанәм», *
Әввәлки һалым јохдур, гүввәтдә пәришанәм.

Күнләрлә вуруб чәһ-чәһ бүлбүллүк едәрдим мән,
Лал олду дилим, ејваһ, сөһбәтдә пәришанәм.

Тез јаз, сәнә ким јазмыш күјә арабир шадәм?
Һәсрәтдә үрәк күлмәз, һәсрәтдә пәришанәм.

Гап-гарә гаралдым мән зүлфүн кими һирсимдән,
Әлбәттә пешиманәм, әлбәттә пәришанәм.

Аллаһ буна шаһиддир, валлаһ, буна шаһиддир,
Ашкарда пәришанәм, хәлвәтдә пәришанәм.

Сөз јох ки, сөзүм күлмүр, күнләрлә үзүм күлмүр,
Кәл көр ки, зијафәтдә, ишрәтдә пәришанәм.

Шаһин, о гәдәр мән ки, никбинлијә мунисдим
Һәтта, галыб һејрәт дә һејрәтдә, пәришанәм.

---

* Мисра Аббасгулу аға Бакыханов Гүдсининдир.

«Көрмәјә јары күлүстанә дүшүбдүр јолумуз,
Тутитәк бир шәкәристанә дүшүбдүр јолумуз» *.

Әфганыстан нечә вахтдыр «Фәғаныстан» олмуш,
Узун илләр «Фәғаныстанә» дүшүбдүр јолумуз.

Гарабағ торпағы уғрунда чәһад лазымдыр,
Шаһ Хәтајим, јенә мејданә дүшүбдүр јолумуз.

Јар илән сејрана чыхмаг һәвәсијлән мәстәм,
Амма, рө'јадә о сејранә дүшүбдүр јолумуз.

Бахырам һеј сизин ејванә тәрәф мән күчәдән,
Күчәдән дүз сизин ејванә дүшүбдүр јолумуз.

Күнләрин бир күнү дөнсәм мән әкәр Мәчнунә,
Көрәчәкләр ки бијабанә дүшүбдүр јолумуз.

Олмасан сән мәнә гисмәт, олачаг көнлүм ган,
Јохса, еј меһрибаным, ганә дүшүбдүр јолумуз?

Ун јағыбдыр елә бил сачларыма еј Шаһин,
Зәнн едирләр ки, дәјирманә дүшүбдүр јолумуз.

---

* Бејт Мир Меһди Сејидзадәниндир.

«Һәр сиришким шәби-һичран, демә ким, гандыр бу,
Зәррә-зәррә шәрари-атәши-һичрандыр бу» *.

Охујан ше'рими, ејваһ, дејәчәкдир белә:
Фәләјин чөврүнә гаршы јенә үсјандыр бу,

Нејләјим, гисмәт олубдур мәнә һичран бол-бол,
Санмајын адичә бир налә ди, әфғандыр бу.

Ингилаб мүддәти Кабулда идим, көрдүм мән,
Әфганыстан ки, дејилдир, Фәғаныстандыр бу.

Күндә гырғын, тәләфат, күндә өлүм, күндә гада,
Ингилаб белә олурмуш демә, ган-гандыр бу.

Гәтл едир, сүркүн едир рәһбәри рәһбәр **, һејһат,
Мәкәр Аллаһ буну көрмүрмү ки туғјандыр бу?!

Нә гәдәр Јер күрәсиндән јағачаг күллә көјә?
Нә заман сејләјәчәкләр ки күлүстандыр бу?

Көрәсән, белә олублармы адамлар һәр вахт?
Сөјләдим мән бахараг чох кәсә: Шејтандыр бу.

Адәм олмаг мәни бездирди нәһајәт, Шаһин,
Гој десинләр даһа адәм дејил, инсандыр бу!

---

* Бејт Мәһәммәд Фүзулининдир.

** Әфганыстанда Һәфизулла Әмин тәрәфиндән Нур Мәһәммәд Тәрәкинин өлдүрүлмәсинә, вә Нәчибулла тәрәфиндән Бәбрәк Кармәлин Москваја сүркүн едилмәсинә ишарәдир.

«Көнүл әсири-ләби-нушхәнд олуб галмыш,
Мәкәс кими ки, кирифтари-гәнд олуб галмыш» *

Бахырам әғјара чох разыды рәфтариндән,
Јенә әввәлки тәкин худпәсәнд олуб галмыш.

Бу гәдәр һәчв олунур, зәррәчә тә'сир еләмир,
О дүзәлмәз дәхи әсла, һәпәнд олуб галмыш.

Нә үсулнан сәни чәзб етмишәм Аллаһ билир,
Үсулларым сәнә тәк, јар, фәнд олуб галмыш.

Мәни сәндән гопаран гүввә јох тәбиәтдә,
Голларын бојнума, чанан, кәмәнд олуб галмыш.

Диндирирсән мәни һәр ләһзә ширин дилләә, күлүм,
О ширин дил мәним ағзымда гәнд олуб галмыш.

Демәјин Шаһинә бүлбүл, белә бүлбүлмү олар?
О фәгәт бир күлә күлшәндә бәнд олуб галмыш.

---

* Бејт Вәчди бәј Румининдир.

Додаг, чанан, шәкәрләнмиш, шәкәр, бәһ, шәккәр үстүндә,
Синән зүлфнән чәпәрләнмиш, чәпәр вар мәрмәр үстүндә.

Вүсал вар—һичрә дөзмәкдә, фәраг вар—вәсли әзмәкдә,
Хәјаллар көјдә кәзмәкдә, гәләмләр дәфтәр үстүндә.

Күлүшсүз вар, күлүмсәр вар, фәрәһ вар, һијлә вар, шәр вар,
Јерин үстүндә үлкәр вар, нә вар бәс үлкәр үстүндә?

Өмүрләр вар—кәдәрләнмиш, өмүрләр вар—бәһәрләнмиш,
Өмүрләр вар—зәһәрләнмиш, зәһәр вармыш зәр үстүндә.

Кәләр рәһбәр—кедәр рәһбәр, дәмбәдәм һөкм едәр рәһбәр,
Мәкәр билмирми һәр рәһбәр вар Аллаһ рәһбәр үстүндә?

Чанымдан хәнчәрин кечсин, јаваш санчма, дәрин кечсин,
Дәфн гојма сәрин кечсин, јас олсун «Шүштәр» үстүндә.

Бу Шаһиндән мәзар галсын, мәзарда аһүзар галсын.
О хәнчәр јадикар галсын, ганым вар хәнчәр үстүндә.

Бир көздә: гаранлыгды фәгәт, гәмди бу дүнја,
Бир көздә: шәфәг далғалы аләмди бу дүнја.

Бир көздә: мәшәггәт долу, зилләт долу бир јер,
Бир көздә: тәравәтлиди, хүррәмди бу дүнја.

Бир көздә: бүтүн сирри олубдур ачыг-ашкар,
Бир көздә: сеһр мүчрүсү, мүбһәмди бу дүнја.

Бир көздә: бүтүн мүшкүлатын һәллинә гадир,
Бир көздә: чәтинлик долу аләмди бу дүнја.

Бир көздә: һәми һүријә, һәм гылмана малик,
Бир көздә: әзијјәтди, чәһәннәмди бу дүнја.

Бир көздә: гијамәт күнүнүн дәһшәти парлар,
Бир көздә: поладдан дәхи мөһкәмди бу дүнја.

Бир көздә: дөнүб көз нуруна зүлмәти јармыш,
Бир көздә: донан көз јашытәк нәмди бу дүнја.

Фырланса мүдам, Шаһинә сәрсәм дејәчәкләр,
Фырланмада күндүз-кечә, сәрсәмди бу дүнја.

«Көнлүм јенә мин шөвг илә, чанан, сәни истәр,
Анд олсун әзиз чанына ки, чан сәни истәр». *.

Һеј тәнкә кәлиб нәфси ити овчу әлиндән,
Тәрлан сәни, аһу сәни, чејран сәни истәр.

Кирчәк бағә, күлләр сәнә, сән күлләрә һејран,
Нәркиз сәни, занбағ сәни, рејһан сәни истәр.

Дар күн нечә илдир бизи бәрк һәлгәләјибдир,
Шаир, нә гәзәл вахтыды, түғјан сәни истәр.

Чананәләрин вәсфини етмәк даһа бәсдир,
Чәк хәнчәри гындан, јери, галхан сәни истәр.

Дүшмәнләримиз дағ-дашы һәм күлләјә тутмуш,
Топханәдә ** топсуз галан орман сәни истәр.

Шаһин, Гарабағ чәбһәсинә әзм елә дәрһал,
Ләшкәр сәни, сәнкәр сәни, мејдан сәни истәр.

* Бејт Сүлејман Рүстәминдир.
** Гарабағын Топхана мешәси.

Ибраһим Таһирә нәзирә

Еј Губам, хатирәләр галды гучаглар долусу,
Адыны чәкмәдәјәм күндә додаглар долусу.

Вар иди јајда сәринлик бизә Гудјал бојда,
Гышда Шаһдағ сојуғу варды отаглар долусу.

Көрмәдим мән бабамы, амма һәзин јаддашда,
Нәнәмин лајлајы һәкк олду гулаглар долусу.

Дәдәмин шалварынын чибләри бомбош, амма,
Зәр көрәрдим јухуда сахсы чанаглар долусу.

Пајыз олчаг, долушуб бағлара гарәтчи кими,
Кәтирәрдик евә һеј мејвә папаглар долусу.

Анамын тәндири јандыгда кәләрдик һәззә,
Исти тәндир чөрәји варды табаглар долусу.

Көзләшәрдик булаг үстүндә көзәл гызларла,
Төкүлүб сөзләримиз галды булаглар долусу.

Гоча Одлар дијарым одлу әрәнләр јетириб,
Нахчыванлар, Гарабағлар, Гарадағлар долусу.

Гочалыгдан килејим вар уча Шаһдағ бојда,
Бир заман чанда алов варды очаглар долусу.

Хан чинар тимсалы мөһкәмди чаным, еј Шаһин,
Чичәјим солмададыр инди будаглар долусу.

Һеч кәсдә хејирхаһ нәзәримтәк нәзәр олмаз,
Ешг Ашигијәм, ешгә нәзәр мүхтәсәр олмаз.

Вардыр дәјәрим варлы адамлар сырасында,
Ешгим, тәки гијмәтли дәјәртәк дәјәр олмаз.

Һеч ким демәсин гој мәнә «чанана нөкәрсән»,
Чанана нөкәрлик еләјән кәс нөкәр олмаз.

«Еј лә'ли шәкәр, чох јемишәм Мисր нәбаты,
Һәркиз ләби-ширинүвә бәнзәр шәкәр олмаз» *.

Олмушса да һөрмәт мәнә әфган дијарында,
Билдим ки, јад елләрдә адам бәхтәвәр олмаз.

Илләрлә кәзиб гүрбәти һичран күлү јығдым,
Дәрвиш дә мәнимтәк бу гәдәр дәрбәдәр олмаз.

Јарәб, һамыја ешг мүјәссәр олачагмы?
Ешг олса мүјәссәр һамыја, гәм-кәдәр олмаз.

Һәркәһ кәсилмәзсә гәним гоншуја гоншу,
Бағларда, бағатларда, а Шаһин, чәпәр олмаз.

---

* Бејт Сејид Әзим Ширванининдир.

«Бир мәлаһәт күлшәниндә јари көзләр көзләрим,
Бәһри-дүрр гәввасијәм, мирвари көзләр көзләрим» *.

Сән дә Ашиг, мән дә Ашиг, сәндә севда, мәндә ешг,
Һәмкарымсан, көл көрүм, һәмкари көзләр көзләрим.

Анлајырсан бирчә сөздән сән нәләр фикримдә вар,
Дилбиләнсән, дилбилән дилдари көзләр көзләрим.

Јусиф олсам вар Зүлејхам, Сән'ан олсам — Хуммарым,
Көз Зүлејха көзләмәз **, Хуммари көзләр көзләрим.

Һәр бахышдан, һәр нәзәрдән олмарам мәстанә мән,
Һүшјарам, еј севкилим, һүшјари көзләр көзләрим.

Гәсбкарлар торпағымдан чәкмәјирләр нәфсини,
Бабәкимтәк гәһрәман сәрдари көзләр көзләрим.

— Сән гәзәл мүлкүндә,—чанан сөјләди, —ме'марсән,
Ме'мар олдун, Шаһина, ме'мари көзләр көзләрим.

---

* Бејт Һачы Рәһим Вәһидининдир (XIX әср).

** Зүлејха бир сыра шәрг дастанларында шәһвәт вә мәкр мүчәссәмәсидир.

Лал ол јенә, еј гәнгәһә, Шаһин гәһәр истәр, —
Тале мәни дәрвиш кими һеј дәрбәдәр истәр.

Гәлб көзләримә ејләди өртүлмәји фәрман,
Киприкләрә «бағлан» деди көзләр, чәпәр истәр.

Бирдән-бирә көнлүм фәрағә е'тираз етди,
Билдим нә сәфәр мејлинә дүшмүш, нә зәр истәр.

Бәсдир, даһа гүрбәтләрә мејл етмәрәм, һичран,
«Бах, бах» дејә мәндән улу Шаһдағ нәзәр истәр.

Өз јурдуму кәзмәк мәнә илһам верәчәкдир,
Сәјјаһ кимијәм мән јенә, сәјјаһ кәһәр истәр.

Һејһат, Бабадағдан јана ат сүрмәмишәм мән,
Көнлүм нәләр истәр, нәләр истәр, нәләр истәр.

Еј севкили чанан, шәкәрсән дејә, бир күн
Шаһин дөнәчәк тутијә, тути шәкәр истәр.

«Фəрјад ки, дөвранын əјјами хəраб олмуш,
Əфсус ки, əјјамын əнчами əзаб олмуш».

Газым аға Салик (XIX əср)

Гүрбəт мəнə, еј дилбəр, дəрд олмуш, əзаб олмуш,
Һалым бу сəбəбдəн дə иллəрлə хəраб олмуш.

Һеч мəндə дөзүм јохдур, һичранə сөзүм јохдур,
Əввəлки көзүм јохдур, гəлб амма кабаб олмуш.

Даг вар ки, күлəксиздир, бағ вар ки, чичəксиздир,
Күл вар ки, кəрəксиздир, күл вар ки, күлаб олмуш.

Кəс вар ки, əјилмəздир, сөз вар ки, дејилмəздир,
Тут вар ки, јејилмəздир, тут вар ки, дошаб олмуш.

Аг дəфтəри аг гојма, дəфтəрлəрин, еј шаир,
Бир күн көрəчəклəр ки, бир јахшы китаб олмуш.

Севдаја ачар олду бир бусə тəмəннасы,
Сандым ки, күнаһ етдим, көрдүм ки, сəваб олмуш.

Мəчнунə бəрабəр ким? Ешг мүлкүнə сəрвəр ким?
Мəчнун деди рө'јадə «Шаһин мəнə баб олмуш».

Нə мүсибəтди бу, Аллаһ, бизə дөвран ејлəр? —
Јенə јурдумда мүхалифлəримиз ган ејлəр.

Нə фəлакəтди бу, јарəб, нə бəладыр мүдһиш?
Анбаан, дəмбəдəм əһвалы пəришан ејлəр.

Гоншумун абрына чохдан бəри шəкким варды,
Бүсбүтүн инди һəјадəн өзүнү јан ејлəр.

Мəрми дəјчəк јерə, дашлар гуш олуб санки учур,
Күллə инсанлары ал ганлара гəлтан ејлəр.

Мəн кəрəк инди гəлəм јох, əлə хəнчəр көтүрүм,
Аси көнлүм јенə Мəчнун кими əфган ејлəр.

Бахмајыб мəн бу аһыл синнə кəрəк чəнк елəјəм,
Да'ваны сејр елəмəк шə'нимə нөгсан ејлəр.

Бəллидир алəмə—Шаһиндə Хəзəр хислəти вар,
Каһ сакитчə дурар, каһ да туғјан ејлəр.

«Еј бади-сәба, мәндән ол јарә сәлам ејлә,
Дәрдү-әләмим билдир дилдарә, сәлам ејлә» *.

Сәрдар бизә Мәчнунмуш, мөвзун гәләмим, јаз, јаз,
Јаз, мән кими әскәрдән сәрдарә сәлам ејлә.

Ашигләрә әрз олсун алгышларымыз бол-бол,
Бир дәм демәрәм, еј дост, әғјарә сәлам ејлә.

Дағлар шаһы Шаһдағә һөрмәтлә салам чатдыр,
Тә'зим едиб иззәтлә Гошгарә сәлам ејлә.

Күл бағбана миннәтдар, бағбан күлә миннәтдар,
Бағбанә салам чатдыр, күлзарә сәлам ејлә.

Әһдимдә вәфадарәм, илгарә үмидварәм,
Алгыш јетириб әһдә, илгарә сәлам ејлә.

Ешг елмини дәрк ејлә, ешг елми мүәммадыр,
Ешг ичрә бу Шаһинтәк пәркарә сәлам ејлә.

---

* Бејт Молла Вәли Видадинındир.

Сармајыбдыр гәлбими бир зәррә һәм чан гајғысы,
Чүнки, јер тутмуш бүтүн чисмимдә чанан гајғысы.

Ајрылыгдан хәстәләндим, Лоғманым јурдумдадыр,
Сеһр илән инсан сағалмаз јохса Лоғман гајғысы.

Мәндә сәрвәт мејли јох, чаһилдә сәрвәт мејли вар,
Мәндә—чанан гајғысы, чаһилдә—мәрчан гајғысы.

«Еј мүсәлманлар, булун ахыр мәнә бир чарә ким,
Күфрә дөндәрди мәни ол намүсәлман гајғысы» *.

Һәм никарсыз галмышам мән, һәм дијарсыз галмышам—
Чанда вардыр һәм шәкәр, һәм шәккәристан гајғысы.

Бир дејилдир, беш дејилдир, мәндә мин-мин гајғы вар,
Мәндә тачик, мәндә өзбәк, мәндә әфган гајғысы.

Еј фәләк, бир көр ки, чанан һардадыр, мән һардајам?
Шаһина, һәр гајғыдан мүшкүлмүш һичран гајғысы.

---

* Бејт Кишвәрининдир. (XY әср).

Интизардан олмушам зар, интизар олмаз мәнә.
Инди әфған, инди фәрјад, инди зар олмаз мәнә.

Чүнки, јандырмыш мәни илләрлә һичран тонгалы,
Бир дә јанмаг кизли-кизли ашикар олмаз мәнә.

Олмајыбдыр бүлбүл олмаг мејли мәндә, еј күлүм,
Шаһинәм мән, бүлбүл олсам, е'тибар олмаз мәнә.

«Дәрди-һичриндә мәнә јар олмады сәбрү-гәрар,
Сән мәнә јар олмајынча, кимсә јар олмаз мәнә *.

Чох гәзәл вардыр ки, јохдур ләззәти бир зәррә дә,
Һәр гәзәлхандан Сүлејман **, Бәхтијар ***, олмаз мәнә.

Үч «Гәзәл диваны» јазмышдым гәлиз, вердим јелә,
Јахшы билдим, һәр гәзәлдән јадикар олмаз мәнә.

Өмрүмүн сон фәсли чохдан башланыбдыр, Шаһина,
Јаз јај олду, јај пајыз, гыш—новбаһар олмаз мәнә.

---

* Бејт Һамидининдир (XY әср).
** Сүлејман Рүстәм.
*** Бәхтијар Ваһабзадә.

«Дилбәра, дилдә сәнин меһри-рүхүн чан кимидир,
Шәрбәти-ләʼли-ләбин дәрдимә дәрман кимидир» *.

Күл гәләмдән ки, чыхыр күндә гәзәлләр, еј күл,
Шаирин дәфтәри дәфтәрми, күлүстан кимидир.

Һәр тикандан кәрәк азад елә јим мән гәзәли,
Бу гәзәл саһиби сөз бағинә бағбан кимидир.

Јанағын рәнки гызылкүллә кирибдир бәһсә,
Додағын рәнки гызыл дан јеритәк ган кимидир.

Дөндәрир шаирә ашигләри севда һәвәси,
Етмәмәк вәсф јары Ашигә нөгсан кимидир.

Узун илләр боју чананлыг едиб чананым,
Инди чанан мәнә чанан кими јох, чан кимидир.

Билирәм гуш дили шаһинлик едәндән сонра,
Деди јар: — Гуш дили ким билсә Сүлејман кимидир **.

---

* Бејт Шаһ Исмајыл Хәтајининдир.
** Рәвајәтә көрә, гушларын дилини билән бир һөкмран олмушдур.

«Еј ај илә күн үзүнә һејран кечә-күндүз,
Веј чәрхи-фәләк башинә гурбан кечә-күндүз» *.

Тәрк ејләјибән ишрәти, чанан, вурушаг кәл,
Көзләр сәни мејдан, мәни мејдан кечә-чүндүз.

Раһәт дејилик, һәззи пәсәнд ејләмәк олмур,
Көзләр көзә бахмагда пәришан кечә-күндүз.

Нејнәк, түкәнир һәвсәләмиз, гејзимиз артыр,
Хуршудбаны јурдунда ахар ган кечә-күндүз.

Топлар доларaг одла дағытмыр долу артыг,
Топлар охујур инсана мејдан кечә-күндүз. **.

«Тут—тазијә, — гач, — довшана» сөјләр јенә бәдхаһ,
Фырланмададыр көһнә дәјирман кечә-күндүз.

Шаһин, Гарабағ мәс'әләси һәлл олунарды,
Гојмур, доланыр ортада шејтан кечә-күндүз.

---

* Бејт Зајеи Бағдадининдир (XYI әср).

** Ермәни гулдурларын Гарабағын бир сыра шәһәр вә кәндләринә атдыглары дәлудағыдан топлара ишарәдир.

Севәнин хисләти ешг әһлинә пүнһан олмаз:
Јарыма ајрылыг олмаз, мәнә һичран олмаз.

Олмаз инсан ки, вәтән шөвгү башындан чыхсын,
«Олса, ол шәхсдә,—Сәһһәт деди, — вичдан олмаз».

«Һәр кимин вар исә затында шәрарәт күфрү,
Истилаһати-үлум илә мүсәлман олмаз». *

«Нөгсанын вар» десәм, алданма, күлүм нөгсандыр,
«Нөгсанын јохду» десәм мән сәнә, нөгсан олмаз.

Күлшәним—Азәрибајчанса, күлүм—сәнсән, сән,
Ашиг һәр бир күлә, һәр күлшәнә бағбан олмаз.

Әһдимиз өјлә олуб бәрк ки, сындырмаг ону,
Сәнә бир зәррә мүјәссәр, мәнә имкан олмаз.

Салмысан тилсимә, ја чадулајырсан мәни сән?
Нә сәбәб вар нәзәриндән нәзәрим јан олмаз?

Демисән «севкимиз уғрунда чаным гурбандыр»,
Белә гурбанә бу Шаһин нечә гурбан олмаз?

---

* Бејт Мәһәммәд Фүзулининдир.

Әфганыстанда бу һичран кәтириб чанә мәни,
Дөнмәсәм тез кери һәркаһ, салачаг ганә мәни.

Зәнкин өлкәмдә мәним ләʼл тапылмыр куја,
Ләʼлдән өтрү фәләк атды Бәдәхшанә * мәни

Бир тәрәфдән јапышыб гүссә, кәдәр бир јандан,
Чәкәчәкләр көрүрәм һәр бири бир јанә мәни.

Һәтта гарғыш да кирир шеʼримә һәрдән-бирдән:
Һичран олсун күнү ким салдыса һичранә мәни!

Гапан, еј көз гапағым, көрмәјә көзләр, јохса,
Пәриләр зәнн едәчәкләр јенә биканә мәни.

Чулғајыб чисмими, јарәб, елә бәдбинлик ки,
Көрмәјир кимсә бу виранәдә мәстанә мәни.

Бир шамам мән дили јанмыш, чырағам пилтәси јох,
Шаһина, јандыра билмир даһа пәрванә мәни.

---

* Бәдәхшан—бу сәтирләр мүәллифинин Әфганыстанда 1963—1966-чы илләрдә ишләдији вилајәт.

А мәләкләр, а фәләкләр, јетирин јарә мәни,
Јохса, адландырачаглар јенә бичарә мәни.

Нечә вахтдыр ки, фәрагдан јараланмыш гәлбим,
Нә гәдәр сәбр еләјим мән, басачаг јарә мәни.

Һамы јар илә кәзир бағдә мәндән гејри,
Бағибан гојмајачагдыр даһа күлзарә мәни.

«Гәми-рујијлә күнүзләр чијәрим ганә дөнәр,
Кечәләр зүлфи-хәјалијлә басар гарә мәни» *.

Партлајыб Гәзнидә ** бир гумбара бејрүмдә мәним,
Өлдүрәјди о заман каш о гумбарә мәни.

Ким дејиб «һәр шејә вар чарә өлүмдән башга»?
Дејәсән бирдәфәлик тәрк еләјиб чарә мәни.

Шаһина, мән нә гәдәр ашигә имдад етдим,
Амма јохдур јетирән кимсәнә дилдарә мәни.

---

* Бејт Бихуд Ширванининдир.
** Гәзни—Әфганыстанын кечмишдә Гәзнә адланан мәшһур шәһәридир.

12—1870

Елəдим мəн сəнə илгар, мəнə илгарын вар,
Көзəлим, бил ки, мəһəббəт варытəк варын вар.

Сурəтин јанды күнəштəк, демə јохдур сəбəби,
Буна олдумса сəбəбкар, сəбəбкарын вар.

«Севки һəр гəлбə бəзəкдир» дејə исрар етдин,
Мəн севиндим ки, сəнин севкидə исрарын вар.

Сəн шүар ејлəмисəн дилдə «сəдагəт» сөзүнү,
Ифтихар ет ки, сəдагəт тəки ме'јарын вар.

Адəм олмаздыса, олмазды бу алəмдə һəјат,
Јохса, һəвва, бу көзəл тəсдиги инкарын вар?

Енəрəк торпаға көјдəн јери абад етди,
Севин, еј дүнја ки, һəвва тəки ме'марын вар.

Шаһин, еллəрдə «Гəзəллəр» китабым кəзмəкдə,
«Əлиһејдəр дејəчəк нə чох хиридарын вар?» *

---

* Мисра Əлиһејдəр Талыбындыр.

Дилин шəккəр ширинликдə, дишин шəккəрдəн үстүндүр.
Кəламын нанə чөвһəрдəн, сөзүн чөвһəрдəн үстүндүр.

Синəн мəрмəрмидир? Јох, јох, гəлəт јазмыш гəзəлханлар,
Сојуг дашдыр чилаланмыш, синəн мəрмəрдəн үстүндүр.

Мəһəббəт гəлбимин нəгши, гəлəм гопмур варағлардан,
Мəһəббəт давадан јүксəк, гəлəм хəнчəрдəн үстүндүр.

Мəним бир Шаһдағым вардыр ки, чох дағлардан артыгдыр,
Мəним бир Гудјалым вардыр ки, јүз Көвсəрдəн үстүндүр.

Јаланлар евч алыр бол-бол, һəгигəтлəр фəған ејлəр,
Јалан керчəкдəн əскикдир, һəгигəт шəрдəн үстүндүр.

Сијасəтлəр едир чевлан, лəјагəтлəр олур тапдаг,
Нəдир сəрвəт, нəдир дөвлəт, лəјагəт зərдəн үстүндүр.

Əкəр сајсам, гəзəллəр јазмышам јүзлəрлə дəфтəрдə,
Китаб нəшр ејлə, еј Шаһин, китаб дəфтəрдəн үстүндүр.

«Дағ лаләсиіәм, чәнли дағ истәр јенә көнлүм»

Мирварид Дилбази

Зүлмәтди бу јерләр, чыраг истәр јенә көнлүм,
Дилбәр вәтәнимдән сораг истәр јенә көнлүм.

Јаддашдан итәнләр јенидән јадә дүшүбдүр,
Һөнкүртү вуруб ағламаг истәр јенә көнлүм.

Дүшмәнләримиз вар ки, чәкилмир Гарабағдан,
Дүшмәнләри јурддан узаг истәр јенә көнлүм.

Фәрман илә һәрчәнд силаһлар јығылыбдыр,
Олмазса түфәнким, чомағ истәр јенә көнлүм.

Һичран гијам етдикчә, адам шаир олармыш,
Долдугча вараглар вараг истәр јенә көнлүм.

Дағланды чаным Шаһдағы андыгча, бу гүрбәт
Бәсдир мәнә дағ чәкди, бағ истәр јенә көнлүм.

Бир кузә шәраб, бир сини, бир јар, ики бадә,
Һәм тар ола ки, тәмтәраг истәр јенә көнлүм.

Шаһин, охујардым јара мән күндә гәзәлләр,
Кипләнди додағым, додаг истәр јенә көнлүм.

«Әндишеји-зат гылмаг олмаз.
Билмәк бу јетәр ки, билмәк олмаз» *

Мән Кабула каш кетмәјәјдим,
Кетмәк нә бәла ки, кәлмәк олмаз.

Јарәб, бу нә гәмди кәлди, һәтта,
Күлмәк мәгамында күлмәк олмаз.

Олдум мән әмин тамам, а севки,
Чин сәддини башла дәлмәк олмаз.

Сағ галмағыма сәбәб сән олдун,
Сән сағ галачагсан, өлмәк олмаз.

Дилбәр вәтән ешги гәлбим ичрә
Олмуш елә һәкк, силмәк олмаз.

Шаһин, кәрәк олса, лап поладтәк
Сынмаг да олар, әјилмәк олмаз!

---

* Бејт Мәһәммәд Фүзулинидир.

Вагифанә

Дилбәр мәнә дилбәр нечә олмаз, нечә олмаз?
Ешгимлә күлүмсәр нечә олмаз, нечә олмаз?

Хошланса о чанан гәзәлимдән, бу гәзәлхан,
Сөз мүлкүнә сәрвәр нечә олмаз, нечә олмаз?

Дүзкүнлүјә чәһд ејләсә ешг ичрә һәр ашиг
Ешгиндә мүјәссәр нечә олмаз, нечә олмаз?

Әмр олса вәтән наминә, гејрәтли икидләр,
Өлкәмдә сәфәрбәр нечә олмаз, нечә олмаз?

Ким торпағыма гәсд еләјиб хәнчәр узатса,
Өз көксүнә хәнчәр нечә олмаз, нечә олмаз?

Һәзз олса мүјәссәр мәнә гүрбәтдә о јарсыз,
Һәзз дәрдә бәрабәр нечә олмаз, нечә олмаз?

Һичранда јанан Шаһинә, лап килли дә олса,
Гудјал сују Кәвсәр нечә олмаз, нечә олмаз?

Јарәб, көрәсән ешг оду һәр чанә дүшәрми?
Инкар еләмәк севкини инсанә дүшәрми?

Илләр боју ашигләрә әфсанә јазылды,
Мән бәндәјә һәм бир кичик әфсанә дүшәрми?

Еј ибни-Салам, һәр кәсә Лејла нәзәр етмәз,
Јандыр шамы көр һәр шама пәрванә дүшәрми?

Јүз јол демишәм: һәр кәсә Ашиг демәк олмаз,
Һәр бәндә олуб бәнд бијабанә дүшәрми?

Ешг бадәсинә мејл едиб олмазсам өзүм мәст,
Чананә мәним көксүмә мәстанә дүшәрми?

«Гәмзән ләбини дишләмәмиш ганими төкдү,
Ган ејләмәјән кимсәнә һеч ганә дүшәрми?» *.

Јад сөзләри тәкрар еләмәк һеј гәзәл ичрә,
Шаһин кими иззәтли гәзәлханә дүшәрми?

* Бејт Молла Пәнаһ Вагифиндир.

Еј гəлб, сағоллаш ки, сəфəр вахты јетишди,
Күн битди, гүруб башлады, шəр вахты јетишди.

Көз көрмəјəчəкдир бу көзəлликлəри, еј күл,
Киприклəрим өртүлдү, чəпəр вахты јетишди.

Аллаһ өзү јетсин дада, асудə јашардым,
Асудəлијим битди, хəтəр вахты јетишди.

Дəрд јохду, гүбар јохду, кəдəр јохду чанымда,
Дəрд келди, гүбар чошду, кəдəр вахты јетишди.

Рүсвај едəчəкдир мəни көз јашларым əлбəт,
Мəн нејлəјə биллəм ки, гəһəр вахты јетишди.

Шиддəтлə Фүзулим сајағы ағламағым вар *,
Еһ, һəззə нəзəр дəјди, нəзəр вахты јетишди.

Амма, үмидим вар ки, дөнəм күлшəнə бир дə,
Кəррəм јенə һичранə зəфəр вахты јетишди.

Јетдикдə шəкəрдəн дə ширин күнлəрə, Шаһин,
Пəһ-пəһлə дејəрсəн ки, шəкəр вахты јетишди.

---

* Мəһəммəд Фүзулинин «Сəн сөн, еј шəм, мəним ағламағым вар бу кечə» мисрасына ишарəдир.

Шаһин тəзəдəн учду, сəфəр дəрдинə дүшдү,
Хəлг өјлə күман етди ки, зəр дəрдинə дүшдү.

Сəрмəстлији бирдəн-бирə тəрк ејлəди көнлүм,
Хошһал иди, зар олду, гəһəр дəрдинə дүшдү.

Һəрдəн, көзəлим, ашигə һичран да кəрəкдир,
Гəлб һəззи кəнар етди, кəдəр дəрдинə дүшдү.

«һəр сөздə сəнə мəн шəкəрим сөјлəдијимчин,
Бичарə көнүл јанды, шəкəр дəрдинə дүшдү» *.

Севда елə чошғунду ки, севда көзə келди,
Севдаје нəзəр дəјди, нəзəр дəрдинə дүшдү.

Зај олду чичəк бағчада чаһиллəр əлиндəн,
Бағбан гурујуб галды, чəпəр дəрдинə дүшдү.

Ејшин јери көрсəнди фəраг түғјан едəркəн,
Ејш өјлə зəһəрлəнди, зəһəр дəрдинə дүшдү.

Һичран мəнə јаздырды гəзəллəр кечə-күндүз,
Шаһинди, гəзəлханды, əсəр дəрдинə дүшдү.

---

* Бејт Ираг кəркук шаири Осман Мəзлумундур.

Бәһ, јенә гәлбим мәним кәлди мәрам үстүнә,
Шаһини пәрванәтәк јоллады шам үстүнә.

Сөјләди:—Ашигләрә ешг һалалдыр, һалал,
Мән сәни көндәрмәрәм, бил ки, һарам үстүнә.

Һәзрәти-Адәм кими севки дә көјдән кәлиб,
Не'мәтидир Аллаһын, јағды адам үстүнә.

Ешг—үмиддир, үмид, ешг—инамдыр, инам,
Ешгә үмид ејләјиб, кәл бу инам үстүнә.

Әрз еләдим: —Севкидир үстүмүзә нур сачан,
Көндәрирәм сидг илән мән дә салам үстүнә.

Меј долу мејханәдән мән елә әл чәкмишәм,
Гонмајачаг диггәтим бир даһа чам үстүнә.

Мән муғамын дәмбәдәм тә'сири алтындајам,
Дә'вәт един Шаһини күндә муғам үстүнә.

«Кәрчи вүсалә дүшмүшәм, ејни вүсал ичиндәјәм,
Кәл нәзәр ејлә һалимә, көр ки, нә һал ичиндәјәм» *.

Күманымын күвәнчи вар,—севки тәкин бир инчи вар,
Һәр севәнин севинчи вар, мәнсә мәлал ичиндәјәм.

Үрәкдә налә, көздә нәм, һичран илән көрүшмүшәм,
Көр нә бәлаја дүшмүшәм, нә гијл-ү-гал ичиндәјәм.

Ешг гачагдырмы јенә? Мәндән узагдырмы јенә?
Вәсл олачагдырмы јенә? Мән бу суал ичиндәјәм.

Сорғу-суал гошун-гошун, гүссә-мәлал гошун-гошун,
Сәндә хәјал гошун-гошун, мәндә хәјал ичиндәјәм.

А севкилим, шалын гара, һичрдән игбалын гара,
Үзүндәки халын гара, мән дә о хал ичиндәјәм.

Бу Шаһинин а һакими, гаралмышам о хал кими,
Саралмышам һилал кими, санки һилал ичиндәјәм.

---

* Бејт Имадәддин Нәсимининдир.

«Еј әзәли ҹан илә ҹананымыз,
Ешги-рухүндүр әбәди шанымыз» *.

Бирләшә билмир һәлә Тәбриз—Бакы,
Чәкди узун көр нечә һиҹранымыз.

«Ҹан нечә тәрк ејләсин, еј ҹан сәни?» **,
Тәрк еләсә, ајрылаҹаг ҹанымыз.

Мүстәгил е'лан олунубдур тәзә,
Ҹар ола гој һәр јана е'ланымыз.

Гәсд еләјән јурдума, билсин буну:
Ҹанды бизә Азәрбајҹанымыз.

Јадлара мејдан олаҹаг, Бабәки,
Исмајылы көрмәсә мејданымыз.

Анд ичирик, «өлдү» олар, «дөндү» јох,
Ахса да селләр кими ал ганымыз.

Ешгдә түғјан едән ашигләрик,
Гәһр едәҹәк әғјары түғјанымыз.

Нөгсанымыздырса мәһәббәт бизим,
Гојма, күлүм, әксилә нөгсанымыз.

Сән вүсалы Шаһинә гурбан дедин,
Гурбан олум, кәлмәди гурбанымыз.

---

* Бејт Имадәддин Нәсимининдир.
** Мисра Имадәддин Нәсимининдир.

Ҹан ки, ҹанан наминә таб етмәјибдир, ҹан дејил,
Ким ки, шејх олду, чобанлыг етмәди, Сән'ан дејил.

Һәр сәфа бәхш ејләјән инсанлара — һал әһлидир,
Һәр ҹәфа хәлг ејләјән инсанлара—инсан дејил.

Ешг дәрдиндән һәкимләр ачмајыр баш, еј пәри,
Сөјлә, һәр дәрманјазан Лоғманмыдыр? Лоғман дејил.

Ајрылыглар ҹүрбәҹүрдүр, ајрылыгдыр һәр бири,
Ајрылыг вар—ајрылыг вар, һәр бири һиҹран дејил.

Әфганыстан дәрвишиндән е'тигад өјрәнмишәм,
«Ким ки, султан олду, дәрвиш олмады, султан дејил» *.

Өјлә кәсләр вар гәзәлдән кен дүшүбдүр, онлара,
Хаһишим хаһиш дејилдир, фәрманым фәрман дејил.

Милли ордум милли фәхримдир мәним, әмр ејләсин,
Бир гашыг гандан бу Шаһин һеч заман горхан дејил!

---

* Мисра Имадәддин Нәсимининдир.

Еј көз, бу гәдәр көзләмә, ҹанан даһа кәлмәз,
Тәрк ејләди ашикар сәни, пүнһан даһа кәлмәз.

Солмагда үмид күлләри, кәлсәјди кәләрди,
Кәлмәз даһа, ешг бағинә бағбан даһа кәлмәз.

Нырх өјлә чохалмагда ки, бајрам јада дүшмүр,
Ләғв етмәли гурбанлығы, гурбан даһа кәлмәз.

Бичарә көзәлләр әрә тојсуз кедәҹәкләр,
Даш-гаш тапылмаз даһа, мәрҹан даһа кәлмәз.

Чәкмәкми диләрсән ганымы шаһ дамарымдан?
Әл чәк бу дамардан, еј әҹәл, ган даһа кәлмәз.

Ҹананә кедәндән бәри кетмәкдәди ҹан да,
Ҹансызлашырам кет-кедә лап, ҹан даһа кәлмәз.

Дирчәлмәјимә бир даһа һеч бир күманым јох,
Дәрман тапылмаз даһа, Лоғман даһа кәлмәз.

Әфсус, дејәрдим ки, вүсал чыхмаз әлимдән,
Әфсус, дејәрдим ки, о һиҹран даһа кәлмәз.

Шаһин гушу көрҹәк дүшүнүн мән сағам, амма,
Гејс өлдү, Кәрәм јанды вә Сән'ан даһа кәлмәз.

Сөјләрдик әзәлләр «Белә дөвран тапылмаз,
Биздән савајы бәхтәвәр инсан тапылмаз».

Тә'риф мәрәзијлән елә пис күнләрә галдыг
Ҹансыз кимијик биз, бизә дәрман тапылмаз.

«Гурбан» дејилән бајрама әрз ејләјирик ки,
Ләғв ејләмишик биз сәни, гурбан тапылмаз.

Еј Молла Пәнаһ, биз дә мотал ешгинә дүшдүк,
«Әт-јағ әлә дүшмәз» нәди, ајран тапылмаз.

Ҹананәләрин овгаты пис, баш гарышыгдыр,
Әғјарса дөјүр башинә «ҹанан тапылмаз».

Бәсдир даһа, еј гәлб, бу ҹүр гышгырыг етмә,
Бәсдир, демәјәк бир даһа «имкан тапылмаз».

Тәрк етмәли бәдбинлији, никбинлијә доғру!
Бир күн бәзәнәр вәсл еви, һиҹран тапылмаз.

Шәфгәтлә мәләкләр бүрүјәр әләми бир күн,
Бир күн дејәрик вәҹд илә: Шејтан тапылмаз.

Һәр дәрдә мәһәббәтлә едәр чарә бу Шаһин,
Ҹанан деди:—Шаһин кими Лоғман тапылмаз!

Күндүз «Мән мүлки-ҹаһан, ҹаһан мәнәм, мән, Мән һәггә мәкан, мәкан мәнәм, мән» дејән Нәсимини охудум, кечә Аллаһ јухума кирди...

Аллаһ деди: «һөкмран мәнәм, мән,
Јер, Көј вә Ҹаһан, Ҹаһан мәнәм, мән.

Рәббәм мән, илаһијәм, худајәм,
Һәр дилдә бәјан, бәјан мәнәм, мән.

Лабүдсә мәкан, мәнәм сәбәбкар,
Мүтләгсә заман, заман мәнәм, мән.

«Мән атәши-ешги-нури-һәггәм,
Мусајә зәбан, зәбан мәнәм, мән» *.

Мусајә верән әса мән олдум,
Исајә һајан, һајан мәнәм, мән.

Мәсҹиддә дуа мәним дуамдыр,
Минбәрдә әзан, әзан мәнәм, мән.

«Јохдур јазыја позу» дејән вар,
Чох һөкмү позан, позан мәнәм, мән.

Бир јанда чыхан, чыхан күнәштәк,
Бир јанда батан, батан мәнәм, мән.

Һәр јанда мәним адым бәјандыр,
Һәр јанда әјан, әјан мәнәм, мән.

Бағларда меһәм, шеһәм күл үстдә,
Дағларда думан, думан мәнәм, мән.

* Мисра Имадәддин Нәсимининдир.

Олмазса үмид јерин, үмид бил,
Галмазса күман, күман мәнәм мән».

Диндим: «Улу танры, пак адамдан
Галмазса нишан, нишан мәнәм, мән.

Ешг әһлинә бүлбүләм ки бүлбүл,
Әғјарә илан, илан мәнәм, мән.

Рәһм әһлинә јахшы, јахшы, јахшы,
Гәддарә јаман, јаман мәнәм, мән.

Фәрһад илә Мәҹнун өлдү, инди,
Ешг елми јазан, јазан мәнәм, мән.

Сән'анә чобанлыг олду гисмәт,
Мәһв олду чобан, чобан мәнәм, мән.

Кетсән дә өзүн, сөзүн галыбдыр,
Еј Горгуд озан, озан мәнәм, мән.

Ох дәјмәди һиҹрана, чох атдым,
Ох гәдди каман, каман мәнәм, мән.

Аллаһ, гоҹа Шаһинәм, јашым аз,
Чохјашлы ҹаван, ҹаван мәнәм, мән».

Сәркәрдә силаһсыз кирә мејданә, хәтадыр,
Ашиглик едән олмаса мәрданә, хәтадыр.

Меһман еләдим гоншуну Дағлыг Гарабағда,
Тәгдим еләмәк торпағы меһманә, хәтадыр.

Тарих боју јурдумда гызыл ган төкүлүбдүр,
Гәрг олса әкәр бир дә вәтән ганә, хәтадыр.

Диванә едиб чохларыны бир «дәли чејран»,
Әлбәттә, вурулмаг «дәли чејран»ә хәтадыр.

Имкан илә мәтләб мүтәнасиб кәрәк олсун,
Гурбан еләмәк мәтләби имканә хәтадыр.

Гүрбәтдә чох әфған едиб олдумса пәришан,
Гәлб дүшсә әкәр бир даһа әфғанә, хәтадыр.

«Чан, чан» демәдим бир дәфә чананыма, күсдү,
«Чан» сөјләмәмәк севкили чананә хәтадыр.

Шаһин, шам олуб јанма ки, пәрванә вар олсун,
Пәрванә кәлә шөвг илә, шам јанә, хәтадыр.

«Шә-шә-шә-шәһа, чәмалин кә-кә-кә-кәмал олубдур,
Лә-лә-лә-ләбин шәраби зү-зү-зү-зүлал олубдур.

Молла Нијаз Нијази

И-и-и-ишим һәмишә хә-хә-хә-хәјал олубдур,
«Һа-һа-һа-һајандасан сән?» — су-су-су-суал олубдур.

А-а-а-ашыр аһимиз, да-да-да-дашыр аһимиз,
Ү-ү-ү-үмидкаһимиз вү-вү-вү-вүсал олубдур.

Ә-ә-ә-әкәр ешитсән ки-ки-ки-ки, өлмүшәм мән,
Га-га-га-ганым јолунда һа-һа-һа-һалал олубдур.

Са-са-са-сачын сајағы пә-пә-пә-пәришанам мән,
Пә-пә-пә-пәришанлығым ми-ми-ми-мисал олубдур.

Фә-фә-фә-фәрәһ јанымдан кә-кә-кә-кәнарә гачмыш,
Бү-бү-бү-бүтүн севинчим мә-мә-мә-мәлал олубдур.

Ә-ә-ә-этир тәриндән ә-ә-ә-этир көтүрмүш,
Тә-тә-тә-тәрин, а чанан, зү-зү-зү-зүлал олубдур.

Сә-сә-сә-сәнин әлиндән ја-ја-ја-јарымчан олду,
Са-са-са-саралды Шаһин, һи-һи-һи-һилал олубдур *.

* Бу сәпкидә јазылан гәзәлә илк дәфә Имадәддин Нәсиминин диванында да тәсадүф етмишәм:
«Кә-кә-кә-кәл ки, севирәм сә-сә-сә-сән мәһи-Чини,
За-за-за-зар олубам мән, чә-чә-чә-чәнд нишини?»

Фикри-зикри шаирин һәр дәм маса үстүндәдир,
Каһ әруз үстүндә далғын, каһ һеча үстүндәдир.

Һеј хәјалән ал күнәш фөвгүндә дуррам, әршдәјәм,
Јер шүа алтындаса, шаир шүа үстүндәдир.

«Ла фәта илла Әли, ла сејфа илла зүлфүгар» *,
«Ла фәта» сөјләр дилим һеј, «ла фәта»—үстүндәдир.

Көрмәк үчүн бир мәзары чанфәшанлыг ејләрәм,
Чанфәшанлыг, еј Фүзули, Кәрбәла үстүндәдир.

Бир тәрәфдән дәрд һүчум етмәкдә, бир јандан бәла,
Әскик олмур дәрд чанымдан, һәр бәла үстүндәдир.

Јар фәрағы, ел фәрағы натәван етмиш мәни,
Әсмә дүшмүш чаныма, фикрим әса үстүндәдир.

Көнчлијимдә ил өтәрди арам-арам, индисә,
Санки илләр гырхајаглы әждәһа үстүндәдир.

Чох суалын чох чавабын мә'лум етдим, билмәдим
Јер сәма алтындадыр, ја јер сәма үстүндәдир.

Бәллидир ки, һәр мәгамын саһиби олсун кәрәк,
Гарталындыр зирвәләр, кәклик гаја үстүндәдир.

Чүрбәчүр мүдһиш силаһлар кәшф олунмушдур букүн,
Ај аман, ај гојмајын, аләм бәла үстүндәдир.

Еј вәтән, вар ол ки, артыг мүртәчеләр хар олур,
Чүнки, азадлыг гылынчы иртича үстүндәдир.

Халгымын хош күнләриүчүн мән намаз гылмагдајам,
Кимсә мане олмасын, Шаһин дуа үстүндәдир.

---

* «Әлидән башга чаван, зүлфүгардан башга гылынч јохдур».

(Гәзәл муниси олан көзәл мүғәннимиз
Әлибаба Мәммәдова).

Билдим ки, күлүм, мән биләни сән дә билирсән,
Зүлфүн кими дүнјаны пәракәндә билирсән.

Амма, демисән «һифз едәчәк дүнјаны севки»,
Сән сөјләјәни сөјләмишәм мән дә, билирсән.

Сән күн кими сачдын мәнә һеј севки зијасы,
Күн көрмәдәјәм, еј пәри, сајәндә, билирсән.

Мән рајиһәнин вәһдәтини сәндә билиркән,
Сән рајиһәни күлдә вә күлшәндә билирсән.

Мән бәһмәзә тај тутмадајам, гајмаға, сәнсә
Јалныз додағын нисбәтини гәндә билирсән.

Дүзлүкдә, сәдагәтдә, мәһәббәтдә, әдәбдә,
Мән бәндәни Мәчнунлара тән бәндә билирсән.

«Әһсән» демисән севкијә мән нәғмә гошанда,
Шадәм, көзәлим, Шаһини хanәндә билирсән.

«Гара зүлфүн о мәһрүхсарә, еј күл, сајәбан етмә,
Һилалы зүлмәти-шәбдә булуд ичрә ниһан етмә» *.

Кәзәјди әлләрим, чанан, дарағтәк каш зүлфүндә,
Һөрүб сән зүлфүнү кәрдәндә бир әф'и илан етмә.

Голум бојнунда олсајды, олардыг голбојун сәнлә,
Аман тале, мәни севда јолунда накүман етмә.

Галыб чәнкиндә һичранын фәраға олмадым тәслим,
Мәни, јарым, фағыр санма, мәни ачиз күман етмә.

Мәһәббәт елминин устадыјам, сәндә нә адәтдир?
Саныб шакирд устады тифлтәк имтәһан етмәһ.

Нә вахтдыр ки, сорағында јамандыр һалым онсуз да,
Мәним һалымы, рәһм ејлә, јамандан да јаман етмә.

Сәнин ардынча, әлдән дүшмүшәм, илләрлә кәзмәкдән,
Хејрхаһ ашигәм, әлдән вериб хејри зијан етмә.

Дилим сынмазмы сындырсам мән әһди, еј Хумарүзлүм,
Десәм һәркаһ «Шејхәм, кәл мәни, чанан, чобан етмә».

А Шаһин, шаһин икән бүлбүл олмаг имканым вардыр,
О күл һәркаһ сөјләрсә мәнә «Јарым, фәған етмә».

---

* Бејт Әлаға Ваһидиндир.

«Нијарбәхш әјури ки, тәрг-бәрг олачагдыр,
Саки-чешми-нитафи-тү меһри-талеи-пүнһан...
Мән өз вичданыма анд ичә биләрәм ки, бир белә кәлами-әбәдзиндәни индијәдәк Азәрбајчанын бәркүзидә шаирләринин һеч бири сәһнеји-мәтбуата чыхармајыбдыр. Мәрһәба, Мәрһәба! Сиз өләсиз, гијамәт еләјиб...»

Чәлил Мәммәдгулузадә

Сөјләсәм кәрчи сизә «сүбһ»ә «сәһәр» сөјләмәли,
Демәрәм мән баша «сәр», дашә «һәчәр» сөјләмәли.

Нә кәрәкдир ки, гатылсын дилимә јад сөзләр?
«Шөвһәр»ин «шөвһ»ү атылсын, әрә «әр» сөјләмәли.

Өзү јохдур дили јохдурса әкәр бир халгын,
Оғула һансы һүгуг илә «песәр» сөјләмәли?

Инчимәзми баласындан ата адланса «әбу»?
Нә «әбу» сөјләмәк олмаз, нә «педәр» сөјләмәли.

Нечә әјјам кечиб, өјлә ағачдыр ағачым,
Ағача һансы әсас илә «шәчәр» сөјләмәли.

Әрузун ләззәтини түрк дили вермир куја,
Дилимә, билмәјирәм мән, нијә шәр сөјләмәли?

Чох гәлиз дилли гәзәлханә мән ирад етдим:
Өз сөзүм вар, нијә «балта»ја «тәбәр» сөјләмәли?

Мән дедим онлара «молла», дејәсән инчидиләр,
Һәлә јумшаг дедим, ондан да бетәр сөјләмәли!

Шаһина, зај едәчәкдирсә дили шаирләр,
Дилимә түрк дили јох, «һәфтәбәчәр» сөјләмәли!

ШАҺИН ФАЗИЛ ОҒЛУ ФӘРЗӘЛИЈЕВ

ГӘЗӘЛЛӘР

Редактору проф. Сабир Әлијев
Рәссамы Назим Бабајев
Корректору Назилә Фазил

Чапа имзаланмыш 30.08.94. Кағыз форматы 84X108 $^{1}/_{32}$. Шәрти чап вәрәги 11,62. Учот-нәшр вәрәги 6. Тиражы 2000. Сифариш 1870.
Мүгавилә гијмәти илә.

«Азәрбајҹан» нәшријјаты.
370146, Бакы, Мәтбуат проспекти, 529-ҹу мәһәллә.